

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 14/2025

číslo 1

**Jak nás
doprovází
rasismus**

**Mezi vírou
a vědou**

**Buddhismus
v českém
unitářství**

**Jadýrka aneb
Dokážeme
vypěstovat
dětskou
skupinu?**

**Unitářská
pomocná
služba pro
dnešní svět
– rozhovor
s Mary K. Morn**

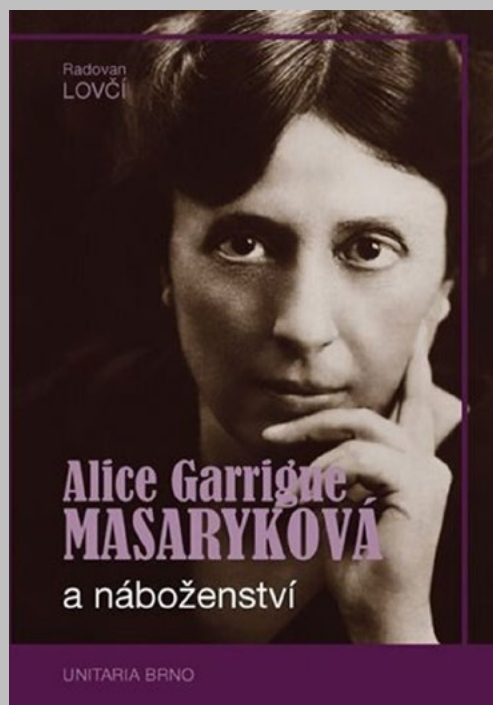
**Mindfulness
a spiritualita**

Nemoc zvaná rasismus

**Komunikace a dialog v přírodě
i lidské společnosti
Unitářství a buddhismus**

Alice Garrigue Masaryková a náboženství

Výběr z etických a teologických postojů nejstarší dcery prvního československého prezidenta

Radovan Lovčí

Alice Garrigue Masaryková, nejstarší dcera prvního čs. prezidentského páru, zasvětila velkou část svého života humanitární a sociální práci pro druhé. Její jméno je spojeno především s Československým červeným křížem, v jehož čele stála v letech 1919–1938. Na rozdíl od svého otce nezanechala rozsáhlé teoretické dílo a její názory můžeme stopovat především v dochovaných projevech, deníkových zápiscích, článcích či drobnějších publikacích. Právě s jejich pomocí vytvořil historik Radovan Lovčí výběr náboženských a etických stanovisek této ženy, do nichž se promítá tolerance a svobodomyšlnost, které byly pro členy Masarykovy rodiny tolik typické.

Cena: 299 Kč

Vzdorovali nacistům: Sharpovi a jejich válka

Artemis Joukovsky

Životní příběh manželského páru Marthy a Waitstilla Sharpových, unitářského duchovního a jeho ženy, kteří se v roce 1939 dobrovolně vydali zachraňovat lidské životy do tehdejšího nacisty okupovaného Československa. Doma v americkém Massachusetts přitom zanechali dvě malé děti. Během dvou nebezpečných několikaměsíčních misí v Evropě – nejprve v Praze, a později v Lisabonu a vichistické Francii – se jim podařilo dostat do bezpečí několik set ohrožených umělců, politiků, intelektuálů i běžných lidí včetně dětí. Za všechny lze jmenovat například spisovatele Liona Feuchtwangera nebo českého filozofa Jana Blahoslava Kozáka.

Cena: 339 Kč

Jedním z velkých témat naší doby, které se odráží i v tomto čísle *Tvůrčího života*, je rasismus – fenomén, jenž ovlivňuje nejen globální společnost, ale i každodenní život mnoha lidí kolem nás. Rasismus není jen otázkou historických křivd, ale zůstává přetrvávající skutečností, která formuje vztahy mezi lidmi, omezuje příležitosti a posiluje bariéry. Jak se můžeme podívat na toto téma optikou unitářství, jehož principy nás vedou k respektu, soucitu a hledání jednoty v rozmanitosti?

Mnoho lidí si neuvědomuje, jak snadno se mohou stát součástí systému, který diskriminuje určité skupiny obyvatel, a jak jejich slova či mlčení mohou přispět k udržování této nerovnosti. Prvním krokem k nápravě je uvědomění – schopnost podívat se na svět očima těch, kdo v něm dennodenně čelí předsudkům, ponižování nebo vyloučení.

Texty v tomto čísle nám ukazují různé cesty, jak takovou výzvu uchopit. Hledání smyslu v komunikaci a dialogu, reflexe spirituality v různých tradicích, otázky spravedlnosti a rovnosti – to vše souvisí s naší schopností vidět druhé jako sobě rovné, přijímat je se stejnou důstojností, jakou žádáme pro sebe. Právě v rozmanitosti je ukryta síla, pokud jsme ochotni ji přijmout a nechat se jí obohatit.

Skutečné porozumění vzniká tehdy, když se nebráníme naslouchat. A skutečná spravedlnost není otázkou pouhých slov, ale činů, díky kterým jsme ochotni vidět svět nejen ze své vlastní perspektivy.

Ať je pro vás toto číslo *Tvůrčího života* inspirací. Ať vám přinese nejen nové poznání, ale i odvahu měnit to, co změnit můžeme. Aby se nám všem v pestrém světě lépe žilo.

Kateřina Höferová

OBSAH

NEMOC ZVANÁ RASISMUS

- 3 Naděje pro churavé lidstvo (Petr Samojský)
- 8 Jak nás doprovází rasismus (František Kostlán)
- 14 V pestrém světě se lépe žije: O původu rasismu a co proti němu dělat (Mikuláš Vymětal)

KOMUNIKACE A DIALOG V PŘÍRODĚ I LIDSKÉ SPOLEČNOSTI

- 19 Šamanský rituál v Peru, komunikace s vlastní duší a Bohem (Martin Šeřl)
- 27 Rozhovor s religionistou Janem Sušerem (Rozhovor vedl Roman Figura.)
- 30 Zkratkou na houby a houby jako zkratka (Jakub Houdek)

UNITÁŘSTVÍ A BUDDHISMUS

- 33 Buddhismus v českém unitářství – slepá ulička, nebo příležitost? (Michal Kohout)
- 39 Ne dvě: unitářská úvaha o buddhistické praxi (Wayne B. Arnason)
- 51 Buddhismus v České republice (Michal Kohout)

ZELENÁ UNITARIA

- 59 Spolek Permakultura CS – Konference Žitá permakultura: Praha, listopad 2024 (Jitka Nováková)

VZDĚLÁVÁNÍ

- 63 Jadýrka aneb Dokážeme vypěstovat dětskou skupinu? (Kristýna Ledererová Kolajová)
- 66 Unitářská akademie: Výukové soustředění 9.–10. listopadu (Stanislav Drda a Marie Kapalová)
- 68 Only English? (Roman Figura)

ČESKÉ UNITÁŘSTVÍ

- 70 Kouzelná LOUKA (Jana A. Rašková)
- 72 Slunovrat, Dny pohostinnosti a meditační spirála s Unitaria Teamem (Kristýna Ledererová Kolajová)
- 76 Ordinace Jany A. Raškové na unitářskou duchovní (Kristýna Ledererová Kolajová)

SVĚTOVÉ UNITÁŘSTVÍ

- 79 O pražské cestě: Mark Shiels o duchovenské službě, inspiraci a jednotě (Rozhovor vedla Kateřina Höferová.)
- 83 Unitářská pomocná služba pro dnešní svět: Rozhovor s Mary Katherine Morn, prezidentkou UUSC (Rozhovor vedla a přeložila Kristýna Ledererová Kolajová.)

KALEIDOSKOP

- 89 Zprávy z unitářské knihovny v Praze: Dvacátý pátý díl (Bohdan Chlíbec, Kristýna Ledererová Kolajová, Bára Procházková)
- 92 Solidarita jako jedna ze základních hodnot: Rozhovor s Lukášem Talpou, manažerem programu Patron Ligy otevřených mužů (Rozhovor vedla Kristýna Ledererová Kolajová.)
- 101 Mindfulness a spiritualita (Jan Burian)

Naděje pro churavé lidstvo

Petr Samojký

Rasismus – jedna z nemocí, kterou lidstvo strádá. Je možné nazvat rasismus chorobou? Podle slovníku je nemoc „porucha zdraví, zdravotního stavu; choroba“,¹ a to známe z vlastní zkušenosti: když nás bolí v krku, víme dobře, že nejsme v pořádku – je to odchylka od stavu pohody, kdy jsme zdraví. Takto definuje pojem zdraví Světová zdravotnická organizace WHO: „Zdraví je stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody, nikoli pouze nepřítomnost nemoci nebo zdravotního postižení.“² O nemoci sice hovoříme obvykle u člověka, ale můžeme otázku zdraví vztáhnout i na lidstvo?

1 Slovník spisovného jazyka českého III, Praha: Academia 1989, s. 316.

2 <https://www.who.int/about/governance/constitution>

„Rasismus je nemoc. Je to názor, že člověka současného typu *Homo sapiens sapiens* je možné nebo nutné dělit na rasy, mezi kterými je kvalitativní rozdíl, a proto některé jsou nadřazeny jiným.“

(Foto

© pixabay.com.)

Lidstvo je úhrn jedinců, národů a kultur žijících na Zemi. Podobně jako můžeme hodnotit zdraví člověka, můžeme se zamýšlet i nad zdravím (tj. stavem fyzické, duševní a sociální pohody) třeba skupiny lidí nebo organizace, a pokud vnímáme, že pohodu nezažívají, můžeme se pokusit o diagnostiku, proč to tak je. Nakonec to děláme běžně, když se o druhých vyjadřujeme, že jsou takoví či onací, rozumí se oproti tomu, co by se nám zdálo správné, dobré a prospěšné, tedy zdravé. Je tady samozřejmě kluzká půda, protože takový subjektivní pohled svádí k zjednodušování a generalizacím, ale to už obvykle na překážku není, jak vidíme vcelku běžně ve společen-

ském životě (a ano, tato generalizace je toho příkladem).

Je dnes lidstvo zdravé? K takové úvaze se potřebujeme napřed zamyslet nad tím, jaký je optimální stav zdraví lidstva, kupříkladu porovnat různé předchozí stavy jeho zdraví. Jak se porovnává stav zdraví lidstva současného s předchozími staletími? To je ale příliš abstraktní otázka a nejde na ni uspokojivě odpovědět, protože čím dále do minulosti, tím obtížněji mělo lidstvo přehled o sobě samém. Zato dnes, díky plynule proudícím informacím, máme všeobecný přehled o tom, co jako lidstvo prožíváme, v jakém stavu se nacházíme i co nás nejvíc trápí. Shodneme se v dojmu,

Pravdou je, že skrytý rasismus je v naší kultuře častý, že jej právem lze považovat za daný historií. (Foto © pixabay.com.)

že jako lidstvo nejsme zcela zdraví? V řešení komplexních otázek de facto existenčního přežití jsme takříkajíc zralí na neschopenku. Dokážeme určit chorobné projevy? K tomu stačí rozhlédnout se pozorně kolem sebe; rasismus je jedním z nich.

Rasismus je nemoc. Je to názor, že člověka současného typu *Homo sapiens sapiens* je možné nebo nutné dělit na rasy, mezi kterými je kvalitativní rozdíl, a proto jsou některé nadřazeny jiným.³ Proč je to nemoc? Protože cesta za poznáním a porozuměním (a klasifikováním všeho) přerostla v samoučelný koncept s destruktivním dopadem. Základem podstaty člověka je pouze to, že člověk je zkrátka člověk. Kde začalo rozlišování, které se stalo rozděláváním, které se stalo vyvyšováním a které nezřídka přechází k nespravedlnosti, týrání, a případně až k likvidaci?

3 Současný trend je používat namísto zastaralého, matoucího a snadno zneužitelného pojmu rasa spíše pojmy jako národ, populace nebo etnická skupina.

Před lety, když jsem studoval v Chicagu na semináři, jsem jednou se svou profesorkou probíral další studijní postup a v jednu chvíli si posteskla, že se často potýká s přehlížením, protože je černoška. Já jsem se zarazil a málem jsem řekl, že jsem si nevšiml, že je černoška. Zní to trochu divně, ale já jsem sice těch několik měsíců tak nějak na pozadí mysli věděl, že má černou barvu pleti, ale bylo to, jako by můj mozek neřekl nahlas: „Ona je černoška a to něco znamená.“ Proto mne to v tu chvíli zaskočilo. Barva pleti pro mne byla podobně jako šaty, boty, účes, které registrujeme, ale nebereme v potaz do té míry, že bychom je hodnotili a vyvozovali z toho důsledky. Plnou pozornost zapneme až tehdy, když nás něco zarazí, třeba kvůli naší citlivosti na barvu, styl a podobně.

V tomhle smyslu říkám, že rasismus je nemoc, respektive virus, který přináší nemoc. Když potkáme druhého člověka, co se v naší mysli děje, jaké procesy se aktivují, jaké ste-

reotypy potvrzují, jaké instinkty nastupují? A nejde samozřejmě pouze o rasovou rozdílnost, ale o cokoliv, co vyvstává jako rozlišující, rozdělovací impuls. Ve školním prostředí tak žáky může rozlišovat, kdo má „správný“ mobilní telefon, oděv nebo účes; kdo nemá, může být sociálně vyčleněn. A pak je už jen rozdíl v míře intenzity a obvyklosti (zvykovosti); zatímco módní výstřelky jsou dočasné, rasismus je s námi už velmi dlouho. Bereme ho proto někdy až jako samozřejmou nevyhnutelnost, zdá se být přirozeným, je to hodnotové klišé, které se do naší mysli dostává tím, že žijeme v prostředí, jež je udržuje naživu. A pak je otázka, jak kdo kdy ten virus posiluje, jaké události vyvolávají imunitní reakci, nebo naopak vytváření virové mutace. Nemůžeme se ho zcela zbavit, a tak tou nemocí trpíme více či méně. Někdy prožíváme období klidu, jindy přijde ataka vznícená třeba nečekaným podnětem.

Přidejme k tomu obranné mechanismy, kterými se jedinec nebo celé společenství brání, když jsou jeho stereotypní zvyky ohroženy. Slyšíme pak stížnosti, vtipy nebo i agresivní výpady v podobě výroků: „Zakazují mi říkat o černochovi, že je černoch.“ „Naše společnost je dogmaticky ‚multikultí‘, kádruje a diskriminuje, když někdo ‚multikultí‘ není.“ „Politická korektnost ničí naše tradiční hodnoty.“ „Pořád se mluví o rasismu, ale přitom se praktikuje obrácený rasismus, když normální člověk je diskriminován barevnými.“ Pravdou je, že skrytý rasismus je v naší kultuře častý, že jej lze právem považovat za daný historií: najdeme jej v lidové tvorbě i v současném umění a upozorňovat na něj bereme jako útok na naši kulturu.⁴ Na druhé straně snaha o narovnání takových tradičních nebo i současných ra-

Uvažme jako příklad koledu: „Copak ty tam černej vzadu, vystrkuješ na nás bradu?“

(Foto © pxhere.com.)

sistických zmínek může působit křečovitě a směšně, čímž způsobuje spíš opak.

Princip však zůstává prostý: pokud sdílíme (nebo tím spíš vytváříme) stereotypy o skupině lidí, ať už jakoukoliv formou, de facto tu danou skupinu zjednodušujeme, ořezáváme širší souvislosti a kontext, zatímco skupina, se kterou se vědomě či nevědomě identifikujeme, zůstává nedotčena. Tím u té druhé skupiny snižujeme její hodnotu, důstojnost a úctyhodnost, což pak už snadno může vést k její dehumanizaci.

Věc je to samozřejmě velmi složitá a osobní; pokud se snažíme vyhybat sociálním klišé, jak se zachováme v situaci, když nám někdo vypráví anekdotu, která svou podstatou staví pointu na zesměšnění někoho vůči někomu? To bychom se ani neměli zasmát vtipu o cikánech, Vietnamcích, blondýnkách, homosexuá-

⁴ Uvažme jako příklad koledu: „Copak ty tam černej vzadu vystrkuješ na nás bradu? Já vyznávám, že jsem černý, že jsem z mouřenínské zemi. Slunce je toho příčina, že je má tvář opálena. Kdybys na slunce nechodil, byl bys svou tvář neopálil.“ Jiným příkladem může být lidová píseň Černý cikán, kde se jednoznačně jako zločinec označuje cikán; jeho etnicita je tím zřetelně stavěna jako jeden z důvodů, proč se zločin stal. Pousmějeme se shovívavě, vždyť to jsou přece tradiční, milé a úsměvné písničky. To jistě ano, ale současně je pravda, že se v nich zřetelně odráží rasistický postoj.

„Zkusme si ale představit okamžik, kdy vtip vznikl: kdo byl autorem, proč mu zápletka připadla vtipná, jaký měl k vytvoření vtipu důvod a motivaci?“

(Foto

© pixabay.com.)

lech?⁵ Pravdou je, že zatímco teď uvažujeme o rasismu jako nemoci, úplně stejné je to v jakýchkoliv jiných případech, kdy je někdo nějak zesměšňován, ponižován a ti smějící se „nad ním“ z něj těží své potěšení.

Věc je to tedy nejen složitá a osobní, ale také rozpačitá – jak se k té věci vlastně stavět? Být přehnaně korektní, pro korektnost samotnou, to nechceme. Nechceme ani, aby nám samozvané autority kázaly o tom, jak se máme chovat a co máme dělat, kdy se můžeme smát, a kdy ne; nechceme, aby nám někdo bral tradiční hodnoty a vůbec to vše, na čem je naše kultura postavená, že? Ale nechceme podléhat ani vlastním stereotypům, abychom nebyli jako ten pán, který se úporně vyhýbal všem lidem bez vlasů, protože skinheadi jsou přece nebezpeční. Jsou to složité otázky, které potvrzují přítomnost nemoci lidstva zvané rasismus.

V Unitarii to máme našťěstí výrazně ulehčeno naší unitářskou tradicí! Unitářské principy k otázce rasismu mají co říci hned ve třech z nich:

5. Soucítění, rovnost a spravedlnost v mezilidských vztazích

– Láska k bližnímu předpokládá soucítění, rovnost a spravedlnost, které vedou

k tomu, abychom se otevírali druhým i světu. Svědomí je nám pak vodítkem při našich konkrétních životních rozhodováních.

6. Respektování hodnoty a důstojnosti každého člověka

– Každý člověk je neopakovatelnou bytostí a potřebuje žít tak, aby byla zachována jeho lidská důstojnost. Nikdo nesmí být diskriminován pro svou víru, rasu, národnost, věk, pohlaví, sexuální orientaci, politické přesvědčení nebo jinak.

7. Pomoc druhým a sociální odpovědnost

– Nedílnou součástí naší duchovní cesty je pomoc druhým. Služba bližním je praktickou zkouškou našeho duchovního života. Proto podporujeme všechny snahy o sociální spravedlnost v místním i celosvětovém měřítku.

V principu pátém není ani slovo o tom, že by někdo nějak mohl uplatňovat soucítění, rovnost a spravedlnost vůči někomu na úkor někoho; v principu šestém, když hodnotu a důstojnost má každý člověk, tak to znamená, že každý. A v principu sedmém opět – pomoci druhým platí vůči komukoliv, čili jak kdekoliv v naší zemi, tak i na světě, třeba i u těch, kteří k nám přicházejí a pomoc hledají.⁶

Rasismus je nemoc, kterou trpí lidstvo v naší době – což je v mnohých ohledech dědictví po generacích, které nás předcházely. Rozlišování, které se stalo rozdělováním,

⁵ Zkusme si ale představit okamžik, kdy vtip vznikl: kdo byl autorem, proč mu zápletka připadla vtipná, jaký měl k vytvoření vtipu důvod a motivaci? Chtěl vtipem něčemu prospět, nebo se jen pobavit na někčí účet? My bereme vtip již jako daný a smějeme se mu, čímž oprávnění jeho existence potvrzujeme.

⁶ To na druhé straně neznamená poskytovat pomoc bez rozvahy, vnímání souvislostí, na vlastní úkor a podobně.

„Rasismus je nemoc, kterou trpí lidstvo v naší době – což je v mnohých ohledech dědictví po generacích, které nás předcházely.“

(Foto

© pixabay.com.)

keré se stalo vyvyšováním a které nezřídka přešlo k nespravedlnosti, týrání, a případně až k likvidaci v masových hrobech a koncentračních táborech, provází člověka po věky; tou nemocí trpíme i my. Máme ale možnost s tím nějak pracovat, stavět se k tomu určitým způsobem, hledat cesty ke zdraví!

„V Unitarii to máme naštěstí výrazně ulehčeno naší unitářskou tradicí!“

(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

My jako lidé na unitářské duchovní cestě, jak již bylo řečeno, máme svůj postoj pokrokové vstřícnosti usnadněný tím, že naše tradice od samotného počátku odbourávala klišé, předsudky a stereotypy chování – tak nám naše kořeny ve snaze pracovat se sebou a dělat něco pro náš svět mohou být velkou morální a duchovní posilou. Co dělat konkrétně? V první řadě je výzvou nepodléhat populismu politiků a politických uskupení, která mají rasismus jemně nebo napřímo vetknutý ve svém programu. Můžeme uvážit, kdy se sami ocitáme ve vleku sociálních předsudků, klišé a stereotypů, které jsou stavěny na nerovnosti, třeba i v jemných nuancích – a zkusit uvažovat za sebe, načisto, bez zkreslení zvykovostí. A může to být i upevnění svých duchovních základů v moudrosti nahlížející podstatu řádu věcí:

„Začalo-li vnější utváření, objevují se jména.

A jsou-li tu jednou jména,

je třeba vědět, kdy se zastavit.

Jen víme-li, kdy se zastavit,

můžeme se vyhnout nebezpečí.“⁷

(Lao-c', Tao-te-ťing 32)

7 Jiří Navrátil, *Ve světě taoismu*, Praha: Avatar 1992, s. 82.

Jak nás doprovází rasismus

František Kostlán

Rasismus je tu nevědomky a později promyšleně odjakživa, jelikož je spolu s xenofobií jedním z projevů pocitu nadřazenosti a nepřijetí jinakosti. A vždy jej provázely pocit vlastní výjimečnosti, absence empatie a sociální inteligence, neschopnost rozeznávat mezi dobrým a špatným, hledání vnitřního i vnějšího nepřítele a paušalizace. Ve starověku, středověku a během počátků kolonialismu šlo o směsici mocenské, náboženské, xenofobní a rasové nesnášenlivosti, v moderní době si rasisté vytvořili vlastní ideologii, která ve 20. století začala splývat s nacionalismem.

„Svůj díl odpovědnosti za to má i urputná snaha křesťanů šířit své ideje po celém světě třeba i násilně a vnutit je tak lidem z odlišných kultur.“ (Foto © pixabay.com.)

Z kolonialistického či imperialistického pocitu nadřazenosti nad jinými národy či kulturami vzešla nejedna válka, genocida či otrokářství. Svůj díl odpovědnosti za to má i urputná snaha křesťanů šířit své ideje po celém světě třeba i násilně a vnutit je tak lidem z odlišných kultur. Tuto roli později převzali islamisté. K soupeření kolonialistických mocností mezi sebou hodně napomohl i nacionalismus, konkrétně touha být první a lepší, tudíž i mocensky a ekonomicky nadřazený nad ostatními.

„To bělochů je břímě: své syny vyšlete, / ať v cizích krajích slouží / těm, jimž prý pány jste; / ať obranný jsou pancíř / divochům divných ras, / z nichž každý plaše zírá, / půl děcko a půl ďas,“ napsal Rudyard Kipling v básni Břímě bělochů.¹ Problém spočíval v zahleděnosti do sebe. Jako jediné měřítko k posouzení odlišných kultur používali kolo-

¹ Rudyard Kipling, *Písně mužů*, přeložil Otokar Fischer, Praha: V. Šmidt 1947, s. 10.

Gobineauův esej je často pokládán za zakládající text modernistické ideologie rasismu. (Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

nialisté kulturu svou, již pokládali za vyšší než ty ostatní. Jenže znalec Shakespearova díla by na rozdíl od domorodců v džungli nebo na poušti dlouho nepřežil, kupříkladu. Evropané byli určitě dál s vývojem technologií, ale ti „divoši“ měli vše, co bylo k životu a rozvoji v jejich prostředí nezbytné. Mohli by si tedy myslet, že v jejich teritoriu jsou oni ti nadřazení, kdyby uvažovali stejně jako kolonialisté. K obecnému srovnávání úrovně civilizací bychom potřebovali objektivní měřítko, které ovšem není k dispozici.

K „civilizační nadřazenosti“ se později přidala i „nadřazenost rasová“, z níž se v moderní době vyvinula rasistická ideologie. Ta mimo jiné vychází i ze sociálního darwinismu, respektive z představ o přežití silnějšího, které z přírody přenáší paušálně na nás, jako by

lidé neměli i smysl pro dobro a solidaritu s druhými (sám Darwin to z tohoto důvodu odmítl).²

V roce 1853 vyšly v Paříži první dva svazky *Eseje o nerovnosti lidských ras*. Autorem byl první tajemník francouzského zastoupení v Bernu, hrabě Arthur de Gobineau, velmi ctižádostivý muž s průměrným talentem na vše, do čeho se pustil. Coby rázný zastávce monarchie pracoval i pro republiku, jelikož kariéra mu byla přednější než zásady.

Jak napsal profesor Václav Černý ve svém spisku *Rasismus, jeho základy a vývoj*: „*Il tempo e gli eventi – ne esaltano la figura – di presago pensatore* – to jsou [...] slova, jež půl století

² https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_darwinismus

„Záminkou k napadání Židů po celém nacisty spravovaném území byl trestný čin jednotlivce. A to v momentě, kdy již probíhala masivní protizidovská propaganda i jednotlivá napadání Židů, a poté, kdy norimberské zákony pasovaly Židy na méněcenné tvory.“

(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

po jeho smrti dala mu do náhrobku vtesat vláda fašistické Itálie. Čas a události že vynesly jeho postavu věšteckého myslitele? Ano. Toho roku 1932 miliony lidí se rozněcovaly vskutku již myšlenkami Arthura de Gobineau jako poznanou pravdou, přijímaly je za světový názor, jejich vůdcové tvořili z nich politické akční programy a chystali je za státní ideologie. A záhy měl se stín zapadlého filosofa temně rozestříti nad vší Evropou, státy dávat se na výboj nebo být sraženy na kolena jménem jeho idejí, jedny národy chvět se nedočkavou pýchou, druhé trpět strašnými křivdami.³

„Gobineau tvrdil, že rasový princip objasňuje minulost, přítomnost i budoucnost a určuje osud civilizace. Ta se stává dekadentní, když dojde k mísení ras. Žádná rasa není schopna zachovat si čistotu a čím více se mísí, tím více degeneruje,“ popisuje jeho pojetí izraelsko-polský historik a politolog Zeev Sternhell, přední teoretik fenoménu fašismu.⁴ Toto přesvědčení je přes deklarování humanistických idejí hojně rozšířené i dnes a nejsilněji se projevuje odmítáním multikulturalismu.

Ten je ovšem v naprosté většině zemí již dávno všedním jevem. Ne tak v Česku, kde rasisté a xenofobové pořád statečně bojují s větrnými mlýny multikulturalismu, přestože tu lidí z odlišných kultur žije naprosté minimum.

Podle Gobineaua existují tři hlavní rasy: Žlutá je materialistická, chybí jí fantazie a její jazyk není schopen metafyzického vyjadřování. Černá rasa postrádá inteligenci. A nejvýš stojí ta bílá, z níž nejvíce vyzdvihoval árijce, kteří mají „mezi bílými postavení šlechty“. Jejimi typickými rysy jsou prý láska ke svobodě a cti a kult duchovnosti. „Gobineau nebyl antisemita a odsuzoval otroctví, ale svým výkladem dějin lidstva na základě rasové teorie a dokládáním výsadního postavení árijské rasy plně vyhovoval pangermánskému hnutí, které použilo jeho teorii jako pojmový rámec svého nacionalismu a antisemitismu,“ míní Sternhell.⁵ Teoretiků jeho formátu bylo tehdy víc, ale Gobineauův esej je často pokládán za zakládající text modernistické ideologie rasismu.

Na konci 19. století už byla syntéza sociálního darwinismu a rasismu v Evropě běžná. Nejtypičtěji ji ve svých dílech odrážejí „antro.

3 Václav Černý, *Rasismus, jeho základy a vývoj*, Olomouc: Votobia 1995, s. 8.

4 <https://legacy.blisty.cz/art/11702.html>

5 Tamtéž.

„Holocaust nezačal v plynových komorách, ale když byla vybraným skupinám lidí upřena důstojnost.“ (Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

posociologové“ Georges Vacher de Lapouge ve Francii a Otto Ammon v Německu. Ti „nejen prosazovali absolutní fysickou, morální a společenskou nadřazenost árijců (kterou zakládali na měření lebky a na dalších společenských, antropologických a ekonomických kritériích), ale vytvořili také novou koncepci lidské povahy a mezilidských vztahů. [...] věřili [...], že předurčení rasy je nezměnitelné. Árijský element vždy nesl břemeno dějin, zakládal civilizace a vytvářel umění a vědy, objevoval nové země a všude probouzel ekonomickou aktivitu. Pro představitele této školy existuje absolutní korelace [...] dokonce mezi tělesnými rozměry a stupněm duchovní zvědavosti nebo mezi rozměry lebky a nadějí na postup na společenském žebříčku.“⁶

Lidský rod je podle jejich teorie podřízen stejným zákonům jako ostatní druhy zvířat a lidský život není nic jiného než neustálý boj o přežití. Svět patří těm nejsilnějším, proto

nejlepší. Vznikla tak nová morálka, Vacher de Lapouge ji nazval selekcionistickou, která měla nahradit tradiční morálku křesťanskou. A to se do určité míry povedlo, jak můžeme sledovat i dnes. Totéž ovšem „tvrdili středověcí muslimští autoři o nordických běloších, o nichž soudili, že je Bůh stvořil proto, aby sloužili ostatním jako otroci“.⁷

Jaké mají zastánci této ideologie mechanismy k jejímu prosazování? V první řadě paušalizaci a hledání nepřítelů. Z pogromu, jenž nacisté nazvali Křišťálová noc, je zřejmý mechanismus, kterým probíhají takové jevy odedávna. Například 12. 11. 1938 psal lokální týdeník *Schönhengster Zeitung* o tom, že po protizidovských manifestacích, vyvolaných kvůli podlé vraždě německého legačního rady v. Ratha Židem Grynspanem v Paříži, které se uskutečnily 10. toho měsíce v různých městech Německa, proběhly dopoledne 10. 11. také v Moravské Třebové.

6 <https://legacy.blisty.cz/art/11702.html>

7 Gerald Messadié, *Obecné dějiny antisemitismu*, Praha: Práh 2000, s. 217.

Záminkou k napadání Židů po celém nacisty spravovaném území byl trestný čin jednotlivce. A to v momentě, kdy již probíhala masivní protizidovská propaganda i jednotlivá napadání Židů, a poté, kdy norimberské zákony pasovaly Židy na méněcenné tvory. Potvrdilo se tak jako správné chápání, že viníky mohou být všichni lidé stejné etnicity nebo náboženského vyznání.

Holocaust nezačal v plynových komorách, ale když byla vybraným skupinám lidí upřena důstojnost. Jakmile toto společnost přijme jako normu, lze bez protestů transportovat uměle vytvořené nepřátele pryč, mučit je a vraždit. Upírání důstojnosti Židům, ale i Čechům, hrozivě ukazují i zprávy z průběhu Křišťálové noci. Třeba tato z Duchcova: „Večer dne 9. listopadu zhasla ve městě světla. Na pět set ordnerů pochodovalo ulicemi a demonstrovalo za odchod Židů a Čechů. Všechny neněmecké obchody byly vyplundrovány a zboží zčásti rozkradeno a zčásti zničeno. Jen některé židovské obchody, pro něž již byli jmenováni němečtí arizátoři, byly uchráněny. [...] Podobný osud potkal i obchody české. Česká Kuncířova restaurace byla zcela zdemolována. Češi a Židé byli bití, týráni a bráni do vazby.“⁸

Výstižný přehled o českém rasismu spojeném s hledáním vnitřního nepřítele a paušalizováním skýtá archiv Muzea romské kultury. Dva příklady z mnoha, z období druhé republiky, tedy po zabrání Sudet, ale před okupací celého území českých zemí nacisty: 1. prosince 1938 napsal okresní hejtman v Poděbradech dopis prezidiu zemského úřadu v Praze: „Jsem stále vyzván, abych se u vlády postaral o napravení tohoto zla a jako nejspolehlivější prostředek se navrhuje jednomyslně zřízení koncentračních táborů pro cikány a tuláky. Očekávaná nová vláda by si rázem získala všeobecné sympatie a díky všech tříd obyvatelstva, kdyby podobné opatření zavedla.“⁹

A 5. února 1939 obecní zastupitelstvo ve Svatobořicích informovalo předsedu československé vlády Rudolfa Berana: „Byla-li až

doposud špatnou politika humanity, musíme nastoupiti cestu jinou. I nám nesmí býti vytýkáno, budeme-li chtít kmen národa malého očistiti od takových parazitů jako jsou cikáni.“¹⁰ Srovnáme-li to s výroky některých současných politiků,¹¹ vidíme zřetelně, že od té doby se k lepšímu nic nezměnilo.

Mnozí politici dnes vyvolávají duchy minulosti za pomoci nenávisti k menšinám (k uprchlíkům, LGBT+, Romům, Židům atd.). Žene je vpřed nacionalistický populismus či přímo současná verze fašismu. Jak ukazuje dlouhodobý trend hnědnutí našeho civilizačního okruhu, pocit nadřazenosti se opět prodírá do popředí, jak nám to, každý po svém, ukazují Putin, Trump, Lukašenko, Orbán, Fico a spol., rakouští Svobodní, německá AfD, M. Le Pen, Wilders, Netanjahu, u nás Zeman, Klaus, Okamura, Turek, část ODS či Babiš, jehož europoslanci jsou ve frakci složené z xenofobních a rasistických stran.

„Politici, i když dělají nejstrašnější věci na světě, nemusejí za své činy platit žádnou cenu. Podívejte se na Trumpa. Očkování holokaustem přestalo působit. Ztratili jsme jasnozřivost a citlivost k tomu, čeho je lidstvo schopné a jaký je první krok k tomu, aby se stalo to nejhorší,“ řekla loni režisérka Agnieszka Holland,¹² na niž útočí zastánci nového trendu, protože svými filmy ukazuje nepřikrášlenou skutečnost a je loajální k pravdě, nikoli ke špatné vládě.

Nabývá vrchu ona selekcionistická morálka, která zapříčinila druhou světovou válku. Selektivní humanismus, selektivní empatie, selektivní přístup k lidským právům. To je to, co se nyní děje mnohým z nás, nikoli jen některým Izraelcům a Palestincům, abych dal nějaký příklad. Koho bolí vraždění, mučení, znásilňování a strádání nevinných lidí jen u obětí jedné ze stran, dopouští se této selekce. Na prvních místech hodnotového žebříčku zatím pořád máme svobodu a důstojný lidský život, avšak mnozí z nás jen pro někoho, u těch druhých

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ <https://romea.cz/cz/komentare/frantisek-kostlan-cikani-jsou-povaleci-paraziti-a-kriminalnici-1938-2012>

¹² <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/kultura-agnieszka-holland-pro-seznam-zpravy-ockovani-holokaustem-prestalo-pusobit-238448>

⁸ <https://www.holocaust.cz/zdroje/zidovske-komunity-v-cechach-a-na-morave/kristalova-noc-v-pohranici/kristalova-noc-v-duchcove/>

⁹ Archiv Muzea romské kultury.

**A pocit nadřazenosti
či odpor k jinakosti
jsou jako vždy
po ruce.**

(Foto

© pixabay.com.)

hledají kdejaké výmluvy pro své svědomí, opakují propagandu jedné ze stran tak dlouho, až jí sami uvěří. A pocit nadřazenosti či odpor k jinakosti jsou jako vždy stále po ruce.

S tuhnutím společenské atmosféry se mění i myšlení lidí, které se přizpůsobuje okolnostem. Řečeno s filozofem Henri Bergsonem, nástroje naší mysli přestávají fungovat, když prostředí, pro které byly nezbytné, již neexistuje. Dosavadní hodnotový žebříček se proto mění, leckdy radikálně. Příklady známe důvěrně: zatímco v 90. letech bylo neslušné ve společnosti i jen vtipkovat s náznakem rasismu, současná atmosféra rasismu a nenávisťi přeje, ba nahrává.

Významnou pomocí extremistů byly a jsou sociální platformy, které prostřednictvím algoritmů, záměrně nastavených tak, aby posouvaly negativní emoce do středu společenského spektra, zcela proměnily prostředí

jak na internetu, tak i mimo něj. Rasismus už proto zhušta není vnímán jako trestný čin, ale jako jeden z legitimních názorů. Majitelé sociálních platform algoritmy takto nastavují, protože vztek uživatelů přináší jejich delší pobyt na sítích a vyšší návštěvnost stránek, tudíž i více reklamy a více zisku. A tak několik oligarchů takto kvůli ještě vyšším ziskům ovlivňuje celý svět v neprospěch demokracie a lidských práv.

Autor je publicista a hudebník. Je spoluautorem knihy *Příchozí o životě migrantů*. Narodil se roku 1954 v Praze, kde dodnes žije. Před rokem 1989 pracoval v dělnických profesích, poté působil jako novinář a komentátor v různých médiích, včetně *Lidových novin* či Českého rozhlasu. Aktivně se věnuje ochraně lidských práv, podpoře menšin, migrantů a dětí z dětských domovů.

V pestrém světě se lépe žije

O původu rasismu a co proti němu dělat

Mikuláš Vymětal

Co sám nemáš rád, nečiň druhým, je jedno ze zlatých pravidel uznávaných všemi lidskými kulturami. Jenže asi každý člověk má sklon občas činit druhým to, co má nerad. Rasismus znamená klást nepatříčně velký důraz na věci vnější, nevypovídající o lidském nitru – na barvu pleti, mateřský jazyk, náboženství, kulturu či zemi původu a chovat se podle toho. Rasismus je lidem trochu přirozený, protože každý potřebuje mít „my“, kterým se odlišuje od ostatních. Problémem ovšem může být, jak se to odlišení projevuje a co znamená. Každý někdy zažije situaci, v níž je menšinou – stačí, když jede autobusem, v němž sedí skupina cizinců. Asi každý také někdy zažije, že ho druzí kvůli něčemu odsuzují. To je zřejmě okamžik, kdy člověk může začít přemýšlet nad tím, jak se cítí ti, kdo jsou v menšině stále.

„Rasismus je lidem trochu přirozený, protože každý potřebuje mít ‚my‘, kterým se odlišuje od ostatních.“ (Foto © pixabay.com.)

Pozoruhodným způsobem popisuje Tomáš Garrigue Masaryk svůj přerod ve vztahu k Židům. Sám vyrůstal v prostředí silného lidového antisemitismu a bál se Židů, že potřebují křesťanskou krev. Jenže pak zažil svého židovského spolužáka, jak se místo hry vroucně modlí –

a zastyděl se. To, že se člověk občas zastydí, je zřejmě jednou z nejlepších lidských vlastností. Masaryka pak už dále vidíme jako obhájce Židů – proti mínění morálně pobouřené většiny se zastával chudého židovského tuláka Leopolda Hilsnera, ač za to sklidil mnoho ústrků. Na

„Před sto lety ovládala evropská civilizace takřka celý svět.“

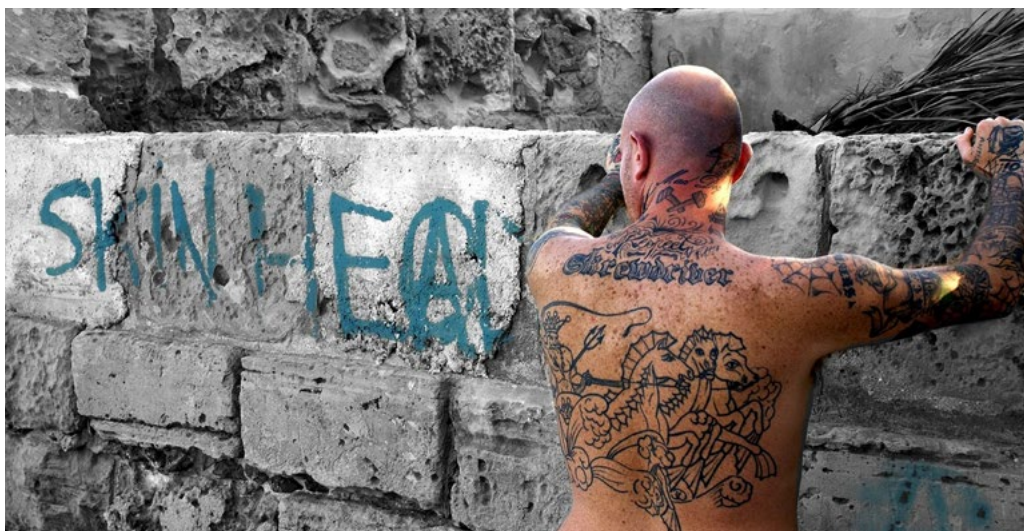
(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

Zakarpatské Ukrajině už jako prezident podporoval židovské gymnázium (a romskou základní školu). V roce 1927 byl první hlavou státu, která navštívila Hebrejskou univerzitu v Jeruzalémě. Jeho syn Jan Masaryk, ministr zahraničí ČSR, se ve svých rozhlasových hovorách z Londýna do okupované vlasti soustavně přimlouval za Židy – a také vyhrožoval pomstou těm, kdo jim budou ubližovat. Vděčnost těch, kterých se někdo zastal, bývá často silná i dlouhodobá – i v současném Izraeli je Masarykova ulice (v Jeruzalémě), náměstí (v Haifě), a také kibuc

Kfar Masaryk (tj. Masarykova vesnice). Vyplatí se tedy zastat se těch, kteří jsou druhými osoučováni! Člověk získá spojence nejen na straně menšiny, ale také u těch, jimž se takovéto dělení a odsuzování nelíbí.

Rasismus má mnoho podob. Leckdy ideologicky zdůvodňuje to, proč jedna skupina ovládá druhou. Před sto lety ovládala evropská civilizace takřka celý svět. Důvodem byla technická a vojenská převaha, nikoliv morální či intelektuální nadřazenost. Menšina pak vládla – často velmi brutálně – nad většinou. V českém

„Jsou rasisté mladíci s vyholenými hlavami a baseballovými páčkami, jak se často zobrazují?“
(Foto © pixabay.com.)

prostředí se říká, že nás se kolonialismus netýká. Když si však člověk přečte o rakouských válkách v Itálii a na Balkáně v 19. století, pochopí, jak je to lichý argument. Kolonialismus, postkolonialismus a neokolonialismus v různých podobách hrají důležitou roli i v dnešním světě. Jak je možné, že státy, které vítaly osvobození z koloniálního jha, se tak často rychle propadly do různých diktatur?

Rasismus dnes již zdaleka nesouvisí jen se zastaralým a v současnosti nevědeckým termínem rasa. Existuje rasismus proti příslušníkům jiných národů, kteří vykonávají pomocné práce – například u nás proti Ukrajincům, v Německu proti Turkům, v Británii proti Polákům. Jiným rasismem je rasismus proti vlastním etnickým či jazykovým menšinám. Třetí formou je nábožensky podložený rasismus – i antisemitismus je v některých pojetích formou rasismu, islamofobie (spolu s anticiganismem) jsou v současnosti asi nejrozšířenějšími formami rasismu. Rasismus tedy znamená, že si konstruuji skupinu, již spojuje nějaký rys, který její příslušníci nemohou ovlivnit – a této skupině připisují negativní vlastnosti.

Jsou rasisté mladíci s vyholenými hlavami a baseballovými páčkami, jak se často zobrazují? Nebo jsou to docela normální spoluobčané, k nimž patří i zdánlivá elita společnosti, která

má moc a měla by být její morální kotvou – politici, policisté a ředitelky mateřských škol?

V demokratických státech jsou hrubé projevy rasismu zakázány. V těch méně rozvinutých, k nimž patří i Česká republika, jsou někdy tolerovány – například fotbalovým fanouškům. Pro společnost je ovšem problémem také rasismus jemnější, vytvářející neviditelné skleněné stěny a stropy. Ten třídí lidi podle klíče, jenž nesouvisí s jejich povahou či nitrem, ale jen podle zařazení k nějaké skupině – a často nepravdivě. Tak se může stát, že rodina Balážových či Horváthových bude mít problémy se sháněním nájemního bydlení, i když není romská a má jen maďarské jméno. Je otázkou, zda by jejich děti měly šanci vůbec být registrovány u dětské lékařky Markéty Feninové v Aši, která na dveře své ordinace umístila nápis, že Romy neregistruje.

Tomáš Masaryk si uvědomil, jaké měl předsudky – a zastyděl se. Později svými aktivitami pomáhal mnoho různých předsudků bořit, a tak se stal morálním vzorem společnosti. Ve společnosti, která se staví proti rasismu, se žije jejím příslušníkům mnohem lépe. Odlišnost tam totiž není důvodem k odsuzování, ale k obohacení se. Pestrá společnost je bohatší než ta jednobarevná. K tomu, aby člověk pochopil druhé, se s nimi ovšem nesmí mýjet, ale musí

vést rozhovor. Mezikulturní rozhovor a osobní zkušenosti s druhými lidmi zřejmě nejlépe pomáhají snižovat míru rasismu ve společnosti.

Mohu se vlastně podělit o svůj vlastní příběh. Kdy jsem zažil projev rasismu na vlastní kůži? V mladších letech jsem nosil poněkud bujnější vousy než dnes. Nedlouho po teroristickém útoku 11. září 2001 jsem jel v autobuse přes Horní Počernice, kde jsem působil v té době jako evangelický farář. Vracel jsem se zrovna ze setkání po letním táboře, kdy jsme na památku rozdávali dětem po jednom šípku. Protože jedna holčička nedorazila, jeden poslední šíp jsem vezl zpátky a vyčníval mi z batohu. V autobuse proti mně usedl poněkud narudlý pán, zřejmě již dost popil. „Češi, Slováci,“ vykřikoval a ukazoval palcem nahoru. „Afgánistán,“ dodal k tomu zuřivě a začal mi kroužit pěstí před hlavou. Pak vytáhl můj šíp z batohu, kde jsem ho měl uložený. Také tím mi začal mávat kolem hlavy. Obával jsem se, že mi ho ve své rozhorlenosti zabodne do břicha, a tak jsem byl docela rád, když ho po chvíli zlomil a odhodil stranou. Provokovaly ho mé vousy dohromady s tím šípem? Snažil jsem se mu to tiše vymluvit: „Já jsem evangelický farář odsud, farář.“ Nějak ovšem nebyl schopen vnímat. „Češi, Slováci, Afgánistán,“ mlel stále svou a začal kopat nejprve do podlahy autobusu, potom do mého batohu a nakonec do mé maličkosti. To už ovšem spolucestující nevydrželi, zvedli se a vyhodili ho ven.

Po chvíli ke mně přistoupila další spolucestující a tiše se mi svěčila, jak se špatně cítila proto, že se mě tak dlouho nikdo nezastal. „To je docela přirozené, lidé mají strach, a tak mlčí. Když mou židovskou tetu odvezli do koncentráku, tak se jí také nikdo nezastal – a teta to chápala,“ bránil jsem ostatní spolucestující. Nevím, zda to byla útěcha.

Ale to už jsem byl na své zastávce, rozloučil se a vystoupil. Druhý den jsem zajel do mešity na Černém Mostě, představil se předsedovi muslimské obce Vladimíru Sářkovi, jehož jsem tam potkal, a nabídl pomoc evangelického faráře. „Jsem přesvědčen, že křesťané a muslimové mají mít spolu dobré vztahy.“

O dva měsíce později jsem pak na valné hromadě Společnosti křesťanů a Židů prosadil její rozšíření také o muslimy. Má aktivistická kariéra se rozeběhla. Na počátku byly vousy a zlomený šíp, o nějaký čas později přišly Mezinárodní dny a týdny proti rasismu, kterým jsem se mimo jiné začal intenzivně věnovat.

Společenské změny se často nedějí náhlým obrácením, nýbrž soustavnou drobnou aktivitou, při níž se lidé setkávají se svými odlišnými bližními a uvědomují si, jak si sami svými předsudky škodili. Dobrým základem pro tyto aktivity mohou být Mezinárodní týdny proti rasismu. Ty vznikly v Německu při příležitosti výročí masakru v jihoafrickém Sharpeville (21. 3. 1960). S pomocí faráře Jürgen Micksche se rozvinuly do mnoha aktivit v týdnech blízkých tomuto

„Jsem přesvědčen, že křesťané a muslimové mají mít spolu dobré vztahy.“

(Foto

© pixabay.com.)

datu. V německých městech se tak konají návštěvy mešit, společné bohoslužby, setkání policie s představiteli menšin, ale třeba i sportovní, taneční a další kulturní akce proti rasismu. Je to příležitost jak pro představitele menšin, kteří se chtějí setkat s přátelsky naladěnými zástupci většiny a přiblížit jim svůj svět, tak také pro zájemce z většinové společnosti, kteří by rádi v přátelském prostředí poznali své menšinové sousedy. Jindy se setkání konají kolem úkolů společné budoucnosti (např. modlitby za mír, proti covidu či společné sázení mezináboženských stromů, ale i docela prostá sousedská setkání).

V České republice jsme se Mezinárodními týdny inspirovali a již několik let je také postupně zavádíme pod názvem Dny proti rasismu. Úprava názvu souvisí s českými specifiky – „mezinárodní“ vyvolává v zájemcích obavu, že se vše bude odehrávat v angličtině, a týdny představují pro leckoho příliš velký úkol, zatímco „dny“ jsou tak akorát. Vyjednali jsme si také jedno specifikum – dny proti rasismu se mohou konat v průběhu celého roku, a tak se pod touto značkou koná celá řada akcí – na Den Martina Luthera Kinga 20. 1., při příležitosti Dne mezilidského bratrství 4. 2., na Mezinárodní den Romů 8. 4., i při smutných výročích židovského a romského holocaustu (27. 1. a 2. 8.), na Mezinárodní den míru 21. 9. i na Den lidských práv 10. 12.

Jak se může člověk zapojit? K aktivitám dnů proti rasismu se může zapojit jednotlivec i společenství. Osobní rovina je důležitá. Člověk ji dělá proto, aby se postavil stínům, které má sám v sobě a které si třeba ani nechce moc připustit. Myslím, že každý si může stanovit svůj vlastní cíl. Uvedme si zde jen pár příkladů:

- Prvním stupněm je zkusit vnitřně vstoupit do života nějaké menšiny přečtením knihy o ní, zhlédnutím filmu či třeba důkladným projitím si webu romea.cz. Zajímavých knih o tom, jak se cítí příslušníci menšin, si člověk může najít a obstarat mnoho, od *Dobrodružství Huckleberryho Finna* (Mark Twain) a *Chaloupky strýčka Toma* (Harriet Beecher Stowe) přes *Studnu osamění* (Radclyffe Hall) až po *Takový prima*

věk (Kiley Reid) a *Skutečnou cestu ven* (Patrick Banga).

- Již vyšším stupněm je „jít s kůží na trh“ a popovídat si s nějakým příslušníkem či příslušnicí menšiny a také se ho zeptat na „nekorrektní“ téma – zda někdy zažívá něco nepříjemného ze strany většiny jen proto, že patří k menšině (ne vždy se to u nás nazývá rasismem). Připomínám, že menšiny jsou etnické (Romové, Afričané, Asiaté), národnostní (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci, Poláci, Turci, Němci, Američané), náboženské (Židé, muslimové, ale i u nás také buddhisté a hinduisté, ba i křesťané z církví, které jsou pokládány za sekty) i sexuální. Stačí si ovšem popovídat s prodávčem v nejbližší vietnamské večerce, u něhož člověk pravidelně nakupuje.
- Lze také sebrat odvalu a zajít někam na návštěvu – například překonat ostych a navštívit nejbližší romskou či cizojazyčnou bohoslužbu či setkání menšiny.
- Lze se také osobně připojit k jedné z aktivit, které se u nás pořádají v rámci Mezinárodních dnů proti rasismu.

Jak se může zapojit společenství? Začít se dá v malém – třeba zorganizovat koncert, besedu s představitelem menšiny či vlastní akci v rámci Mezinárodních dnů proti rasismu. Pokud společenství pořádá tyto akce sporadicky, ale pravidelně, tedy alespoň 1× ročně, promění se postupně v dobrý zvyk a může přispět nejen k proměně členů společenství, ale také k pročištění dosti ponuré atmosféry ve společnosti.

Inspiraci k mnoha individuálním i kolektivním aktivitám lze nalézt na stránkách Mezinárodních dnů proti rasismu: <https://protirasismu.e-cirkev.cz>.

Autor vystudoval teologii v Praze, Berlíně, Jeruzalémě a Vídni. Po studiích působil jako evangelický farář v Horních Počernicích a Berouně, zároveň byl v Pražském seniorátu pověřen službou mládeži. V současnosti se plně věnuje práci faráře zaměřeného na humanitární aktivity, podporu menšin a pomoc lidem na okraji společnosti. Jeho práce spojuje duchovní praxi s praktickou péčí o znevýhodněné skupiny.

Šamanský rituál v Peru, komunikace s vlastní duší a Bohem

Martin Šefl

Co je ayahuasca?

(Foto převzato
z commons.

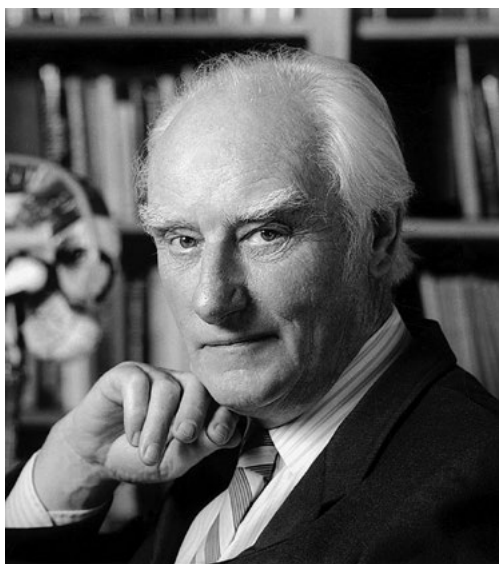
wikimedia.org.)

PŘEDCEREMONIE

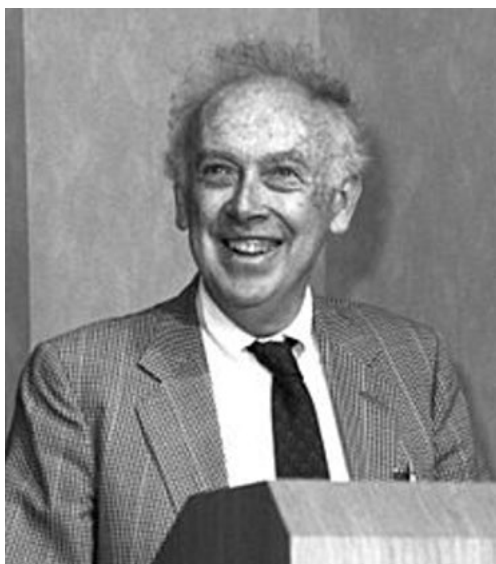
Nejprve píší o této ceremonii, i když se v lineárním čase stala až na konci, a tak vlastně procesně všemu předcházela. Tento anachronismus není na entheogenních látkách nic výjimečného a člověk si na tyto časové paradoxy musí zvyknout. Pokud ego začne takovou skutečnost rozporovat, nedělá dobře a způsobí si spoustu duševních problémů s vnímáním času. Jak dilatace času, tak jeho koncentrace nebo přeskoky nejsou výjimečné. Ty dny od začátku odjezdu na letiště – a možná i celý život předtím – to je jedna událost, kterou si sami rozdělujeme na části. Ale při ceremonii není linearita, ale hodnota události jako bezčasé věci. Tato ceremonie měla téma osvobo-

zení a odpuštění. Byla integrační na poloviční dávce Aya (ayahuascy). Lehl jsem si a měl jsem mnohem větší strach než u všech ostatních, byl to organický, hmatatelný strach. Musel jsem napnout všechny síly, abych vstal a sám si pro dávku šel. Naprosto jsem se uzavřel sám do sebe, spacák zapnul až po krk a uvolnil se. Cítil jsem, jak mnou prochází teplo a začínám se potit. Viděl jsem zobrazení svého ega, jeho „základní nastavení“, které jsem celý život používal: „Tohle je křivda!“ „Tohle je nespravedlnost!“ „On mi ublížil!“ „Nedělá, co já chci!“ „Tohle patří mně, ne tobě!“

To, co se mi vybavilo, byl pevný, jistý a nekompromisní vykřičník. Na všechno jsem měl nárok, protože jsem si myslel, že je to mé „prá-

„Každé malé dítě zná Červenou Karkulku. Málo dospělých ví, kdo byl Watson a Crick, přestože objevili DNA.“ (Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

vo“. Náhle se to změnilo, s velkou tělesnou úlevou, pocením a horkem. Něco, co jsem si myslel, že mi odstraní ego. Jenže ego je náš „život“, do jisté míry v něm jsme, a proto je potřeba ho neodstraňovat, ale „měnit“ a rozšiřovat ho, aby pojalo mnohem víc věcí než doposud. Místo vykřičníků se objevily otazníky. Najednou jsem viděl tu nepokoru, se kterou procházím světem. Jak si toho hodně vynucuji, místo toho, abych se ptal: „Jak jsem tomu přispěl?“, „Jak mám požádat o odpuštění?“, „Jak to příště udělat lépe?“, „Jak jim mám odpustit to, co mi udělali?“.

Rozdělili jsme si svět na vědeckou a náboženskou realitu a přepínáme mezi jednou a druhou. Je to takový orwellovský „double-think“. Třeba zvířata jsou naši přátelé a máme je rádi, to platí pro pejsky, kočky a králíčky našich dětí, máme sofistikované veterinářské kliniky atd. Zvířata jsou nástrojem našich cílů, testujeme na nich vakcíny, chováme slepice za nehumánních podmínek a vraždíme je pro zábavu. Orwell se bál, že nás zničí předmět naší nenávisti, Huxley se bál, že nás zničí předmět naší slasti. Kudy tedy vede cesta ven? Červená Karkulka a Watson a Crick slouží jako příklady této skutečnosti. Každé malé dítě zná Červenou Karkulku. Málo dospělých ví, kdo byli Watson a Crick, přestože objevili DNA. Člověk

by předpokládal, že nejvýznamnější objev v dějinách lidstva (přehlednu teď kompas, střelný prach a knihtisk, které „budovaly naši historii“) bude mít větší dopad na duši než „vymyšlený“ perroultovský příběh převzatý bratry Grimmovými. Z vědeckého hlediska je pohádka přece nesmysl. Přesto to naši duši sytí víc než objev DNA.

1. CEREMONIE

Všechno bylo ve tmě a čekali jsme na začátek zpěvu šamanových „icaros“, svatých písní, které působí na rostliny a prales. Vzduch byl vlhký, těžký a plný tabáku z cigaret mapacho, kterým šaman místo ochraňoval a posvěcoval. Nic jsme neměli ani suché, ani čisté. Matrace byly nasáklé vlhkostí a potem, stejně tak spacák. Vše kolem bylo plné hmyzu. Hmyz bude hrát ve vizích ještě velkou a nezastupitelnou úlohu.

Šaman se modlil jak k nám, tak k medicíně. Poté vzal „petku“ od syceného nápoje plnou ayahuasky. Chuť je dřevitá, zemská, těžká, jako shnilé višně, prudká, kyselá, lepivá, hořká. Každého vyzval, aby k němu přistoupil, a při rituálu mu podal dávku, jakou člověk sám chtěl. Kalíšek pozvedl k nebi a odříkal modlitbu – poté dotyčnému podal, „co si sám nalil“, a nechal ho to vypít.

Potom začaly tancovat ornamenty a barvy. Podle toho, jak člověk vnímal prales kolem sebe. Jednou jako symfonii, jednou jako kakofonii, vše na hraně dvojznačnosti. Viděl jsem architekturu, barvy, kaleidoskopicky a nepříjemně se to točilo v kruzích a čtvercích. Příjemný, hřejivý pocit byl projikován do všeobjímající tmy. A náhle jsem začal, naprosto spontánně, hovořit. Byl to dialog, který byl důvěrně známý, a přesto naprosto nový. A moje hlavní otázka pro uklidnění byla: „Proč tady jsem?“

„Kvůli Setkání.“ Porozuměl jsem, že Setkání je s velkým „S“, k umocnění úcty a důležitosti. Pořád kolem mě proudily obrazy modré a fialové barvy.

Nastal čas na otázku (ta mě trápila pořád) po věcech, které se mi v životě staly a které jsem dlouho držel v sobě a přemítal o nich. Obrazy zesílily a „ono“, jako bych se ptal své matky, která se mi smála nad prostotou mých bolístek, mi odpovědělo otázkou, jestli bych tady byl, kdyby se mi všechny ty hrozné věci nestaly. Samé otázky do tmy. A já odpověděl: „Ne, nebyl,“ protože bych nehledal tak úporně pravdu. „Tak vidíš,“ zněla odpověď. „A proto se ti staly, ale nejsou tak reálné, jak se zdají, sloužily jistému účelu.“ „Jakému účelu?“ „Setkání,“ zněla odpověď, „je důležitější než bolest.“ Takže trauma slouží k tomu, aby se něčeho dosáhlo.

Spousta obrazů z duše o tom, jak mi bylo v tu dobu, probíhala jakoby mimo mě, srovnávaly se v barvách, „rozvíjely se“ a kumulovaly do kategorií. Došlo mi, že šamani používají křesťanský jazyk a přijali ho právě proto, že lépe popisuje zkušenosti s Aya. Mluvil jsem s Pannou Marií, podle křesťanského dogmatu (podle šamanského to byla Pača Mama, Matka Země). Pro šamanismus je dobré, že tento zobrazovací popis od křesťanů převzali – Aya je tak Bohorodička (archetypicky Matka). Dialog pokračoval a byl dlouhý a náročný. Pořád odkazoval k procesu, který mě dostal tam, kde jsem. Byl jsem nesmírně vydešený a zranitelný.

2. CEREMONIE

Jen co jsem se uvelebil po vypití entheogenu, uviděl jsem opět barvy a proces začal. Hned jsem se uchýlil k Matce a Otci a oni byli rádi, že mě vidí. Žádal jsem o ochranu a porozumění.

„Potom začaly tancovat ornamenty a barvy. Podle toho, jak člověk vnímal prales kolem sebe. Jednou jako symfonii, jednou jako kakofonii, vše na hraně dvojznačnosti.“

(Foto © pixabay.com.)

Zavedli jsme řeč a já byl vnitřně moc vděčný za to, jak mě přijali. Mluvili jsme o evoluci s tím, že mi Otec o tom řekne víc, až přijde čas. Ale že evoluce je jen tenká nitka, které se mnozí drží, ale že to není hlavní motor vývoje – jen taková minoritní část. Oproti jiným vývojovým procesům (které jsou nám zatím neznámé) není tak důležitá. Neustále jsem se pídil po napojení – nějaké „komunikaci s...“ – a zároveň mi bylo odpovídáno, že: „Každý má tu možnost se napojit, jen se mu nechce.“ Otevřel jsem na chvíli oči a šaman jako duch tančil kolem mě.

„Prokaž věrnost,“ říkal mi. „V budoucnu musíš pochopit, že to, jak přemýšlíš, ovlivňuje realitu, kterou prožíváš,“ řekl. „Doufám, že mi budeš věrný, i když budeš stát proti všem. To tě naučí být věrný taky dalším věcem, které zažiješ,“ dodal.

Tady se musím zastavit u fyzického stavu během entheogenních seancí. Jednak zvyšují tonus až do křečí u svalů, které si člověk velmi

„Doufám, že mi budeš věrný, i když budeš stát proti všem. To tě naučí být věrný taky dalším věcem, které zažiješ.“

(Foto

© pixabay.com.)

málo uvědomuje, a taky způsobují nehybnost, jež není daná tím, že je něco paralyzováno, ale tím, že je svalstvo v rytmech cyklicky stahováno. Druhý, výrazný aspekt je zvýšení tělesné teploty, horečky. Tělo pracuje celkově rychleji a potí se. Třetí stránka věci souvisí s jazykem a jeho metaforami – když člověk něco nemůže „strávit“ nebo „mu to leží v žaludku“, používá duše jako kanály pro zobrazení a zbavení se tohoto stavu například zvracení. Tedy člověk má křeče, horečku a to, co musí z duše ven, jde zvracením.

A já se chtěl vrátit zpět a dal jsem si další dávku – intuitivně a ze zkušenosti jsem věděl, že „dolízávat“ není v tomto čase dobré, ale někdy je to osudově nutné. Lepší je vzít si hned na začátku větší dávku, než ji pak v průběhu navyšovat. Udělalo se mi špatně a v těchto chvílích je dobře, když je tam někdo druhý, kdo může pomoci. Vše se rozplývá a není snadné chytnout normální tvar a texturu světa. Šaman mi dal nějaké masti na spánky společně s citrónem a ovíval mě, což doprovázel písněmi icaros (kvůli snížení teploty), a trochu se mi ulevilo. A najednou jsem uviděl svůj „komplex“. Komplex je autonomní citová struktura, je tvořen z vytěsněných, bolestivých věcí a stavů. Má vlastní myšlení, emoce a procesy, nevázané na klasické „já“, je nezávislý a nikdy jej (mimo takové situace, kdy se on sám bojí o život) nespátříme. U mě to byl jistý mateřský komplex. Ty ideály, jak svět „má“ a „měl by“

vypadat a chovat se. A tak se dostala Matka energeticky k mému „mateřskému“ komplexu. Respektive možná je lepší říct „srdeční komplex“. Matka proti Matce. A já cítil, že musím něco udělat – muselo to ze mě ven. Ale ten komplex mě nechtěl pustit, hovořil o tom, jakou má sílu a že zemřu s ním. Měl jsem strašný strach zvracet a zároveň jsem věděl, že je to nyní jediná cesta, jak to udělat. Musel jsem si to „způsobit sám“ a vzít za to odpovědnost. Šel jsem na záchod, se vším strachem si klekl a strčil si prsty do krku. Poté velká úleva a klid. Nešlo už zvracet, reflex se vytratil.

Vrátil jsem se zpět a už mi bylo lépe. Ještě jsem si na chvíli lehnul po této dramatické scéně a naprosto vyčerpaný jsem se zkusil ještě napojit. Otce jsem se v té souvislosti ptal na „dábla“ a otázky s ním spojené. Dábel je, spíš než nějaká samostatná entita, nevyjádřená myšlenka Otce. A my tomu, co je nyní nevědomé, říkáme „dábel“. Bylo mi řečeno, abych byl k lidem laskavý, ke každému, a pomáhal těm, kteří si o to řeknou, a nepomáhal těm, kteří si o to neřeknou. Za tři dny se uvidíme znovu. A probudil jsem se.

Po ceremonii, druhý den, nám bylo oznámeno, že šaman musí odejít a dostaneme jiného. Taky proto, abychom mohli „ochutnat“ jiný styl práce. Řekl jsem, že s tím nesouhlasím. Že chci, aby zůstal náš šaman. Že chci být věrný tomu, kdo s námi práci začal, a navíc, že je podstatné jeho setrvání už z pocitu bezpečí,

„Nenáviděl jsem ho za tu vodu, ale pochopil jsem, že musím pít, dokud on neřekne dost. Do té doby to neskončí.“ (Foto © pixabay.com.)

„Cítil jsem, jak jsem ‚unikl‘ věčnému ohni. Svěsil jsem úlevou ruce a oheň mi je popálil velmi intenzivně a nadobro.“ (Foto © pixabay.com.)

který vytvořil. Byl jsem přehlasován. Budu se tedy rodit jinému šamanovi, než který mě k porodu přivedl?

MEZICEREMONIE

Ráno začalo tabákem. Naprosto koncentrovaná směs mapacha, do které se ještě foukal kouř a zaříkal ji icaros. Do kalíšku nám dal půl deci až deci tekutiny. Odporná chuť, jako kdyby člověk pil popelník a po pozření této tekutiny se prakticky otrávil. Než vtekl nápoj do žaludku, hlava třeštila, byla v šoku. Tělo se zkroutilo a dostalo jemné křeče, které měly vést ke zvracení. Museli jsme tekutinu zadržet. Poté přinesl šaman asi dva litry teplé vody z řeky. Byla hnědá, teplá a hnusná. Začal jsem pít a přišlo první, kyselé, ale úlevné zvracení. Tahle ceremonie mi říkala, že buď se další má část vyléčí, nebo otráví. Pořád jsme museli pít. Nenáviděl jsem ho za tu vodu, ale pochopil jsem, že musím pít, dokud on neřekne dost.

Do té doby to neskončí. Špatně se mi pilo, protože jsem se klepal a musel jsem vyvažovat klečení, abych se nezhroutil. Šaman zvedl ruku a ukázal, že jsem vypil dost. V té chvíli jsem dozvracel, napnul se, poděkoval šamanovi a mohl jsem se zvednout od ceremonie. Byl jsem jako tělesně znovuzrozený, bylo mi neuvěřitelně dobře, lehce, očištěně.

Kolega neposlouchal a nepil – věřím, že toho nebyl v jistých fázích schopen –, ale tím si způsobil otravu nikotinem. I když je to profesionální voják, nepovedlo se mu překonat odpor a poslouchat nepříjemné rozkazy. Jeho stav se nezlepšoval, ale prohluboval. Lehl si a celý den už jen ležel, zvracel a nemohl se hýbat. Šaman byl moc rád, že jsem „přežil“. Řekl mi, že proto, že mám „silného a dobrého ducha“. Byl jsem za to moc vděčný, až k slzám.

Tady by bylo dobré rozebrat osobnost šamana a jeho roli. Uprostřed maloky, tedy kulaté chaty, je písek a čtyři pařezy, které symbolizují

„Naše kultura nejen že ‚vědomě‘ hromadí věci, ale také myšlenky a duchovní poznání. Prožitky, dovolené, knihy, peníze, kurzy, školy.“

(Foto

© pixabay.com.)

jak světové strany, tak živly. Každá ceremonie probíhá za naprosté tmy. Šaman reprezentuje určitou realitu, kterou jsme viděli ještě za světla. Když začne entheogenní výlet, mysl ve tmě slyší pouze zpěvy icaros, které jsou buď tlumeny pískáním, anebo excitovány chřestidly. Jelikož je tma, všechny projekce jsou ve tmě. Mysl automaticky přisoudí „procesní“ vedení právě šamanovi a podvědomě začne vnímat zvuky a vedení prostřednictvím písně. Někdy si šaman zapálí mapacho, a jinak chodí okolo. Naše kultura nejen že „vědomě“ hromadí věci, ale také myšlenky a duchovní poznání. Prožitky, dovolené, knihy, peníze, kurzy, školy. Ale pokud z duše „neodhazujeme“ nebo sebe sama „nepředvádíme“ Bohu prostřednictvím entheogenů, aby si s tím on poradil, nějak to učesal nebo nám ukázal, jak s tím naložit, pak kultura nemůže fungovat správně.

4. CEREMONIE

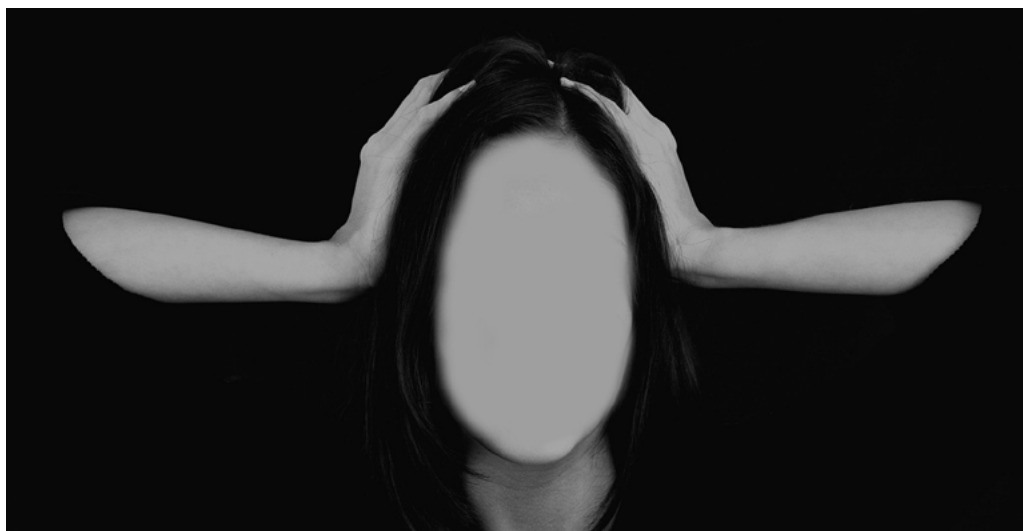
Lehl jsem si do své propocené matrace, opět zakrytý spacákem, a ve vzduchu byla cítit změna a zvratky z minulých ceremonií, tedy už změna dokonaná. Vzduch se v malce nehýbe, je statický a nasává vše, co lidé zažívají, a ponechává to v aktuálním dění. Těšil jsem se, až se napojím na Matku a Otce, a byl jsem ve velkém očekávání, co to ten „porod“ vlastně bude. Přemýšlel jsem proti své vůli a snažil se vypnout. Volal jsem je a nikdo neodpoví-

dal, objevily se nepříjemné pocity a myšlenky na selhání. Co budu říkat druhý den lidem, když jsem byl naprosto přesvědčen, že mluvím pravdu? Přišly silné křeče a nepohodlí a já pořád volal „po matce“. A najednou mi došlo, že jsem v porodním kanále a rodím se, proto na mě „nikdo nemá čas“.

Náhle jsem byl u ohně, který byl zelený (ne nadarmo je třetí čakra, čakra srdce, ve stejné barvě), a já vnímal, že hoří věčně, neustále, a začal jsem přirozeně hovořit o svých hříších, neduzích a křivdách, co jsem si nalhal a vybájl. Cítil jsem, jak jsem „unikl“ věčnému ohni. Svěsil jsem úlevou ruce a oheň mi je popálil velmi intenzivně a nadobro. Oheň mi zprostředkoval, že jsem prošel (zatím) třemi zkouškami: Pokora (přijetí Setkání), Poslušnost (tabák) a Pravda (neshořel jsem v ohni). Přijal jsem za to odpovědnost, odpovídal jsem na „dotazy“, které dialog (z)odpovědnosti tvoří. Nakonec jsem byl ze zkoušky venku.

Viděl jsem oheň jako jeho pozorovatel z boku, kde bylo dvanáct starších/moudrých, nebo starších/statečných. Bylo mi řečeno, že mezi nimi mám své místo, protože jsem byl uznán jako „curandero“, a že budu léčit. A že ten „oheň“ se mi vlije do rukou.

Byl jsem šťastný, než mi bylo řečeno: „Budeš léčit psychologii.“ Psychologii mám rád. Ale je v ní něco „kardinálně blbě“, co vidím a můžu to zvrátit (analogie se zvracením jako zbavením

Psychologii mám rád. Ale je v ní něco „kardinálně blbě“, co vidím a můžu to zvrátit.

(Foto © pixabay.com.)

se něčeho „negativního“). A dostal jsem lekci svého stínu.

Stín je, oproti Bohu, temná forma profilu duše. Lidé mají ze stínu strach a nechtějí ho integrovat do své osobnosti. Stín je prakticky odpadkový koš, kam persona hází vše, co se k ní „údajně nehodí“, protože persona má svou vlastní představu o tom, jak má vypadat. A tak se odpadkový koš plní až po okraj, a když je naplněný, přetéká, zapáchá a zasahuje čím dál tím víc do osoby. Tady se člověk musí vrátit zpět. Tedy k „transformaci“ negativních emocí a myšlenek na pozitivní. V čem spočívá tato přesmyčka?

Stín je tma, na níž jsou ale věci, které nese, viditelné. Kdyby svět neobsahoval najednou i svou temnou část, neměli bychom barvy, ale jen proud světla. Nic by neexistovalo. A to, že existuje, je díky stínu – jak ve světě, tak v osobnosti. Stín je kreativita, je to stvoření.

Zajímavý psychický koncept je fenomén UFO – dochází mi, že nějak symbolizuje jistou celistvost duše. U ostatních účastníků se objevily podobné symboly. Bytosti, světlo, hmyz, zření. Například kudlanky nebo jinak kontextuálně přílehlavý hmyz s velkýma očima. I záznaky lidí, kteří se s UFO setkali, mají do jisté míry podobná zobrazení této problematiky. Hmyz je, vzhledem ke svým schopnostem,

pro člověka dobrý projekční ventil. Opyluje a oplodňuje. Když zítra zmizí z planety hroch, žirafa a slon, nic se v ekosystému nestane, pokud zmizí mravenec, včela nebo moucha, celý ekosystém se nenávratně zhroutí. Hmyz je paradoxní – je tak malý, že ho můžeme kdykoliv „zničit“, a zároveň je tak podstatný, že to udělat nemůžeme, a má nás „v hrsti“. Lidé se hmyzu bojí, štítí, a přesto jej „musí“ mít jako podklad pro svůj vlastní život.

5. CEREMONIE

Tady je důležité zmínit „imunitní systém kultury“. Látky jako UFO a DMT, minulé životy a podobně jsou pro imunitní systém naší kultury něco jako bakterie pro náš imunitní systém. Každá kultura má svůj. Jisté „kvality“ připouští, a jiné devastuje, aby ochránila sebe sama. Příkladem může být „zelený západ slunce“ (green flash), který je běžným jevem, ale v životě jste jej neviděli, protože vám kultura neřekla, že ho vidět „smíte“. Stejně tak má evropská duha pět až sedm barev, indiáni mají barvy dvě až tři (zelenou a modrou například nerozlišují), Indonésané deset až dvanáct. Drtivá většina lidí vědomě nespojuje své psychické prožitky s tím, co jim už předem nadiktovala kultura, od prožitku orgasmu, opilosti, stavů nešťastné lásky až po nastupování do tramvaje. Kulturu

„Hmyz je paradoxní – je tak malý, že ho můžeme kdykoliv ‚zničit‘, a zároveň je tak podstatný, že to udělat nemůžeme, a má nás ‚v hrsti‘.“ (Foto © pixabay.com.)

netvoří jedinci, kteří se s kulturou neidentifikují, ale ti, které imunitní systém vede správně pro toto udržení. Tedy jinak řečeno – kultura musí mít „ovečky“, které ji drží a propagují. Imunitní systém pracuje dokonale. Nejen že umí „odstranit“ lidi, ale také to, co nesou, tedy myšlenky. Jisté myšlenky včetně jejich kontextu jsou povolené, jiné ne. Narušují představy psychologického bezpečí kultury.

Při ceremonii jsem se probudil jako malé, bezmocné vajíčko pod listem. Měl jsem hrozný strach, bylo to nepříjemné, ale přesto jsem cítil, že je to dobré. Procházel jsem obrazovou proměnou z tohoto vajíčka v motýla, který symbolicky „vylétl“ ze svého spacáku jako z kukly. Byla to metamorfóza v pravém slova smyslu. O nic jiného tam nešlo. Úžasný zážitek.

CO JE AYAHUASCA?

Ayahuasca je tradiční nápoj připravovaný nejčastěji z listů keře *Psychotria viridis* a stonků révy *Banisteriopsis caapi*, někdy doplněný o další přísady. Tato směs je známa svými silnými psychoaktivními účinky. Původně byla ayahuasca používána amazonskými kmeny pro duchovní a rituální účely a postupně se rozšířila i mezi některé náboženské komunity, například v Brazílii či Severní Americe. Dnes si nápoj získal oblibu po celém světě, zejména mezi lidmi, kteří hledají cestu k uzdravení z traumatu nebo k rozšíření vědomí. Rituál spojený s užíváním ayahuascy by měl vždy vést zkušený šaman, který zajišťuje bezpečí a smysluplný průběh ceremonie.

Rozhovor s religionistou Janem Sušerem

„Není tajemstvím, že jsem pravoslavný křesťan, což v českém prostředí občas vyvolá pozdvižení obočí a možná i pozornost tajných služeb.“
(Fotografie z archivu Jana Sušera.)

Jak ses dostal ke svému oboru? Byl jsi jím zaujatý od mala?

Vůbec ne, vyrůstal jsem v prostředí, kde spiritualita nebyla příliš velké téma. Zajímala mě muzika a literatura, postupně jsem dospíval k tomu, že se chci věnovat jazykům, hlavně tedy češtině, ale frekventoval jsem třeba i kurzy hebrejštiny při liberecké synagoze. Zbytek dávám někdy k dobru jako vtipnou historku, která člověk míní a Pán Bůh mění. Ve vyhlášeném libereckém Fryčově antikvariátu jsem narazil na typický modrý svazek – *Knihu Mormon* – a při listování jsem si uvědomil, že to je něco natolik „extraordinárního“, že o tom musím zjistit všechno. To mě nakonec poměrně rychle přitáhlo ke studiu religionistiky a mormonismus skutečně zůstal mým hlavním tématem po několik let.

Co tě přivedlo na aktuální vysokou školu?

Aktuální je tatáž, na níž jsem studovat začal, takže historka jen pokračuje. Dělal jsem tehdy přijímací zkoušky na více pracovišť od Pardubic

po Brno a byl jsem přijat na všechna. Praha mi ale tehdy připadala relativně nejbliž, měl jsem tam už přátele (i část příbuzenstva) a dost mě zaujalo i portfolio kurzů, které zrovna Husitská teologická fakulta UK tehdy nabízela. A to na poli klasických náboženství, navíc s možností studia pramenných jazyků (zabýval jsem se tam pak řečtinou, hebrejštinou, arabštinou i sanskrtem), ale nechybělo ani zaměření na současnou religiozitu, které jsem pro své téma hlavně potřeboval. Zvolil jsem tehdy nakonec Prahu a jsem za to dodneška rád, i díky množství skvělých inspirativních lidí, které jsem tam mohl potkat.

Jaký duchovní směr je ti nejbližší a co se ti na něm líbí?

Není tajemstvím, že jsem pravoslavný křesťan, což v českém prostředí občas vyvolá pozdvižení obočí a možná i pozornost tajných služeb. (smích) Ale moje cesta do přístavu pravoslaví byla asi taky trochu česká. V průběhu studia jsem se postupně vlastně poprvé doopravdy seznamoval s historií křesťanství a vývojem věrouky, Písmem, sym-

bolikou, dogmatikou. Došlo mi, že česká lidová bezvěrecká představa o náboženství, a křesťanství zvláště, je docela dětinská a že i když stále ještě zůstávám na mělčině, začínám vzdáleně vidět hlubiny, jaké jsem do té doby nepoznal. Zůstával jsem sice stále na pozici „pro mě to spíš není, ale rozhodně je to rozumné a stojí za to to ve světě podporovat“, protože jsem o tom zatím přemítal jen v hlavě, ale pořád to nemělo rozměr vztahu. Z prosté rozumové dedukce se člověk na hlubinu nedostane, chybělo mi něco jako „pozvání“ k Pánu Bohu do obýváku.

Nakonec, když už jsem měl poměrně ukotvenou racionální představu, jsem se seznámil se svým budoucím duchovním otcem, jeromonachem Pachomijem, a ten mě pozval na pravoslavnou liturgii do malého kostelíčku v Táboře, kde tehdy sloužil. A tam se mi přihodilo, co jsem i později čítal u některých známých pravoslavných konvertitů. Když jsem se poprvé ocitl před ikonostasem, ucítil jsem, že jsem se vrátil domů. Že tohle je asi opravdu „u Pána Boha v obýváku“. Nebo aspoň v předsíni. A propojilo se to všechno dohromady, dogmatika prvních koncilů, liturgie, i vědomí, že je nám Bůh, jak praví jiná náboženská tradice, bližší nežli naše krční tepna. Rozum a srdce našly cestu k integraci, a to byla pozvánka úplně nového druhu.

Dodnes mi je na pravoslaví nejzvěčnější nejen cit pro tajemství a „zázraky všedního dne“, ale i jeho duchovní praktičnost, to, že i když se v něm může intelektuál náležitě vyřádit, podstatné nakonec zůstává to, co člověk prakticky dělá, a nejde jen o vznešenou liturgii. Starobylá postní praxe, modlitba, pohled na běh roku očima církevního kalendáře. Člověk postupně pozná, že opravdická mystika není jenom nějaké zbožné dumání, ale někdy vlastně docela bolestivá práce. Práce, kterou nakonec může stejně dobře, ba i úspěšněji, vykonat i obyčejný dělník z Ukrajiny, spíš nežli rozháraný středoevropský intelektuál.

Ale ani v životě vztahy často nejsou jednoduché a musíme do nich hodně investovat, abychom je oboustranně rozvíjeli. Tak co teprve vztah s Nejvyšším?

Představ nám trochu knihu, na které ses podílel. *Zednáři, Masaryk a katolická církev*, jak to (ne)jde dohromady?

K téhle knížce (C. V. Pospíšil, V. Řeháková, J. Sušer, *Zednáři, Masaryk, katolíci*, Beroun: Machart 2023) jsem přišel vlastně trochu „zvenčí“, původní záměr byl mého školitele, profesora systematické teologie a římskokatolického kněze Ctirada Václava Pospíšila. Já se v rámci doktorského studia zabývám českými teologi (hlavně 1. poloviny 20. století), kteří měli nějakou afinitu k tehdejšímu svobodnému zednářství. Navíc jsem jako redaktor spolupracoval s panem profesorem na jeho knize o Tomáši G. Masarykovi, kde toto téma velmi okrajově také rezonovalo.

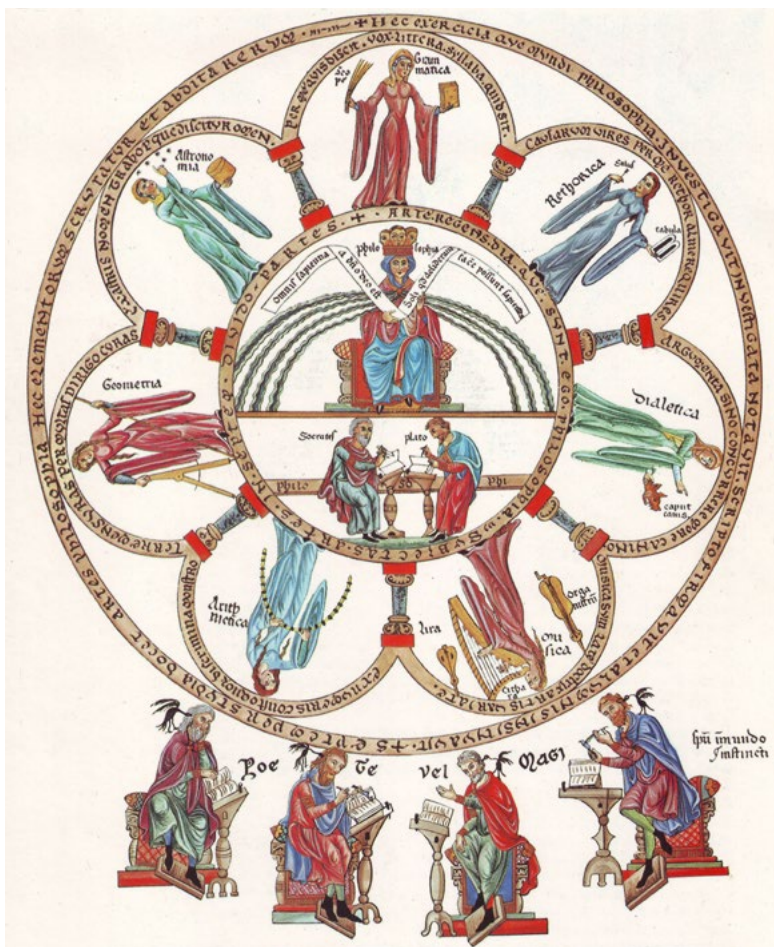
Římskokatolická církev je svým vleklým zápasením se svobodným zednářstvím pověstná, a ne každý rozumí příčinám tohoto napětí a zná přesné kontury tohoto konfliktu. S mými spoluautory jsme tedy původně navázali na práci katolického teologa, člena dikasteria pro mezináboženský dialog, Michaela Weninger, který se touto problematikou hloubkově zabýval. A posléze jsme provedli rešerši českých prvo republikových zednářských periodik, abychom zjistili, jaký postoj vůči danému tématu převládal v tehdejších zednářských kruzích. Ukázalo se, že ač první Československá republika často razila heslo „Pryč od Říma!“, nebyla pro tehdejší čs. zednářskou komunitu katolická církev zdaleka takovým tématem, jakým bylo zednářství pro ni. A také, že přes některé sporné body jsou nakonec zednáři nositeli ideálů, které namísto nepřátelství mohou být naopak pro římskou církev v mnohém užitečné i pro případnou spolupráci (například na poli charity apod.).

Výstupem knihy tedy nakonec byl apel kolegů katolických teologů, že předsudky křesťanu nesluší a stojí za to se alespoň pokusit uzdravovat historickou paměť a zaceľovat staré jizvy.

Co z kultury a historie Liberce tě oslovuje?

Jakožto někdejší centrum provincie Deutschböhmen má Liberec samozřejmě bohatou a pohnutou historii, ale také svou specifickou magii, mohu-li s nadsázkou použít toho slova. Všude ve městě i v krajině vidíte stopy německé minulosti, ale na rozdíl od některých neutěšenějších koutů Sudet tam po válce došlo k podivuhodné integraci přistěhovaleckého českého živlu do krajiny. Když někdy hovořím s přáteli z pe-

„Ukázalo se, že ač první Československá republika často razila heslo ‚Pryč od Říma!‘, nebyla pro tehdejší čs. zednářskou komunitu katolická církev zdaleka takovým tématem, jakým bylo zednářství pro ni.“
(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

riferií Ústeckého kraje, záráží mě často dosti... řekněme nevyrovnaný vztah k rodné hroudě. V Liberci jsem naopak odjakživa cítil velmi intenzivní lokálpatriotismus, a to už v generaci mých rodičů (kteří se narodili těsně po válce), ba i prarodičů, kteří tu oblast pro sebe objevovali až vlastně jako dospělí lidé. Liberečané se zajímají o svou krajinu, její tradice, někdy s až etnografickým západem, často dokonce i o příhraniční oblasti Německa a Polska.

Tam se samozřejmě musíme bavit o životě, který „liberečanství“ formuje asi nejvíc – o hraničních horstvech. Liberec je vtěsnán do „nočníku“ mezi Jizerkami, s vzdáleným vlivem lužického masivu, dohlédnout lze i na Krkonoše. Mezi těmito „prastárymi“ krajinnými útvary je Liberec sevřen jako v kleštích, a tak město vznikalo vlastně v jakýchsi patrech, spíše

než aby se rozrůstalo do šířky, což v návštěvnicích často vyvolává zvláštní pocity.

A to všechno samozřejmě korunuje ta podivná svatyně jakéhosi bizarního kultu na vrcholu Jeschkenkoppe (vysílač na Ještědu), odevšad viditelná a věčným okem stále pozorující „liberečanské“ vezdejší zápolení.

Jan Sušer je český religionista, publicista, překladatel a redaktor. Zaměřuje se na studium nových náboženských hnutí a západních ezoterických tradic. Dlouhodobě spolupracuje s časopisem *Dingir* a přispívá na web *Náboženský infoservis*. Příležitostně publikuje také v odborných periodikách, jako jsou *Studia theologica* nebo *Okruh a střed*. Je členem pravoslavné církve.

Rozhovor vedl Roman Figura.

Zkratkou na houby a houby jako zkratka

Jakub Houdek

Jedna z kapitol prvního dílu série *Pán Prstenů: Společenstvo Prstenu*, nese název Zkratkou na houby. Její hrdinové, hobiti, si, pravda, nezkracují cestu kvůli houbám a houby tu vystupují jen ve vzpomínce na zlaté časy, kdy byly důvodem sejít ze silnice opravdu jen ony a jedinou hrozbu představovali sedlák Červík a jeho psiska. Ovšem pro vyličení lásky hobitů k houbám přišla kapitola vhod.

„Andrei Linde žil do roku 1990 v Sovětském svazu. Zažil tak období perestrojky, která vedle množství závažných událostí přinesla i nejednu humornou.“
(Foto převzato z commons.
wikimedia.org.)

Hudební skladatel Václav Hálek (1937–2014) hobita leccím připomínal. Menší, kulatý pán a hlavně – milovník hub, amatérský mykolog. Právě za houbami se ve společnosti dvou přátel vypravil i jednoho letního dne roku 1980. Jeden z mužů se právě chystal vyfotografovat vydařený exemplář zvoněčku sadního a požádal pana Hála, aby mu schválil záběr. Skladatel vypravuje:

„Já šel a koukl jsem do hledáčku. A jakmile jsem se tam podíval, ozvala se hudba, velmi určitá. Celý orchestr začal hrát. Skoro jsem se lekl a současně jsem v tom okamžiku věděl, že se děje něco mimořádného. To člověk cítí, že to je takový jeden z těch velkých objevů. Povídám: ‚Počkejte chvilinku, já si musím skočit pro notový papír.‘ Vrátil jsem se, kouknu do hledáčku – a ta hudba se rozjela znova.“

Pan Hálek si téma zapsal a šel se uklidnit procházkou stranou ostatních. Na jakémisi plotě našel houževnatec pohárovitý. Vrátil se s ním k přátelům, aby jej vyfotili. „A já se do toho aparátu zase podíval a úplně ustrnul, protože jsem viděl zvláštní věc: jako když se člověk dívá do vesmíru. Kdysi jsem viděl v televizi záběr z obrovského teleskopu, tam se ztrácí dno, protože ta kamera to už nebere, takže je to vlastně bezedná studna. A to jsem viděl pod tím hledáčkem. A tu houbu zároveň taky. Houbu a vesmír zároveň. Co to bylo, nevím. A hrálo to.“

Témata těchto dvou hub se stala základem Hálkovy *Mykokosmické symfonie*.

Nemohu Václava Hála nevzpomenout, kdykoli se vrátím k rozhovoru s americkým fyzikem ruského původu Andrejem Lindem, který před lety poskytl týdeníku *Respekt*. Tento vědec připouští teoretickou možnost, že uvnitř našeho vesmíru může vzniknout vesmír úplně nový a pomáhá si následujícím přírovnáním: „Dejme tomu, že v této místnosti dojde k nějaké kvantové fluktuaci, z níž vzejde obrovský vesmír. A stane se legrační věc, on nebude expandovat na nás, nezabije nás. Bude se místo toho rozpinat z vlastních zdrojů. Představte si, že jste malinký skřítek a narazíte v lese na houbu. Spatříte z ní jenom velmi tenkou nohu. To ale neznamená, že na té noze nemůže být obrovský klobouk, který nevidíte. A podobné to může být s vesmírem: oblast, kde vznikne, bude nesmírně malá, ale uvnitř se skryje obrovský klobouk. Vy ho nevidíte, protože kdybyste ho chtěl

spatřit, musel byste nejprve vyšplhat po noze oné houby. Navíc ta noha jeví tendenci zmizet, smrsknout se. Vesmír tedy vzniká jako balon, který je s naším světem spojen tenkou nohou houby, pak se ta noha smrskne, zmizí a cizí vesmír se vznáší kdesi, kde ho nevidíme. Mezi kosmology to ale není všeobecně přijímaná představa.“

Není tímto skřítkem – nebo hobytem –, který narazil v lese na houbu, skladatel Václav Hálek? A jako viděl William Blake svět v zrnu písku, viděl – a slyšel – Václav Hálek vesmír v houževnatci pohárovitém.

Andrej Linde žil do roku 1990 v Sovětském svazu. Zažil tak období perestrojky, která vedle množství závažných událostí přinesla i nejednu humornou.

A tak si roku 1991 umělec Sergej Anatoljevič Kurjochin a novinář Sergej Leonidovič Šolochov mohli vychutnat vydařený kousek: v televizním programu *Páté kolo* se Kurjochin vydával za historika, který v rozhovoru s Šolochovem přesvědčivě dokazoval, že se Lenin natolik oddával konzumaci mexických halucinogenních hub, až se houbou sám stal. Zašel dokonce tak daleko, že obrněný automobil, broněvik, na který si Lenin vylezl, když řečnil v Petrohradu poprvé po návratu z emigrace, prohlásil za jeho podhoubí.

Pořad sledovalo přes jedenáct miliónů diváků a mnozí údajně vzali falešnou informaci vážně. Skupinka členů leningradského krajského výboru strany dokonce požadovala po Kurjochinovi vysvětlení.

Příbuznou, avšak vážně míněnou a tím kontroverznější teorii vyslovil roku 1970 v knize *Posvátná houba a kříž* britský archeolog John M. Allegro. Tvrdil, že se křesťanství vyvinulo v prostředí sekty esejských z tajného kroužku konzumentů halucinogenních hub a že jméno Ježíš nepatřilo historické postavě, nýbrž muchomůrce červené. Tuto představu literárně zpracoval autor sci-fi Philip K. Dick v doporučeném románu *Převtělení Timothyho Archera*.

Příklady, jak houby vzrušují lidskou mysl a představivost, by se dalo najít mnohem více. Václavu Hálkovi umožnily překlenout propast mezi přírodou a kulturou, smyslově zakusit jinak nezakusitelné pomocí zvuku a zpracováním zvuku v hudbě vyjádřit jinak nevyjádřitelné. Andreji Lindemu dal příměr k houbě možnost představit

„Ale houby tu rozhodně nejsou především od toho, aby rozšířily možnosti naší komunikace. Komunikují totiž samy a náramně dobře.“

(Foto

© pixabay.com.)

nepředstavitelné a vysvětlit nepochopitelné. Allegro (vážně) nahradil houbou ústřední postavu nejvlivnějšího světového náboženství, Kurjochin s Šolochovem postavili (žertem) houbu do čela jednoho z nejvlivnějších náboženství sekulárních a zároveň ukázali, jak prolhaný systém oslabuje kritéria umožňující odlišit komickou absurditu od reality. A někdo se nespokojí s nabídkou pouhých metafor a pomocí látek dobývaných z hub navazuje kontakt se svým nevědomím, zkracuje celoživotní cestu na několik okamžiků extáze.

Ale houby tu rozhodně nejsou především od toho, aby rozšířily možnosti naší komunikace. Komunikují totiž samy a náramně dobře. A nejen mezi sebou, síť podhoubí umožňuje předávat informace i ostatním rostlinám, které jsou na ni napojeny, a do-

konce umožňuje přerozdělování uhlíku mezi nimi.

Jistě i zde se často blaho jednoho děje na úkor druhého. Promítat lidské ideály do přírody nám nepřísluší. Už se tak ovšem i stalo, společnost devatenáctého století promítla ctnosti konkurenčního prostředí raného kapitalismu do přírody, aby je v ní vzápětí zpětně objevila a mohla své konstrukty prohlásit za „přirozené“. My máme možnost tuto chybu neopakovat. Příroda není modelem pro společnost, a kdykoli je za něj pokládána, je naopak sama podle společnosti modelována a společnost se tak definuje kruhem. A navíc: přírodniny redukováné na funkci modelu přestávají být inspirativní. Bylo by tedy smutné ochudit všechny budoucí hobity o jejich zkratky na houby, o údiv před nohou klobouku, kterým je jiný svět.

Buddhismus v českém unitářství – slepá ulička, nebo příležitost?

Michal Kohout

Článek ve stručnosti mapuje vliv buddhismu na české unitářství, které, ač dominantně vychází z domácích křesťanských tradic a evropské kultury, bylo zejména v rozmezí 60.–90. let 20. století buddhismem stejně jako dalšími východními systémy (hinduismus, jóga, taoismus ad.) významně ovlivněno. Sám se identifikuji jako unitář-buddhista a článek představuje především mou osobní – přes veškerou snahu o objektivitu v lecčem bezpochyby zaujatou – perspektivu. Článek je současně výzvou českým unitářům-buddhistům, kteří mají zájem o sdílení či společné aktivity, aby se autorovi tohoto článku přihlásili.¹

1 To je možné provést osobně při nějaké nejbližší unitářské akci nebo sdělit na e-mail: kohout@unitarch.eu.

„Mezi buddhismem a unitářstvím existují určité paralely.“ (Fotografie vytvořena pomocí AI.)

Mezi buddhismem a unitářstvím existují určité paralely. Obě náboženství jsou považována za natolik specifické formy religiozity, až je někdy zpochybňováno, zda se ještě jedná o náboženství, či zda spíše nejde jen o jakousi životní filozofii. Obě vznikla jako reformační proud významně

směřující² od zjevených pravd a obecných myticko-kosmologických teorií o původu a fungování světa k řešení problému lidské existence. S tím souvisí i velký důraz kladený na osobní zkušenost a určité potlačování dogmatiky.³ Tím, že je teorie podřizována empirickému pozorování, že se zdůrazňuje vlastní zkušenost a prožitek před obecnými, jednou zformulovanými pravdami, je v obou systémech zabudována i jakási výzva k „permanentní evoluci“, tj. podpoře schopnosti stále se ožивovat, hledat nové formy pro tradované obsahy.

Ale jsou tu i podstatné rozdíly: unitářství je ve svém většinovém proudu zaměřeno výrazně na vezdejší život a jeho zlepšení a spiritualita či onen vztah „k tomu, co nás přesahuje“ tu často hraje roli nástroje k tomu, abychom vedli lepší, zdravější a šťastnější život. U buddhismu,

2 Je potřeba říci, že zatímco u buddhismu došlo k tomuto kroku náhle, byl to výsledek působení jedné osoby, v unitářství se jednalo o postupný proces trvající celá staletí.

3 I když toto lze pravděpodobně vyslovit jen o některých buddhistických tradicích a možná je to jen významnější rys na Západě působících buddhistů. Přesto fakt, že obsah Buddhova učení rozvedený v abhidhammē do poměrně komplikovaného systému pouček a definic lze nejen redukovat, ale dokonce byl původně podán ve čtyřech téměř holých větách, hovoří sám za sebe.

či minimálně u jeho théravádového směru jako by tomu bylo naopak – z valné části se jedná o nauku zaměřenou výrazně na vyvážení se z pout hmotné existence cestou mnišské praxe, tedy mimo běžný občanský život. Určitá osvobozující lehkost či zlepšený mentální výkon, jež jsou s tím spojeny, mají blahodárné účinky na tento občanský život jenom jaksi mimochodem, jako jakýsi možná vítaný, ale přece jenom vedlejší efekt.

Výše zmíněných propojení si začali být unitáři vědomi pravděpodobně v době, kdy začal buddhismus intenzivněji pronikat do západního světa, tj. někdy od 2. poloviny 19. století. Kromě zemí, kde je buddhismus doma a kde působí i unitářské skupiny (Indie, Japonsko), ovlivnil buddhismus unitářskou duchovní tradici nejvýznamněji pravděpodobně v Americe. Je to dáno jednak kontakty, které má americké prostředí přes Pacifik s východní Asií, kde je buddhismus tradičně přítomen, a jednak pravděpodobně i synkretickou podobou americké kultury, která do sebe přirozeně integruje kulturně i etnicky mnoho různých vlivů.

Buddhismus však ovlivnil do velké míry i české unitářství. Již samotné Svobodné bratrství, jež se jako zárodečná fáze moderního českého unitářství zrodilo na pozadí spolků, mělo často personální napojení na aktivity a skupiny s vazbami na buddhismus, jakými byly například Theosofická společnost, Anthroposofická společnost, řád „Hvězdy východu“,⁴ spolek Psyché nebo spíše antiklerikálně zaměřené společenství okolo časopisu *Volná myšlenka*. Podobně jako unitářství i tyto myšlenkové směry hledaly na přelomu 19. a 20. století nové formy religiozity či náhradu za ni. Buddhismus v tomto smyslu nabízel jak nekřesťanské formy spirituality skrze své meditační a jógové praktiky, tak i racionalistickou filozofii.

Konkrétně s českým unitářstvím jsou ovšem buddhismus a další východní nauky spojeny i poněkud traumatizujícím způsobem. Buddhismem byl údajně významně ovlivněn

i dr. Dušan Kafka,⁵ dlouholetý ústřední duchovní NSČU a rozporuplná postava naší náboženské společnosti. Ten sice české unitářství provedl krušnou dobou komunistického režimu, ale tato aktivita nebyla zcela bezproblémová ani v etickém, ani v religiózním slova smyslu. Naše unitářské společenství se poté, co dr. Kafka na přelomu 50. a 60. let převzal po tehdy již nemocném Karlu Hašplově vedení společnosti, otevřelo východním náboženským proudům do té míry, že téměř ztratilo svou vlastní tvář. Na půdě Unitarie nejenže byli buddhisté či buddhismem inspirovaní myslitelé pravidelnými hosty a přednášejícími (Milan Calábek,⁶ „mahájánový katolík“⁷ Zdeněk Neubauer, Míla Tomášová⁸ apod.), ale dokonce i někteří laičtí duchovní či představitelé Unitarie se sami za buddhisty považovali či se buddhismem alespoň intenzivně zabývali (Otakar Mikeš,⁹ Jiřina Chudková,¹⁰ Eduard Tomáš,¹¹ Jiří Scheufler,¹² Lubomír Smotlacha,¹³ Václav Antropius,¹⁴ Bohumil Houser¹⁵).¹⁶ Živý zájem o buddhismus měla či

5 Podle sdělení R. Lovčího byl D. Kafka členem Světové buddhistické společnosti, ale jeho orientace na buddhismus nebyla výhradní.

6 Tyto aktivity byly zřejmě zprostředkovány počátkem 90. let dr. Antropiusem, viz: Brabcová, 2013.

7 Spojení užité M. Calábekem v nekrologu Z. Neubauera.

8 Čihák, 2020.

9 O. Mikeš (profesí vědec-chemik) byl především stoupencem advajty a džňánajogy, jak sám souhrnně popisuje v článku Co je to „náboženství moudrosti“ (Mikeš 2007) i ve své hlavní práci zaměřené na náboženství – *Náboženství moudrosti* (Mikeš, 2012).

10 Laická duchovní OUP, částečně čerpající z buddhistických zdrojů (sdělení R. Lovčího).

11 E. Tomáš v Unitarii vedl v letech 1963–1970 tři cykly přednášek na téma východních nauk (Pech, 2010).

12 J. Scheufler se zabýval jak mysticismem po vzoru svého učitele K. Weinfurtera, tak například zen-buddhismem – viz kniha *Filozofie Dálného východu: Zen*, Olomouc: Nakladatelství Přátel duchovních nauk 1990.

13 Laický duchovní z Hradce Králové (sdělení R. Lovčího) a viz soubor přednášek pronesených v Unitarii – *Nauka probuzeného* (Smotlacha, 1991).

14 Předseda ÚSS v 60. letech a na začátku 70. let, který se věnoval jógové praxi (Brabcová, 2013).

15 Viz jeho četné články v časopise *Poutník*, například Houser, 2002a či Houser, 2002.

16 K buddhismu se, pokud vím, hlásí i dva členové dnešního třináctičlenného ÚSS NSČU.

4 Do přednáškové činnosti na půdě těchto spolků byl zapojen po svém návratu do Československa i zakladatel Svobodného bratrstva N. F. Čapek (Lípa, 2019).

má řada bývalých i současných duchovních Unitarie: Miloš Mikota,¹⁷ Jiří Palka,¹⁸ Petr Samojský, Mark Shiels, abych jmenoval jen ty, kde to lze doložit či o kterých to vím z osobních rozhovorů. Buddhisticky byly – alespoň částečně – zaměřeny i některé unitářské obce (např. Brno, Plzeň, Hradec Králové). Koneckonců i první kontakt autora těchto řádků s unitářským prostředím proběhl právě skrze buddhismus: v tramvaji jsem si v polovině 80. let četl knihu Zbyňka Fišera *Buddha* z edice Orbisu Portréty,¹⁹ kterou jsem našel v otcově knihovně, když mě oslovil neznámý spolucestující a doporučil mi návštěvu přednášky bratra Houseru v pražské Unitarii. V té době jsme jako unitáři nebyli na podobné sbližování připraveni²⁰ a posléze jsme za tuto přenesenou popularitu zaplatili téměř ztrátou vlastní identity a vnitřním rozkolem, který trval v právnícké rovině do konce 90. let, ale jehož dozvuky se dohrávaly až do pražského sněmu v roce 2015 a týkaly se i na něj navazujících organizačních reforem.

Ovšem důvody, proč se s buddhismem stýkat a potýkat, tu jsou a jsou vážné. V jistém smyslu je buddhismus unitářským starším a větším bratrem. Můžeme to vnímat v duchovní rovině, budeme-li buddhistické poselství radikálního nenásilí²¹ chápat jako část spirituálního obsahu křesťanství. To v případě, připustíme-li pravdivost teorie o tom, že vliv buddhistických misí ve východním středomoří na židovské intelektuální prostředí v období pozdního helénismu

byl jedním ze zdrojů raného křesťanství.²² Potom můžeme unitářství vnímat jako duchovní proud, který tuto „živou jiskru“ následoval ve chvíli, kdy jeho stoupenci měli dojem, že ho oficiální křesťanství dostatečně nenaplnuje.

Unitáři v tomto smyslu nebyli jistě jediní reformovaní křesťané, kteří se o něco takového pokoušeli. Byli však jedni z mála či jedni z prvních, kteří se v rámci euroamerické kultury pokusili na této cestě překročit či rozšířit rámec křesťanství a neodvrhnout přitom náboženství či spiritualitu jako takovou. Shodou historických okolností se toto unitářské „vykročení“ dělo právě v době, kdy se v daném prostředí začala šířit znalost buddhismu, ale i ostatních náboženských a filozofických

22 Je třeba poznamenat, že se jedná o teorii, která se v akademickém prostředí připouští, ale jde o spornou hypotézu, pro kterou neexistují přímé důkazy. Paralely v duchu a textech raného křesťanství a buddhismu, jakkoliv zřetelné, lze vysvětlit i jinak než přímým vlivem.

17 Viz například Mikota, 2016.

18 Lovčí, 2022.

19 Fišer, 1968.

20 Především nutno poznamenat, že toto „sbližování“ neprobíhalo v podmínkách otevřené společnosti ani otevřené debaty. Naopak akcelerovalo v období, kdy řada předních duchovních NSČU s unitářským vzděláním byla mocensky odstavena (K. Hašpl, B. Hašplová, V. Mikota). Jakkoliv se ze strany mnoha účastníků jednalo o bezpochyby autentický zájem, lze současně spekulovat o tom, do jaké míry zde byla Unitaria na jednu stranu využita těmi, kteří v dané době měli jen omezenou možnost vlastní názory zveřejňovat, a na druhou stranu možná zneužita státními orgány ke kontrole těchto osob a skupin (Lípa, 2019).

21 Je pravděpodobně jen málo náboženských směrů, které by v nějaké míře nepovažovaly mír a nenásilí za hodnotu. Co činí buddhismus v tomto směru výjimečným, je spíše racionalizace tohoto postoje a z ní plynoucí radikalita, se kterou je zde násilí odmítáno.

„Buddhismus jako jedno z největších světových náboženství je v zemích svého vzniku dominantním kulturním fenoménem.“
(Foto © pixabay.com.)

„Je pravděpodobně jen málo náboženských směrů, které by v nějaké míře nepovažovaly mír a nenásilí za hodnotu.“
(Foto © pixabay.com.)

tradic Indie a Dálného východu. V anglickém a americkém unitářství se jedná o 2. polovinu 19. století. V českém prostředí potom o počátek 20. století, a především o dobu po 1. světové válce. To do určité míry vysvětluje vliv těchto náboženství na moderní unitářské myšlení.

Na důvody, proč se jako unitáři máme o buddhismus zajímat, lze ovšem hledět i zcela prakticky. Buddhismus jako jedno z největších světových náboženství je v zemích svého vzniku dominantním kulturním fenoménem. Je to „značka“, kterou zná prakticky každý. Proti tomu je unitářství – při vši účtě a lásce, kterou chováme k našemu duchovnímu domovu – záležitostí spíše okrajovou. Unitářství jistě není bez vlivu, ale přiznejme si to: s významem buddhismu se to nedá srovnávat. Můžeme to demonstrovat i na číslech: zatímco se v mezinárodním kontextu k relativně slabé české buddhistické komunitě hlásí okolo šesti tisíc osob²³ a jejich počet v posledních letech roste, nás českých unitářů je v našem vlastním „domácím“ prostředí zhruba dvacetkrát méně a žádný strmý nárůst počtu našich členů ani stoupenců zatím nepozorujeme.²⁴ I v rámci naší vlastní domovské západní tradice hraje unitářství spíše okrajovou roli s omezeným vlivem na liberálně náboženské scéně. To také vysvětluje,

že zatímco my unitáři se o buddhismus zajímáme živě a naši duchovní tradici ovlivňuje toto náboženství poměrně významně, je vliv unitářství na buddhismus jen omezený.²⁵ To lze říci i o zemích, které měly v minulosti relativně intenzivní kontakty se světovými unitářskými centry (Indie, Japonsko, Filipíny).

Ovšem jeden významný styčný bod zde přece jen můžeme nalézt. Jak jsem naznačil již v úvodu: z určité perspektivy lze říci, že unitářství je projevem buddhismu příbuzných metod či myšlení v podmínkách západní kultury. Zde také vidím určitý potenciál: pro unitářství může být buddhistická meditace i filozofie způsobem, jak hledat či ukotvit vlastní duchovní aspirace. Řada těchto postupů představuje obecně lidské, do jiných kultur přenositelné metody umožňující pracovat s nejnítěnějšími prožitky překračujícími rámec běžné zkušenosti. Co je možné si odnést, je smysl pro disciplínu a přesnost pozorování i poznání významu etických hodnot. Nikoli nutně slovník a kulturní kontext. Zpracování těchto postupů jistě není bez rizika ani na osobní, ani na organizační úrovni. Asi bychom se proto měli po předchozích zkušenostech bránit nějakému bezhlavému prolínání či směřování – ostatně ani buddhisté o něj prav-

²³ Štampach, 2022.

²⁴ Viz v našem prostředí například Weiniger, 2022.

²⁵ O vlivu amerického unitářství na japonský zenový buddhismus viz Wilson, 2013.

Prožívání vícere identity může na osobní úrovni či na úrovni jednotlivých skupin či obcí fungovat poměrně úspěšně.
(Foto © pixabay.com.)

děpodobně příliš nestojí. Poté co s nově nabytou náboženskou svobodou přestala být Unitaria jednou z mála platform, kde bylo možné o buddhismu v českém prostředí veřejně hovořit, toto spojení ztratilo do značné míry smysl i pro ně. Na druhou stranu, má-li být unitářství skutečně svobodnou a společnou cestou hledání osobní víry, nelze spoléhat jen na náhodu a je třeba pracovat i na metodách. Jako unitář-buddhista mohu vidět určitou paralelu mezi přijetím tří klenotů a unitářským hledáním tří základních vztahů: k tomu, co nás přesahuje (Buddha), sama k sobě (dhamma) a ke světu (sangha). Příležitost i riziko jsou zde spojeny a jsou charakteristické pro moderní unitářství. Na jednu stranu je setkání s cizím (široká sangha) ²⁶ osvědčenou metodou hledání vlastního postoje, ale i jeho úskalím (mělká dhamma). Trauma nedávno prožitého vnitřního rozkolu by přesto nemělo bránit ve zdravém společenství přirozenému vy-

tváření názorových skupin a frakcí, jsou-li spojeny duchem nedogmatického přístupu. Pro nás unitáře by to mělo být dokonce zcela zásadní, téměř povinné. Prožívání takové vícere identity může na osobní úrovni či na úrovni jednotlivých skupin či obcí fungovat poměrně úspěšně²⁷ Smyslem není samoúčelně vytvářet duchovní guláš, ale naučit se pohybovat v onom zdánlivě zmateném světě, který žijeme uvnitř i kolem nás. Jednotlivé ingredience už od sebe nejenže nelze zpětně oddělit; často k tomu ani není důvod. Stále je však možné se těšit z jejich poznávání, harmonizace, ale i ochutnávání.

Opět si zde dovoluji zakončit osobní zkušeností, která však není v rámci unitářství ojedinělá – kombinaci prázdninových buddhistických meditačních ústraní a celoročních návštěv Unitarie považuji za vcelku funkční model pro dnešního člověka. Pro někoho, kdo obdivuje a oceňuje odhodlání mnichů vzdát se civilního života ve jménu dosažení

26 Zatímco například M. Mikota uvádí (Mikota, 2002) názorové rozvrstvení amerických unitářů takto: 46,1 % humanistické zaměření, 19,0 % přírodní filozofie, 13,0 % teismus, 9,5 % křesťanství, 6,7 % mystika, 5,7 % nevyhraněno, dnes jsou na stránkách UU uvedeny tyto „směry“: Atheist / Agnostic, Buddhism, Christianity, Hinduism, Humanism, Judaism, Islam, Paganism. Viz: <https://www.uua.org/beliefs/what-we-believe/beliefs>

27 Viz případ amerických unitářů, kde funguje hned několik společenství osob s touto dvojí náboženskou „identitou“. Unitáři – ateisté, buddhisté, hinduisté, humanisté, křesťané, muslimové a pohané. Viz: <https://www.uua.org/beliefs/what-we-believe/beliefs> nebo různé praktikování zbožnosti, jak je popisuje R. J. Weiniger v článku Růst NSČU a česká religiozita (Weiniger, 2022).

konečného cíle, zároveň mu však tato cesta připadá příliš strmá, vylučující jiné životní zájmy či cíle, a volí proto umírněnější formu s jednou nohou stále v samsáře běžného občanského života.

POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE:

- BRABCOVÁ, Zdena, JUDr. Václav Antropius, *Tvůrčí život*, roč. 2, č. 2, s. 53–55. Praha: NSČU 2013.
- ČIHÁK, Matěj, Sto let od narození Míly Tomášové, *Tvůrčí život*, roč. 9, č. 4–5, s. 71–72. Praha: NSČU 2020.
- FIŠER, Zbyněk, *Buddha*. Praha: Orbis 1968.
- HOUSER, Bohumil, *Meditace Samata, Poutník*, roč. 2002, č. 2. Brno: UOB 2002a.
- HOUSER, Bohumil, *Vesak 2002, Poutník*, roč. 2002, č. 5. Brno: UOB 2002b.
- LÍPA, Jan, Počátky a šíření buddhismu v Československu. In: *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, sv. 63, č. 1, s. 31–67. Bratislava: GS PF KU 2019.
- LOVČÍ, Radovan, Rozhovor s Romanem Palkou o jeho otci, reverendu Jiřím Palkovi, *Tvůrčí život*, roč. 11, č. 2, s. 58–63. Praha: NSČU 2022.
- MALOŇOVÁ, Věra, *Obraz Buddhy v české odborné a popularizační literatuře (1918–1948)*. Brno: 2016. Bakalářská práce obhájená na FF MU. Vedoucí práce Mgr. Jana Valtrová, Ph.D.
- MIKEŠ, Otakar, *Náboženství moudrosti*. Praha: Unitaria 2012.
- MIKEŠ, Otakar, Co je to „náboženství moudrosti“, *Poutník*, roč. 2007, č. 6. Brno: UOB 2007.
- MIKOTA, Miloš, *Unitářství ve světě, Poutník*, roč. 2002, č. 5. Brno: UOB 2002.
- MIKOTA, Miloš, *Mistr Eckhart a zen, Poutník*, roč. 2016, č. 4, s. 12–22. Brno: UOB 2016.
- PECH, Jan, *Proměny českého unitářství*. Praha: 2010. Bakalářská práce obhájená na HTF UK. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Ph.D.
- RADOVÁ, Romana, *Unitářství ve světě a v České republice*. Praha: 2004. Diplomová práce obhájená na HTF UK. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Ph.D.
- SMOTLACHA, Lubomír, *Nauka probuzeného*. Praha: Hledající 1991.
- ŠTAMPACH, Ivan, Další podrobnosti o náboženství v loňském sčítání lidu. In: *Náboženský infoservis*, 2022. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2022/01/dalsi-podrobnosti-o-na-bozenstvi-v-lonskem-scitani-lidu/>
- WEINIGER, Ruth Jochanan, Růst NSČU a česká religiozita, *Tvůrčí život*, roč. 11, č. 2, s. 35–45. Praha: NSČU 2022.
- WILSON, Jeff, A Brief History of Unitarian Universalist Buddhism. In: ARNASON, Wayne B. and TRUMBORE, Sam (eds.). *Buddhist Voices in Unitarian Universalism*. Boston: Skinner House Books 2013.
- <https://www.uua.org/beliefs/what-we-believe/beliefs>

Unitarian Universalist

Buddhist Fellowship

„Kromě zemí, kde je buddhismus doma a kde působí i unitářské skupiny (Indie, Japonsko), ovlivnil buddhismus unitářskou duchovní tradici nejvýznamněji pravděpodobně v Americe.“
(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

Ne dvě: unitářská úvaha o buddhistické praxi

Wayne B. Arnason

Už sto osmdesát let je unitářství souputníkem, podporovatelem a hostitelem buddhistické praxe na Západě. Názory i způsob vedení, jež vidíme v unitářských obcích po celém světě, k tomu dávají dobrý důvod. Buddhismus unitáře po všechna ta léta fascinoval, navzdory tomu, že kulturní kořeny i základní filozofické předpoklady, jež tyto tradice utvářejí, jsou v mnohém odlišné. V tomto článku se budeme zabývat podobnostmi i rozdíly mezi nimi, dějinami jejich vztahů i způsoby vzájemného ovlivňování a podpory, k nimž mezi těmito dvěma tradicemi po celém světě dochází a k nimž zřejmě bude docházet i v budoucnu.

„Buddhismus unitáře po všechna ta léta fascinoval, navzdory tomu, že kulturní kořeny i základní filozofické předpoklady, jež tyto tradice utvářejí, jsou v mnohém odlišné.“

(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

Vzhledem k tomu, že tuto úvahu píši pro časopis českých unitářů, měl bych nejprve objasnit svoji vlastní kulturní pozici a referenční rámec, z něhož vycházím. Unitářem a univerzalistou jsem po celý život. Čtyři generace mých předků

patřily k islandským kanadským unitářům v Manitobě (Icelandic Canadian Unitarians of Manitoba). Většinu života jsem však prožil v duchovní službě unitářům a univerzalistům ve Spojených státech. Mám jak americké, tak kanadské občan-

„V rámci každé náboženské tradice se téměř vždy vyskytují další rozdělení na sekty a školy.“

(Foto © pixabay.com.)

ství. Moje vědomosti o evropském unitářství jsou založeny jednak na akademickém studiu, a jednak na tom, že od roku 1970 evropské unitáře často navštěvuji. Patří k tomu i několik návštěv České republiky. Ta zatím poslední, na podzim roku 2018, byla spojena s přednáškami pro Unitářskou akademii.

Se soukromým studiem buddhismu i s meditační praxí jsem začal roku 1970 na univerzitě, ale teprve roku 1994 jsem se cítil povolán k tomu, abych si našel buddhistického učitele, připojil se k nějakému směru a našel si „sanghu“ (společenství), v němž bych praktikoval. Od té doby uplynulo přes třicet let, během nichž se veřejně hlásím k buddhismu zenového směru Sótó, pocházejícímu z Japonska, a zároveň jsem duchovním unitářů a univerzalistů. Nějakou dobu také působím ve vedení Unitářského a univerzalistického buddhistického společenství, které od roku 1994 poskytuje veřejně duchovní služby.

Proto do vztahů mezi unitářstvím (v USA a Kanadě se jedná o unitářství a univerzalizmus, UU) a různými buddhistickými tradicemi vnáším americkou perspektivu. Doufám, že se se čtenáři shodneme na tom, že když uvažujeme o širších obtížích, jež s sebou nese srovnávání jakýchkoli náboženských tradic, není moje kulturní perspektiva zas tak důležitá. Tyto obecnější potíže mezináboženských srovnání jsou dobře doloženy z akademického zkoumání světových náboženství. Samozřejmě že k takovému srovnáním je třeba nejprve porozumět základním

předpokladům daných náboženských tradic a náležitě si je osvětlit. Základní nauky a posvátné texty světových náboženství jsou sepsány v různých jazycích a ovlivněny různými kulturními kontexty. Při překladu a porovnávání slov, jež popisují duchovní skutečnosti, bývá těžké rozpoznat důležité rozdíly. V rámci každé náboženské tradice se téměř vždy vyskytují další rozdělení na sekty a školy. Buddhismus, křesťanství i další světová náboženství mají vždy ústřední názory, které však v různých školách a kulturních kontextech, v nichž jsou praktikovány, bývají vyjadřovány odlišnými způsoby. Když se tedy pokouším psát o paralelách a rozdílech mezi buddhismem a unitářstvím, musím brát v potaz tyto vnitřní složitosti.

V unitářských promluvách dodnes dochází k minimalizování rozdílů mezi náboženskými tradicemi, a naopak bývají zdůrazňovány podobnosti, zejména podobnosti v oblasti etiky. Slyšel jsem už mnoho promluv, v nichž byla pro vyjádření této podobnosti užita metafora „mnoha cest vedoucích k vrcholu téže hory“.¹ Zúčastnil jsem se mnoha mezináboženských obřadů a oslav, při nichž řečníci prohlašovali, že všichni „uctíváme téhož Boha“. Buddhisté, kteří při tom byli, se museli v duchu smát, jelikož pro „Západany“ je obtížné si dooprav-

¹ Výtečný přehled způsobů, jak často minimalizujeme rozdíly mezi různými náboženskými tradicemi viz Stephen Prothero, *God Is Not One*, New York: HarperOne 2010.

„A tak chlapec,
zvaný ponovu John
Mung, překročil
práh dospělosti jako
unitář.“

(Foto převzato
z commons.
wikimedia.org.)

dy představit či přijmout náboženství, které nehlásá žádný koncept Boha ani v něj nevěří.

Jelikož se unitářské tradice v různých částech světa začaly počátkem 20. století otevírat možnosti, že by jejich stoupenci mohli být „náboženští“ (religious) i bez konceptu Boha, nebo že by mohli ve svých obcích přijímat lidi, kteří mají, pokud jde o existenci Boha, jiné zkušenosti a názory, nebylo pro naši tradici v Americe setkání s buddhisty tak nepochopitelné jako pro jiné tradice spojené s křesťanstvím. Byli jsme více nakloněni tomu přijmout učení buddhismu, aniž bychom přirovnávali Buddhu k Ježíši, nebo z něj dělali symbol Boha.

Dějiny tohoto setkání ve Spojených státech jsou příběhem, který bývá často zmiňován v unitářských a univerzalistických knihách

o buddhismu,² ale stojí za to vylíčit si ho tu ještě jednou. Cituji proto slova, jimiž James Ford shrnul výzkum Jeffa Wilsona, unitářského a zároveň buddhistického badatele, který se zabývá nejranějším osobním setkáním mezi unitáři a buddhisty:

„... Nakahama Mandžiró byl chlapec, jehož v roce 1841 zanesla bouře spolu s několika dalšími japonskými rybáři na širé moře.³ Před téměř jistou smrtí je zachránila velrybářská loď New Bedford. Posádka se až na mladého Nakahamu vylodila na Havaji. Chlapcova inteligence a zvě-

2 Viz zvláště článek Jeffa Wilsona v knize: Sam Trumbore a Wayne B. Arnason (eds.), *Buddhist Voices in Unitarian Universalism*, Boston: Skinner House 2013, s. 13–22.

3 V češtině máme k dispozici i literární zpracování Mandžiróova příběhu v novele Příběh trosečníka Johna Mandžiróa. In: Ibuse Masudži, *Na vlnách*, překlad Antonín Líman, Praha – Litomyšl: Paseka 2007.

„Dnešní unitáři
chápu vesmír
jako nekonečné
tajemství.“

(Foto © pixabay.com.)

davost na vše, s čím se setkával, totiž kapitána této lodi, Williama Whitfielda, zaujala natolik, že si jej vzal osobně na starost. Loď se vrátila do Massachusetts, kde místní metodistický sbor Whitfieldově rodině sdělil, že do něj nesmí žádní „negři“. Rodina se tedy připojila k fairhavenskému unitářskému sboru. A tak chlapec, zvaný ponovu John Mung, překročil práh dospělosti jako unitář.

V dobrodružném běhu života, jehož část strávil jako velrybář a později i jako úspěšný zlatokop, nashromáždil dostatečné jmění, aby se sotva deset let poté, co byl se svými druhy zanesen na širé moře, mohl vrátit do Japonska. Po návratu prošel dlouhotrvající zkouškou, která měla zabránit tomu, aby do země vstoupili křesťané. Na zem byl položen obraz Panny Marie a on na něj měl šlápnout. S tím Mandžiró jako unitář ovšem neměl problém.

V Japonsku se dočkal slávy i bohatství, byl pozván k císařskému dvoru a nakonec povýšen na samuraje. Když v roce 1868 propuklo povstání, z něhož vzešla epocha Meidži, bylo mnoho Mandžiróových žáků z řad dvořanů povoláno, aby se pustili do reformy státní správy. Wilson jasně ukazuje, že Mandžiróovo unitářství ovlivnilo nejen sociální reformy jeho doby, ale také mnoho reforem uvnitř buddhistických sekt, zejména v buddhismu Čisté země a zenu.

Wilson uvádí, že tyto „modernistické principy odvozené z unitářství pomohly japonským buddhistům zcela změnit vývoj antibuddhistického hnutí, jímž se nakazilo Japonsko doby Meidži, v němž převládala

šintoismus.“ A pak, jako na oplátku laskavosti, přijel do Ameriky v rámci Parlamentu náboženství světa roku 1893 opat školy rinzai Sojen Šaku. Byl prvním zenovým mistrem, který navštívil USA.

Róši v mládí studoval na univerzitě Keio (kterou založil jeden z Mandžiróových žáků). Wilson tvrdí, že zen-buddhismus, jak byl vyučován na této univerzitě, byl hluboce ovlivněn pokrokovým a silně unitářským duchem racionálního bádání a široce pojatého humanismu. A to japonský zen pozměnilo natolik, že si jej povšimlo mnoho kriticky uvažujících duchovních hledačů na Západě, pro něž měl jistou přitažlivost. Dva z jeho žáků, Daisecu Teitaró Suzuki a Nyogen Senzaki, se stali hlavními osobnostmi, které uvedly zen na Západ. Senzaki ovlivnil první generaci duchovních hledačů, zatímco Suzuki byl především plodným spisovatelem a překladatelem. Díky Suzukiho žáku Alanu Wattsovi se právě popularizovaná verze racionalistického zenu stala tím zenem, s nímž se setkává většina anglicky mluvících lidí.⁴

Tento vliv zenu ovlivněného unitářstvím, který na univerzitě Keio studoval Alan Watts, jak to popisuje Jeff Wilson, je jistě pravděpodobný. Neplatí to však už o dalších údajích, jimiž podporuje tvrzení, že Ameriku s buddhismem seznámili právě unitáři. První anglický překlad buddhistického textu, jenž byl publikován

4 James Ishmael Ford, *A Meeting of the Waters*, příspěvek na konferenci Fraters Meeting v Sudbury, 27. ledna 2014.

v Americe, vyšel v transcendentalistickém časopise *The Dial*, jehož editorem byl Henry David Thoreau. Jeho překladatelkou byla Elizabeth Peabodyová – velmi schopná majitelka knihkupectví, jež bylo oblíbeným místem setkání transcendentalistů. Získala a přeložila francouzskou verzi mahájánového textu známého jako Lotosová sůtra, kterou vytvořil Eugène Burnouf, zakladatel evropských buddhistických studií. Na Thoreaua toto setkání s buddhismem velmi zapůsobilo, jak víme ze slavného deníkového záznamu, vydaného v knize *Týden na řekách Concord a Merrimack*:

„Vím, že někteří o mně budou smýšlet tvrdě, až uslyší, jak jejich Krista jmenuji vedle svého Buddhy, ale jsem si jistý, že chci, aby milovali svého Krista mnohem více než mého Buddhu, protože tím hlavním je jejich láska.“

K Thoreauovým slovům se vrátíme na konci článku, až budeme uvažovat o tom, jak buddhismus ovlivnil nový směr, jímž se nyní začínají ubírat severoameričtí unitáři a univerzalisté ve svých změnách „Záměrů a principů“ (Purposes and Principles), které jsou shrnutím hlavních hodnot, soustředěných kolem „lásky ve středu“ (Love at the Center).

Již roku 1890 docházelo ke snahám o hledání paralel mezi postoji unitářství a japonského buddhismu. Unitářský misionář vyslaný do Japonska, Rev. Arthur Knapp, vydal v roce 1890 článek, v němž to, co viděl, označil za pět bodů podobnosti (five points of similarity). Jeho srovnání představuje už skoro 125 let dobré vodítko k porovnání unitářství a buddhismu.

Rev. Knapp měl za to, že vesmír je podle buddhismu bez začátku a bez konce. Viděl, že stejný pohled zastávají unitáři, protože ti odmítali tvrzení lidových sekt pravověrného křesťanství o doslovné platnosti biblického příběhu o Stvoření i představu, že počátek světa lze stopovat až k nějakému měřitelnému počátečnímu bodu Božího stvoření. Dnešní unitáři chápou vesmír jako nekonečné tajemství. Jelikož čerpají znalosti z fyziky a kosmologie, mohou si představit i mnohost vesmírů. Zatímco některým unitářům vyhovuje označovat tvůrčí sílu, jež dala vznik vesmíru, slovem Bůh, my se kloníme k buddhistům, podle nichž je každé jméno spíše metaforou než jsouncem.

Stejně tak unitáři považují Ježíše Krista spíše za velkého učitele nežli za součást Božství nebo za božskou bytost. To odpovídá účtě k Buddhovi, jak se s ním v Japonsku setkal Rev. Knapp. Víme, že některé buddhistické tradice v Tibetu, Nepálu a Jižní Asii do sebe zahrnují složitý systém kulturních mytologií a tradic, jež Buddhu považují za Boha. Avšak buddhismus, který přišel na Západ a uchytil se zde, Buddhu jednoznačně nepovažuje za Boha, nýbrž za učitele. Tento postoj přijali také dnešní unitáři v Evropě a Severní Americe, kteří hledají pravdu i učitele ve všech velkých náboženských tradicích.

Rev. Knappa potěšilo, že u japonských buddhistů, s nimiž se setkal na přelomu 19. a 20. století, viděl zájem o rozvoj vědomostí, který nabízí věda, i uplatňování rozumu na náboženské studie. Obojí totiž mělo nesmírnou důležitost pro unitářství konce 19. století a dodnes má zásadní význam pro unitářské skupiny po celém světě.

„V oficiálních prohlášeních o tom, v co unitáři věří, se v západních zemích běžně říká, že unitáři ani k otázce, zda máme duši, ani k tomu, zda existuje po smrti, nezaujímají žádný věroúčný postoj.“ (Foto © pixabay.com.)

„Unitáři sice tvrdili, že modlitba je důležitá, ale říkali také, že síla modlitby spočívá v tom, že mění lidi, a lidé zas mění svět – tedy nevyvolává božský zásah.“

(Foto © pixabay.com.)

V nauce japonského buddhismu objevil Rev. Knapp i dvě další podobnosti, které podle něj ladily s unitářskými názory. Jelikož mají zásadní význam pro porozumění buddhismu a protože je populární kultura Západu (a možná i unitářství) upravila, mylně pochopila a zkomočila, podíváme se na ně blíže. Knapp se snažil vést paralelu mezi unitářskými a buddhistickými postoji týkajícími se „duše“ a „karmy“.

To, jak je existence „duše“ označována za součást lidské existence, se totiž může významně lišit, a to jak v buddhismu, tak v křesťanském a humanistickém unitářství. Když do internetu zadáte dotaz „duše v buddhistické nauce“, zřejmě vás hledání přivede ke dvěma tvrzením, která jsou ve vzájemném rozporu: že buddhisté věří, že žádná trvalá duše neexistuje, a že buddhisté věří v převtělování duše! Podobně záleží na tom, kde a jak hledáte, co o duši tvrdí unitáři. Tak můžete najít, že se toto slovo poměrně často užívá v respektovaných spisech některých slavných unitářů, zatímco jiní slavní unitáři je zavrhnou či ignorují. V oficiálních prohlášeních o tom, v co unitáři věří, se v západních zemích běžně říká, že unitáři ani k otázce, zda máme duši, ani k tomu, zda existuje po smrti, nezaujímají žádný věroučný postoj. Spolu s existencí Boha je to jeden z teologických problémů, v nichž unitáři „souhlasí s nesouhlasem“.

Snaha Rev. Knappa vést paralelu k postojům unitářství 19. století je užitečným východiskem

ktomu, abychom porozuměli jemnostem buddhistického učení týkajícím se toho, zda existuje nějaká „duše“. Podle Jeffa Wilsona Knapp postavil „pravověrnou křesťanskou víru, že duše je něčím, co je člověku dáno při narození“ vůči „unitářství a buddhismu, (jež) považují ducha za cosi, co je ze své přirozenosti věčné a božské.“⁵

Zásadní problém zde spočívá v tom, zda v každé lidské osobě existuje nějaká jedinečná a věčná podstata spojená s tvůrčí silou vesmíru. „Duše“ a „duch“ jsou v angličtině dva záludné teologické pojmy, které bývají vzájemně zaměňovány, což dělal i Knapp, když se snažil buddhistické a unitářské postoje odlišit od křesťanství. Jistě, unitářské zpěvy, poezie a teologie používají obě slova k vystižení názoru, že všechny lidské bytosti, a dokonce i všechny bytosti vůbec, jsou spojeny se životem, který je větší než jejich individuální život, a zároveň jsou součástí tohoto života. Je to stejné jako s učením o „buddhovské přirozenosti“. V určitých ohledech ano, a v jiných ne.

Buddhovská přirozenost existuje a sjednocuje všechny citící bytosti v tom, co představuje jejich vrozenou schopnost vidět a žít v onom životě, jehož jsme všichni součástí, tedy ve větším životě, který je zatemňován zájmy

⁵ Sam Trumbore a Wayne B. Arnason (eds.), *Buddhist Voices in Unitarian Universalism*, Boston: Skinner House 2013, s. 33.

„Buddhistická meditace a náboženská praxe jednu cestu, jež může vést k ‚uvědomění si‘ pravdy unitářství, poskytla.“
(Foto © pixabay.com.)

našich jednotlivých myslí, těl a identit. Tyto zájmy, k nimž se všichni snadno připoutáváme, vytvářejí utrpení. Buddhismus učí cestě, jak vidět a jak žít mimo toto utrpení.

Pro zření mimo toto utrpení má v buddhismu zásadní význam učení, které unitářství neobsahuje – že nic jako samostatné „já“ neexistuje. To, co zakoušíme jako své „já“, je neustále se proměňující a nestálý sled prožitků, myšlenek, vzpomínek a příběhů. Můžeme se jich držet, ale všechny ubíhají pryč a zároveň probíhají skrze nás. Neexistuje individuální „duše“, spojovaná se všemi smyslovými vjemy, emocemi, vzpomínkami, myšlenkami a plány, které společně utvářejí to, co zakoušíme a pojmenováváme jako „já“. Není na nás nic „věčného“, kromě toho, jak se podílíme na existenci samotného veškerenstva, a toto veškerenstvo přesahuje naše intelektuální konstrukty.

Ale počkat! Coreinkarnace? Copak nani buddhisté nevěří? A neexistují také různé tradice buddhismu Čisté země zahrnující víru ve hromadění zásluh, které po smrti umožní dostat se do Čisté země podobně jako do křesťanského nebe? Ano, opravdu existují různé buddhistické tradice, jež byly ovlivněny kulturami a náboženskými praktikami oblastí, v nichž se uchytily, a začlenily jejich názory do ústředních buddhistických nauk, které jsou různým tradicím společné. Nicméně i když ve vadžrajánovém buddhismu můžete najít popis posmrtného

přechodu z jedné oblasti existence do jiné, tento přechod není chápán jako přerod individuální duše, ale spíše jako přetrvávání vzájemně propojené sítě karmických důsledků, jež tvoří podmínky pro vznik každého života.

Rev. Knapp uznával důležitost učení o karmě a chápál je jako společný prvek unitářské a buddhistické nauky. A zase se vydal správným směrem, ale nechápal zásadní rozdíly. Unitáři (a univerzalisté) se od převládajících křesťanských směrů 19. století oddělili proto, že zdůrazňovali důležitost svobodné lidské vůle, která utváří běh lidských záležitostí, a odmítali existenci předurčeného Božího plánu. Vyzdvihováním důležitosti lidského rozumu při utváření našeho vlastního osudu kladla unitářská víra důraz na osobní odpovědnost za důsledky vlastních činů při tvoření lepšího světa. Unitáři sice tvrdili, že modlitba je důležitá, ale říkali také, že síla modlitby spočívá v tom, že mění lidi, a lidé zas mění svět – tedy nevyvolává božský zásah.

To, jak unitáři 20. století chápali vzájemné interakce lidských bytostí a utvářeného světa, mělo humanistický rámeček. Vidíme to především na sedmi principech UUA, v nichž se prohlašuje, že žijeme „ve vzájemně provázané a vzájemně závislé síti (interdependent web) existence, jejíž jsme součástí“. Tento obraz vzájemně provázané sítě veškeré existence odsunul lidské konání z centra veškeré existence a uznal

„Praxe osvícení je nerozlučně spjata s buddhistickými Zásadami, tedy morálními a etickými poučkami, jež jsou obecně sdíleny a vykládány napříč různými buddhistickými tradicemi.“

(Foto © pixabay.com.)

pokoru, kterou musíme praktikovat, abychom lépe poznávali závažné důsledky, které může mít lidská činnost na budoucnost veškerého života i na samu existenci této planety.

Metafora „vzájemně provázané sítě“ byla u unitářů a univerzalistů na konci 20. století skoro jistě ovlivněna setkáním s buddhistickou naukou o karmě. V populární západní kultuře bývá toto slovo používáno jako neformální označení toho, jak se dobré nebo zlé činy hromadí a mají (jak aspoň doufáme) odpovídající důsledky. V buddhistickém učení však karma neznamená jen důsledky činů jednotlivého člověka či lidské „duše“, ale představuje jednotlivé vrstvy činů, jimiž lidé, a vlastně všechny cítící bytosti přispívají k tvoření světa, v němž žijeme. Karma se neustále mění a nemá jen jediný směr. Ke karmickým důsledkům dochází neustále a lze je anulovat nebo přetvořit jiným směrem. Jak se rozšiřovalo naše unitářské povědomí o buddhismu a jak mnozí z nás přejali nějakou buddhistickou praxi či identitu, začali jsme „duši“ i „karmu“ chápat jinak než naši unitářští předchůdci před sto padesáti lety. Oba tyto pojmy jsou i nadále předměty zájmu našich filozofií a teologií a tvoří důležitý styčný bod unitářsko-buddhistického dialogu.

Metafora vzájemně provázané sítě má čím dál jasnější význam ve fyzice, biologii, astronomii a kosmologii – stejně jako v náboženských příbězích a obrazech. Buddhismus si vypůjčil podobnou metaforu i z indické kultury, v níž zažil svůj první rozkvět. Popisuje „Indrovu síť“. Tento příběh pochází z *Atharvavédy*, sepsané

asi před třemi tisíci lety. Popisuje nekonečně velkou a složitě spletenou síť, visící nad palácem védského boha Indry. Je roztažena do všech směrů, nemá počátek ani konec. V každém místě, kde se kříží její vlákna, je drahokam a každý z těchto drahokamů, vybroušených do mnoha fazet, odráží všechny ostatní drahokamy této sítě. Jak se mezi unitáři šířily znalosti o různých typech buddhistické praxe a učení, byla mezi nimi čím dál známější i tato představa vzájemně propojené sítě. Tato metafora a afirmace probudila u unitářů a univerzalistů, kteří jinak zastávají velmi odlišné teologické postoje, velkou obrazotvornost a oddanost.

Název tohoto článku – Ne dvě – vyjadřuje unitářské přesvědčení, že celý vesmír není vytvořen z mnoha izolovaných hmotných věcí bez vzájemných vztahů, natož ze dvou věcí, jež lidé nazývají duchem a hmotou či Bohem a přírodou, ale že je tvořen z jedné jediné věci – a tuto jedinou věc si můžeme nejsnáze představit jako vzájemně provázanou síť příčinnosti a následku –, takže vše společně v každém okamžiku spolutvoří každý a každá z nás. Spolutvoříme celý vesmír, v němž žijeme. To lze snadno přijmout – aspoň intelektem. Co to však znamená, pochopit to jako zkušenost, která je součástí našeho každodenního života?

Zde se dostáváme k důležité oblasti, v níž buddhismus ovlivňuje unitářství: přesvědčení, že náboženství není jen doktrinálním či intelektuálním cvičením v různých výrocích, ale spíše životní činností, která je podporována a ztělesňována duchovní praxí. Jedním z důsledků humanis-

„Různé náboženské tradice nacházejí často společnou řeč právě v etických naukách, což platí i pro buddhismus a unitářství.“

(Foto © pixabay.com.)

tické revoluce v unitářství poloviny 20. století byla nejistota v tom, jak udržovat náboženskou duchovní praxi. Vytvoření Květinové slavnosti Norbertem Fabianem Čapkem znamenalo jednu ze snah, jak adaptovat a vytvářet nové náboženské praxe, které budou tomuto novému společenství duchovních hledačů dávat smysl. Když během 60. let přišel na Západ buddhismus a buddhističtí učitelé představili unitářům paletu neteistických duchovních praktik, které bylo možné do sborů a jejich liturgií snadno převzít, začaly v nich být zakládány a hoštěny buddhistické „sanghy“. Nehledě na to, zda tyto sanghy byly založeny členy sboru nebo byly vedeny buddhisty, kteří hledali místo, kam by mohli přijít a vyučovat, členové sborů tím dostávali příležitost vyzkoušet si různé typy buddhistické meditace a praxe ve známém prostředí svých vlastních prostor. Během následujících desetiletí se unitáři po celém světě ocitali před výzvou, aby rozvážili, co znamená být unitářem či unitářkou – a to nejen intelektuálně, ale také zkušenostně – a jak tuto zkušenost začlenit do svého života. Buddhistická meditace a náboženská praxe jednu cestu, jež může vést k „uvědomění si“ pravdy unitářství, poskytla.

O tomto slovu „uvědomit si“ (realize) musím napsat více. V běžné mluvě je máme sklon používat jako synonymum slova „pochopit“. Ale slovo „realize“, jak se používá v buddhistickém učení, znamená více než jen intelektuální pochopení

nebo sledování argumentační linie, případně naučení se něčemu novému. Zcela doslovně znamená to, co naznačuje ono slovo samotné – znamená „udělat reálným“. Dógen, zakladatel japonské zenové školy Sótó, který žil ve 12. století, mluvil o tom, že byl osvícen deseti tisíci věcmi. V dalším textu také říká: „Osvícení je praxe. Praxe je osvícení.“ Nejsou to dvě věci. Je to jedna. Představy o osvícení, o fungování světa, o tom, jakou duchovní praxi máme dělat, jsou v posledku jen představy a jsou jen jednou ze složek toho, co potřebujeme, abychom mohli své životy prožívat s radostí, vyrovnaností a celistvostí, s vědomím vzájemné provázanosti. Když způsobíte, že je nějaké učení „reálné“, znamená to, že jste je přijali do svého nitra, absorbovali jste je, učinili je součástí celého svého těla a mysli. Realizovat učení je prostě „být učením“, ne jenom je pochopit a umět si je přeříkat. Tak jste osvícení deseti tisíci věcmi. Prostě tím, že věnujete pozornost skutečnosti světa, v němž žijeme. To je základem podpory mindfulness v buddhistické tradici. Není to jen mindfulness na meditačním polštáři. Není to výbuch mindfulness v jedinečném okamžiku osvícení, jež přijde po letech klášterní praxe. Je to nenucená mindfulness v každém okamžiku všedního života. To je praxe osvícení.

Praxe osvícení je nerozlučně spjata s buddhistickými Zásadami, tedy morálními a etickými poučkami, jež jsou obecně sdíleny a vykládány napříč různými buddhistickými tradicemi.

„Podobně jako strom máme jediný kmen, ale mnoho větví, z nichž vyrůstají listy, a právě mnohost jednotlivých listů nás vyživuje.“
(Foto © pixabay.com.)

Zásady jsou obsaženy ve Čtyřech vznešených pravdách, jež Buddha formuloval jako souhrn svého učení a s nimiž je mnoho lidí obeznámeno. Čtvrtá vznešená pravda popisuje cestu, která vede k oproštění se od utrpení v tomto životě, prostřednictvím osmi způsobů bytí ve světě, jimž se říká Osmidílná stezka. V rámci Osmidílné stezky popisují morální poučky, jak se zabývat správnou řečí, správnou činností a správným živobytím.

Podrobný seznam Zásad, rozebírajících tyto tři životní činnosti ve světě, zní jako založený na zdravém rozumu:

- Zdržet se brání života;
- Zdržet se brání toho, co člověku nebylo dáno;
- Zdržet se špatného sexuálního chování;
- Zdržet se lhaní a klepů;
- Zdržet se používání látek zatemňujících mysl.

O tom, jak uplatňovat tyto negativně formulované příkazy, existují v různých tradicích různé výklady. Ve většině mnišských tradic a v některých buddhistických sanghách je to veganská strava, celibát a abstinence od alkoholu, ale ve většině sangh bývá vůči těmto zásadám uplatňován mnohem nuancovanější postoj. Během mého studia v klášteře Zen Mountain jsem byl vybízen k tomu, abych si uvědomil pozitivní, afirmativní stránku Zásad, popisující život, k němuž vás buddhismus vyzývá:

- Podporuj život;
- Buď dávající;
- Měj úctu k tělu;

- Projevuj pravdu;
- Postupuj jasným způsobem.

Tyto etické poučky jistě nacházejí u unitářů ohlas. Vedly dokonce k tomu, že unitáři a univerzalisté už po desítky let nacházeli souputníky a spojence pro tutéž věc v těch buddhistech, kteří vnímají, že je zásady vyzývají k veřejným protestům a organizovaným akcím proti jaderným zbraním, válkám, krutosti vůči zvířatům, domácímu sexuálnímu násilí a závislostem.

Různé náboženské tradice nacházejí často společnou řeč právě v etických naukách, což platí i pro buddhismus a unitářství. Ačkoli unitářství svoji etickou nauku, na rozdíl od buddhismu, nikdy nekodifikovalo do podoby výčtu, Sedm principů UUA se rozšířilo a získalo uznání po celém světě včetně českých unitářských obcí. Současné revidování hlavního postojového prohlášení UUA nám přináší nový pohled na vztahy mezi UU a buddhismem.

Když došlo na revidování Záměrů, principů a zdrojů unitářského univerzalizmu, někteří buddhisté v UU zaujali velmi doslovný přístup a vyzývali ty, kdo pracovali na nové deklaraci, aby byl mezi zdroji uvedenými jako inspirace náboženských zkušeností a postojů unitářského univerzalizmu zmíněn také buddhismus. To, co vzešlo od Studijní komise, která se touto prací zabývala, zdaleka nebyly jen drobné úpravy. S podporou dozorčí rady UUA a vzhledem k odpovědím na složitě otázky, jež byly v rámci

výzkumu týkajícího se hodnot položeny deseti tisícům členů UU, začala studijní komise pracovat se závazkem, že „středobodem každého nového prohlášení bude láska“. Prezidentka UUA, Rev. dr. Sofia Betancourtová, v reakci na toto rozhodnutí napsala, že „mezi sebou máme lásku, která je větší, než víme, a která se zrodila ze všeho, co je pro nás posvátné“.

Popis nových hodnot uspořádaný do kruhu kolem Lásky, která je ve středu, ukazují Lásku rámovanou a obklopenou šesti základními hodnotami. Těmito hodnotami jsou spravedlnost, rovnost, proměna, pluralismus, vzájemná závislost a velkorysost. V těchto hodnotách už vidíme ozvuk buddhistických zásad a postojů, zvláště pokud jde o hodnoty, jako je velkorysost, pluralismus a vzájemná závislost.

Jak se láska ve středu hodnot UU srovnává s buddhistickými naukami? „Láska“ se na buddhistické postoje převádí nejčastěji pomocí dvou sanskrtských slov: „mettá“ a „karuná“. Mettá se chápe jako kultivovaný duševní stav, v němž jsou naše pozornost a záměr nasměrovány k dobru druhých. Je to láska ke všem bytostem, univerzální a všeobjímající, jak to popisuje dr. Betancourtová. Ve zpěvníku UU najdeme text Mettá sutty i další buddhistické texty používané v rámci liturgie UU ke čtení a zpěvu. Karuná je soucit s utrpením druhých. Unitáři a univerzalisté často říkají, že karuná neprojevují jen soucitu pomocí, jež zbavuje druhé utrpení, ale také činy, jež povzbuzují a prosazují spravedlnost a rovnost pro všechny lidi.

V malé knize esejů vydané roku 2023 odpovídali různí představitelé UU na otázku, jak reflektují nové prohlášení UUA a hodnoty obklopující lásku, která je v jejím středu. Několik těchto esejů výslovně uvedlo, že je k přijetí nového hodnotového prohlášení přivedla inspirace či vliv buddhismu.

Rev. Shige Sakurai, unitář a univerzalista japonského původu, uvažoval o svém dědictví a o tom, jaký má vztah k „lásce ve středu“:

„Pro mě je láska probuzením ke skutečnosti naší vzájemné propojenosti, naší vzájemné závislosti, a chováním takovými způsoby, které tyto skutečnosti pozorně rozpoznávají. V tomto smyslu se domnívám, že láska je už v samotné struktuře vesmíru;

naším úkolem je ji odhalovat a stále znovu se k ní vracet.“⁶

Rev. Adam Robersmith v téže knize píše:

„Můj unitářský univerzalizmus je stejnou měrou formován dvěma způsoby přistupování ke světu. Jsem univerzalista: věřím, že láska je tak mocná a tak dokonalá, že všechno a každý je v jejím všeobjímajícím náručí. A zároveň jsem ekoteolog: věřím, že povaha naší existence se zjevuje v našem vesmíru a ve světě, jehož jsme součástí... Láska je to, co umožňuje existenci světa. To, co drží všechno pohromadě a co dělá existenci koherentní. Láska je vztah v tom nejlepším slova smyslu, způsob bytí, který vyžaduje vztahovou sílu – sílu, která oceňuje a respektuje to, co nás spojuje.“⁷

Tento vývoj ve společenství UU a to, co bylo nedávno napsáno o lásce ve středobodu, nás přivádí zpět k začátku tohoto článku, k úvaze o dlouhém vztahu mezi buddhismem a unitarstvím, kde jsme si připomněli úvahy Henryho Davida Thoreaua o tom, jak asi křesťanští bližní přijmou jeho zaujetí buddhismem: „Jsem si jist, že chci, aby milovali svého Krista více než mého Buddhu, protože tím hlavním je láska.“

Čím dál víc unitářů po celém světě během uplynulých šedesát let shledalo, že učení a praxe různých buddhistických tradic jsou užitečnými, ba dokonce zásadními složkami jejich další účasti na sborovém společenství. V UUA ve Spojených státech máme buddhistický svaz UU od roku 1984. Začal fungovat jako oběžník, vyzývající členy UU, kteří praktikují buddhismus, aby se spojili. Už tehdy se vydavatelství UUA, Beacon Press, rozhodlo vydat zásadní knihu od Thich Nhat Hanha, *The Miracle of Mindfulness*, a dále životopis Buddhy od Rev. George Marshalla, který měl na generálním shromáždění roku 1985 promluvu o buddhismu. Pro buddhisty v UU to byla příležitost k prvnímu osobnímu setkání. Tato setkávání se pak konala i při dalších generálních shromážděních. Roku 2005 začal

6 Shige Sakurai, *Reflections of a Japanese-Descent UU on Cultural Contexts of Love*. In: *Love At The Center: Unitarian Universalist Theologies*, Boston: Skinner House 2023.

7 Adam Robersmith, *We Call These Things Love*. In: *Love At The Center: Unitarian Universalist Theologies*, Boston: Skinner House 2023.

buddhistický svaz UU pořádat také vlastní synody. Od té doby se každé dva roky konají na různých místech USA osobní setkání buddhistů z UU, při nichž si vyléknou učitele a zkoumají společné prvky naší praxe. Jelikož američtí členové UU praktikují v rámci různých buddhistických tradic a linií, mají tyto synody spíše podobu konferencí než meditačních retreatů. Meditační praxe je všem tradicím společná, a tak se lze každý den zúčastnit společné praxe, shromáždění UU s buddhistickým obsahem a workshopů zkoumajících různé aspekty praxe. Příští synod se bude konat 11.–12. dubna 2025 v katolickém centru pro retreaty blízko marylandského Baltimoru.

Ačkoli nemáme k dispozici přesná čísla, nejlepší odhady počtu členů UU podílejících se na buddhismu vycházejí ze skutečnosti, že UUBF má kontakty na cca 200 praktikujících skupin fungujících v rámci sborů UU ve Spojených státech a Kanadě. Počet aktivně praktikujících buddhistů v UU a unitářů a univerzalistů, jejichž duchovní postoj je silně ovlivněn buddhismem, zřejmě přesahuje 10 000.

Když začaly být v Severní Americe a Evropě běžné, a dokonce populární různé druhy meditační praxe, není překvapivé, že tento širší kulturní trend posílil účast na buddhistických sanghách v rámci unitářských sborů i jinde. Na Západě dochází k exponenciálnímu růstu počtů buddhistických učitelů a sangh. Navzdory tomuto trendu se k formálním sanghám přihlašuje a dění v nich skutečně účastní jen malé procento unitářů navštěvujících sbory. Zatímco soukromá meditace zůstává součástí denní či týdenní rutiny mnoha unitářů, přijetí formální disciplíny v rámci buddhistické sanghy vyžaduje jiný druh oddanosti. Jak čím dál víc přijímáme, že kolem nás existuje mnoho různých identit, klademe si některé složité otázky týkající se naší teologické rozmanitosti. Je výstižnější označit naši církve za veliký deštník, pod nímž se shlukuje mnoho lidí různých věr a obtížné se přetlačuje o místo, na kterém budou co možná v suchu a chráněni před bouří fundamentalismu, která dnes zachvacuje svět? Nebo jsme spíše jako strom s mnoha různými větvemi, spojenými v základě společným kmenem zakořeněným v zemi společnými dějinami?

Musím říci, že mne přitahuje spíše obraz stromu než deštníku. Je to přirozený obraz a má v sobě paradox našeho života. Tak jako strom jsme pod zemí i nad zemí. Jako strom jsme silní, ale můžeme se ohýbat a někdy se lámeme. Podobně jako strom máme jediný kmen, ale mnoho větví, z nichž vyrůstají listy, a právě mnohost jednotlivých listů nás vyživuje.

Sbor UU v Ohiu, kde jsem mnoho let sloužil, měl motto, jež stálo velkými písmeny nad hlavním vchodem: „Jeden sbor, mnoho cest.“ To shrnuje ve čtyřech slovech paradox naší víry. Kromě toho, že jsem člověkem, který se silně identifikuje s jednou cestou náboženské praxe, jednou větví našeho stromu, onou buddhistickou větví, jsem svými kořeny také unitářem univerzalistou a duchovním, který věří společnému kmeni a velmi mu na něm záleží. Tento kmen podporuje všechny naše praxe a celé společenství.

Každý z nás kráčí jedinečnou náboženskou cestou a potřebujeme trpělivost, lásku a porozumění k sobě navzájem a ke každému, kdo jde touto cestou s námi ve společenství smlouvy UU. Se svým buddhistickým přístupem k základním unitářským postojům bych řekl, že obě víry říkají, že jeden každý z nás je zapojen do uskutečňování buddhovské přirozenosti, jež je v každém z nás, buddhovské přirozenosti, kterou unitáři popisují jako hodnotu a důstojnost a kterou nelze oddělit od světa kolem nás a ode všeho, co existuje. Nikoli dvě, ale jedna.

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

Autor článku
Rev. Wayne Arnason.
(Foto © uufdc.org.)

Autor sloužil 40 let v nejrůznějších kongregacích UU. Byl prezidentem Asociace duchovních UU a Buddhistického společenství UU. Osobní duchovní praxe reverenda Arnasona má kořeny v zenovém buddhismu.

Buddhismus v České republice

Michal Kohout

Tento příspěvek se snaží ve stručnosti nastínit historii buddhismu v českých zemích a popsat současný stav rozšíření tohoto nábožensko-filozofického systému, který významně ovlivnil a dosud ovlivňuje i naši vlastní unitářskou tradici.¹

¹ Autor upozorňuje, že ač se v prostředí českých buddhistů pohybuje již řadu let, uvedenou scénu nesleduje odborně ani nijak soustavně. Příspěvek je zkompileován z řady různých, často starších zdrojů a přes veškerou snahu proto nemusí být v uvedených příkladech zcela aktuální a reprezentativní.

« Spisovatel
Leopold Procházka
patřil k prvním
českým buddhistům.
(Foto převzato
z commons.
wikimedia.org.)

◁ Vincenc Lesný –
přední český
indolog.
(Foto převzato
z commons.
wikimedia.org.)

Buddhismus je v České republice ve srovnání s některými evropskými zeměmi, především Anglií, Francií a Německem, zastoupen relativně málo.² Zájem o něj však v posledních desetiletích neustále roste a také má při relativně nízkém počtu aktivních stoupenců poměrně široký okruh osob, které o jeho filozofii, meditaci či jinou činnost projevují zájem, aniž by se sami za buddhisty považovali. Rovněž jeho historie je na našem území možná bohatší, než by napovídala počet samotných stoupenců.

HISTORIE

Znalost buddhismu byla v českém prostředí dlouho minimální. První text s buddhistickým

námětem (pojednávající ovšem o konverzi buddhistického prince Josaphata ke křesťanství) přeložil údajně z latiny do češtiny Tomáš Štítný ze Štítného (cca 1335 – cca 1409).³ Výrazněji počal buddhismus do českého prostředí pronikat na přelomu 19. a 20. století, a to hned z několika směrů. Předně z akademického prostředí v českých zemích působících indologů reprezentovaných jmény jako Moriz Winternitz (1863–1937), Vincenc Lesný (1882–1953) a Ota- kar Pertold (1884–1965). Ti se z velké části za- bývali původním théravádovým buddhismem, zprostředkovaným zpočátku německo- a ang- lojazyčným prostředím. Dalším okruhem zá- jemců o buddhismus byly skupiny mystiků

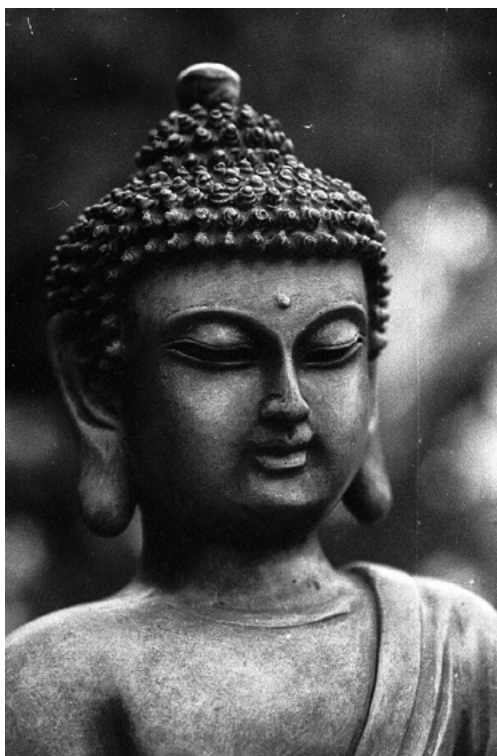
² Baumann, 1995.

³ Kolmaš, 1974. In: Lípa, 2019.

a ezoteriků napojených zčásti na Teosofickou společnost. Tito lidé reprezentovaní v první generaci jmény Gustava Meyrinka (1868–1932) a Karla Weinfurtera (1867–1942) se orientovali hlavně na tibetskou formu buddhismu spojenou s jógovými praktikami. Poslední skupinou osob, které přinášely do Čech poznání o buddhismu, byli ti, kteří se s ním seznámili v cizině, ale na rozdíl od akademiků takříkajíc „naživo“. Ať už to byl například popularizátor buddhismu Leopold Procházka,⁴ jenž ho poznal v Evropě, nebo krajané-cestovatelé, kteří se s buddhismem setkali na svých cestách po jihovýchodní Asii a do původní vlasti o něm posléze referovali. Za takového je možné například považovat údajně prvního českého théravádového mnicha Martina Novosada (Ñánasatta mahá théra, 1908–1984).⁵

Ve 20. a 30. letech 20. století dosáhla československá indologie evropské úrovně. Vincenc Lesný vydává svoje stěžejní dílo *Buddhismus*,⁶ jehož rozšířené vydání z roku 1948 se stane na dlouho hlavním veřejně dostupným zdrojem informací o buddhismu v Československu. Rozkvět v té době zaznamenala i skupina ezoteriků. Díky činnosti spolku Psyché vedeného Karlem Weinfurterem a propagovaného v knižní sérii *Ohnivý keř* byl zájem zvláště o tibetský vadžrajánový buddhismus v tehdejším Československu relativně vysoký.⁷ Jednotliví učitelé, například František Drtíkol (1883–1961) či Květoslav Minařík (1908–1974), založili vlastní „školy“, které do určité míry pokračují v jejich činnosti dodnes.

Válka, okupace i následný komunistický režim znamenaly významný zlom a český buddhismus do značné míry zatlačily buď do značně okleštěného akademického prostředí, nebo do disentu. A byť česká akademická orientalistika, pod kterou tato témata zčásti spadá a kterou zde můžeme reprezentovat jménem Josefa Kolmaše (1933–2021), zakladatele moderní tibetologie, zůstávala na dobré mezinárodní úrovni, na veřejnost pronikaly informace o budd-

Buddhistické náboženství přichází do České republiky okolo roku 1920. (Foto © pixabay.com.)

hismu pouze ojediněle. Z hlediska popularizace tématu měla vliv například dodnes čtivá a přes určité marxistické zabarvení i ceněná kniha *Buddha*⁸ Zbyňka Fišera. Určitou zásluhu na přežití buddhismu ve veřejném prostoru má i NSČU, která od počátku 60. let poskytovala platformu pro omezené šíření buddhistických myšlenek v rámci „druhé generace“ českých buddhistických mystiků,⁹ především v osobě Eduarda Tomáše a jeho ženy Míly Tomášové. Ke konci komunistického režimu, od sklonku 70. let a dále v 80. letech, začaly do českého prostředí pronikat i jiné formy organizovaného

⁸ Fišer, 1968.

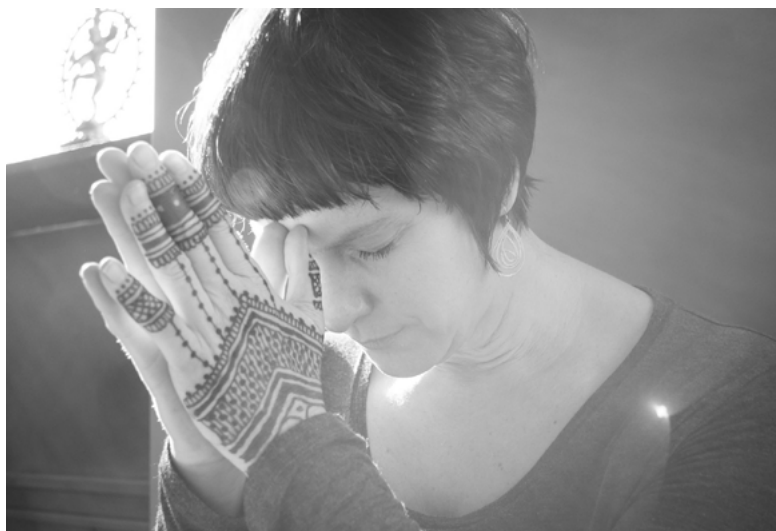
⁹ Jde především o generaci přímých žáků F. Drtíkolu a K. Minaříka, kam patřili Jaroslav Kočí (1908–1989), manželé Míla a Eduard Tomášovi (1920–2001) a (1908–2002), František Hein (1914–1984), Evžen Štekl (1921–2001), event. o jejich pokračovatele (Jan Lípa). Do této skupiny minimálně generačně spadá i řada českých unitářů, dr. B. Houser, J. Žlábek nebo meditační skupina okolo Milana Calábka.

⁴ Vojtíšek, 2024.

⁵ Ibid.

⁶ *Buddhismus*, 1921 (další rozšířené vydání 1948).

⁷ Spolek čítal v dobách největšího rozkvětu okolo tří tisíc členů (Lípa, 2019).

Buddhisté v České republice fungují v rámci jednotlivých komunit a skupin, které jsou často relativně prostupné. (Foto © pixabay.com.)

buddhismu. Dělo se tak především prostřednictvím nadšenců, kteří získávali kontakt na buddhistické skupiny v jiných, často západních zemích.¹⁰ Dalším nečekaným impulsem pro rozvoj buddhismu v českých zemích byl režimem organizovaný import pracovníků z komunistického Vietnamu, se kterým k nám pronikla i specifická – lidovější – forma vietnamského mahájánového buddhismu smíšeného s prvky konfucianismu a taoismu.¹¹

S pádem komunismu v roce 1989 zažil český buddhismus (stejně jako celá náboženská scéna) významné oživení. Některé skupiny, které dosud působily skrytě, mohly nyní svoje myšlenky volně propagovat. Dnes se dá říci, že v České republice mají zastoupení všechny hlavní buddhistické směry – od „jižního“ théravádového buddhismu přes „severní“ tibetský buddhismus (vadžrajána) po „východní“ mahájánový (zenový či čchanový) buddhismus, původním domovem především v Číně a posléze se dále rozvíjející v Japonsku a Koreji. Dá se hovořit o tom, že se buddhismus v polistopadovém období v České republice etabloval jako jedno z neaktivnějších náboženství, což bylo stvrzeno i organizačně,

když v současné době existují v České republice již čtyři buddhistická uskupení jako registrované církve a náboženské společnosti.¹²

HLAVNÍ BUDDHISTICKÉ SKUPINY V ČESKÉ REPUBLICE

Buddhisté v České republice fungují v rámci jednotlivých komunit a skupin, které jsou často relativně prostupné, a není neobvyklé, že se někdo účastní činnosti v rámci více takových skupin, především jedná-li se o skupiny příbuzného směru. Některá buddhistická centra, například pražský Lotus¹³ či západočeské meditační centrum Dibbavana,¹⁴ jsou záměrně „nekonfesionální“ a poskytují tak mj. „servis“ i četným zájemcům o buddhismus, kteří praktikují některé z meditačních technik, aniž by byli přímo napojeni na nějaké seskupení s jasně vymezenou denominací či byli dokonce jeho součástí.¹⁵

12 Podle ministerstva kultury jsou to tato uskupení: Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü (registrováno 2007), Višva Nirmala Dharma (registrováno 2007), Théravádový buddhismus (registrováno 2018), Společenství buddhismu v České republice (registrováno 2020).

13 <https://www.centrumlotus.cz/>

14 <https://www.dibbavana.cz/>

15 Následující seznam byl sestaven na základě starších materiálů, především z těchto zdrojů: Honzík, 2010, Kosová, 2010 a Lípa, 2019. Není tedy zcela aktuální či reprezentativní.

10 Za všechny možno jmenovat Lumíra Kolíbalu, redaktora časopisu *Dotek* a vydavatelství DharmaGaia orientovaného na buddhistickou literaturu, Milenu Slavickou, Vlastu Marka, jednu ze zakladatelských postav českého zenu, či Jana Komrsku.

11 Lípa, 2019.

„Marketingově“
pravděpodobně
nejúspěšnější
skupinou mezi
českými buddhisty
je skupina
Buddhismu
Diamantové cesty.
(Foto převzato
z commons.
wikimedia.org.)

THÉRAVÁDOVÝ BUDDHISMUS

Ač je théraváda považována za nejbližší původnímu učení, nepatří její stoupenci v České republice k nejpočetnějším. K théravádě se hlásí například skupina Boddhi – sdružení vzniklé v roce 1994 a postupně se rozrůstající o meditační centra po celé republice (Bodhi Olomouc, Bodhi Brno, Dhamma-cakka Praha, Bodhi Svitavy, Bodhi Ústí nad Labem, Bodhi Ostrava, Dhammáráma ad.). V Boddhi má původ i spolek Buddha Mangala ustavený za patronace ve Švýcarsku a Itálii žijícího mnicha českého původu Ashina Ottamy.¹⁶

¹⁶ Vojtíšek, 2012b.

Skupina se schází pravidelně k meditacím v pražském centru Lotus a snaží se skloubit praktikování dharmy s provozem v občanském životě. Další skupinou je prostějovský spolek Karuṇā Sevena (založeno 2012) ustavený a vedený mníškou českého původu Visuddhi therī (ordinovaná 2003). Pravděpodobně nejstarším takovým projektem v Česku je ekologicky zaměřené centrum Shanta Vana v Malé Skále založené mnichem českého původu Dhammadípou.¹⁷ K théra-

¹⁷ Občanským jménem Tomáš Petr Gutman, narozen 1949, vystudovaný sinolog, ordinován v letech 1986 v zenové tradici v Japonsku a 1987 v théravádové tradici na Srí Lance.

Nejpočetnější skupinou stoupců mahájány a buddhistů v České republice vůbec, stejně jako v celé Evropě, je vietnamská buddhistická komunita.

(Foto © pixabay.com.)

vádové škole se dále hlásí například skupiny Dóan Pardubice, Dhamma Plzeň či skupina Přátelé Dhammy, která je napojena na tradici thajských lesních škol s významným evropským centrem Amaravátí¹⁸ v Anglii, a řada dalších.

VADŽRAJÁNA (TIBETSKÝ BUDDHISMUS) A BÖN¹⁹

Tibetský buddhismus je tradičně seskupen kolem čtyř hlavních škol – nejstarší je ŋingma (vznikla již v 8. století), dalšími jsou kagjü a sakja (vzniklé v 11. století, v období nového šíření buddhismu v Tibetu). Poslední významnou linií tibetského buddhismu je škola gelugpa (vznikla ve 14. století).²⁰ Uvedené členění není ovšem striktní. Není neobvyklé, že je někdo školen v postupech více škol.

„Marketingově“ pravděpodobně nejúspěšnější skupinou mezi českými buddhisty je skupina Buddhismu Diamantové cesty založená

lamou Ole Nydahlem.²¹ Patří do školy kagjü a nabízí meditace a učení založené na linii 17. karmapy Thaje Dordžeho. Tato skupina provozuje řadu center po celé zemi, mimo jiné v Praze, Brně a Olomouci, která jsou součástí širšího řetězce snad až sedmi set meditačních center rozestých v mnoha zemích světa.

Jinou větší organizací tibetského buddhismu působící na našem území je meditační sdružení Shambhala ČR, které je odnoží organizace Shambhala International založené Čögyamem Trungpou (1939–1987), popularizátorem tibetského buddhismu a jeho „zlobivým hochem“ působícím v tradici bláznivé moudrosti. Čögyam Trungpa byl rovněž úspěšným autorem řady publikací (*Protnutí duchovního materialismu* nebo *Shambhala – Posvátná cesta bojovníka*), které vyšly i v češtině.

Do linie kagjü patří dále například skupina Kagyu Samye Dzong působící v Plzni. Pražská skupina Karma Thesung Čhöling, duchovně vedená mníškou Khandro Rinpöche, je spojená s vydavatelstvím 108 Publishing a organizována propagátorem buddhismu Janem Komrskou.

Ke škole gelugpa se hlásí například skupina Šedrub Ling pracující pod patronací Khjongly Rata.

Škola ŋingma je u nás zastoupena například meditačními skupinami Rangjung Yeshe

18 Založeným mnichem amerického původu Adžánem Sumedó v linii vlivného meditačního mistra thajské lesní tradice ctihodného Adžana Ča.

19 Bön je původní lidové animisticko-šamanistické náboženství Tibetu, které se po příchodu buddhismu do Tibetu částečně samo transformovalo a částečně integrovalo do tibetské formy buddhismu.

20 Podrobněji k praxi tibetského buddhismu viz Mada-rásová, 2012.

21 Vojtíšek, 2002.

Gomde Praha, nadací Tertön či skupinou Rigpa Česká republika, která je přímou součástí větší mezinárodní organizace čítající asi sto třicet center ve třiceti zemích světa.²² Organizaci v mezinárodním měřítku založil a dlouhá léta vedl Sogjal Rinpoče (1947–2019), známý, současně však kontroverzní duchovní učitel²³ a autor publikace *Tibetská kniha o životě a smrti*,²⁴ která se u nás dočkala několika vydání.

Do školy gelugpa patří u nás meditační skupina Rabten Čhödarling²⁵ působící od roku 2002 v Liberci, která nabízí meditační ústraní, učení a praxe, často vedené hostujícími tibetskými lámy.

Mezi skupiny zaměřené na bön patří Bön Garuda, působící v pražském meditačním centru Lotus, či skupina Dzogchen, která je součástí mezinárodní International Dzogchen Community a provozuje v České republice meditační centra v Praze, Brně a Plzni.

MAHÁJÁNA A ZEN

Pro čtenáře bude možná překvapivé zjištění, že nejpočetnější skupinou stoupenců mahájány a buddhistů v České republice vůbec, stejně jako v celé Evropě,²⁶ je vietnamská buddhistická komunita. Její „skrytost“ je dána z velké části uzavřeností v rámci vlastní etnické menšiny. Přestože se jejich aktivit účastní i mladší osoby s dobrou znalostí češtiny, probíhají obřady i společenský kontakt z valné části ve vietnamštině. Skupina zároveň praktikuje to, co by se dalo nazvat církevní, často lidovou zbožností, tj. přesně ty formy náboženského uctívání, před kterými český stoupenec buddhismu ve vlastním evropském podání spíše prchá. To vše je navíc podáno v jiném kulturním rámování, což u českého návštěvníka pocit obtížné srozumitelnosti jenom zvyšuje.²⁷ Hlavním mluvčím viet-

Eihei Dogen – zakladatel japonské školy Sótó.
(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

namských buddhistů v ČR je Společenství buddhismu v České republice registrované od roku 2020. Vietnamští buddhisté v České republice provozují celou řadu chrámů a meditačních center, zejména v Praze, Chebu, ve Varnsdorfu, ale i jinde.²⁸

Významným kontaktem pro české stoupence zenu byly zejména v počátcích, tj. v 80. letech, praktikující skupiny v Polsku a posléze v německy mluvících zemích. V současnosti existují v České republice skupiny orientované na různé formy zenového buddhismu (sótó zen a rinzai zen),²⁹ navazující jak na japonský

22 Weiss, 2017.

23 Ibid.

24 Sogjal, 1996.

25 <https://www.rabten.cz/>

26 Bauman, 1995.

27 Vlastní zkušenost autora, který má v této komunitě příbuzné a známé.

28 Blíže viz například Honzík, 2010 nebo Lípa, 2019.

29 Obě hlavní zenové školy vznikly v Číně za šestého patriarchy a oba směry mají své následovníky i v Japonsku.

Mnoho literatury, učení a praktik k nám proniká bez znalosti kontextu.

(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

zen, tak i na školy korejského a původního čínského zenu. Mezi první patří skupina Dojen Sangha, praktikující podle učení japonského zenového mistra Eiheie Dogena, zakladatele japonské školy Sótó. Ze stejného základu vychází i skupina Sótó zen praktikující v linii učení mistra zenu Kaisena (občanským jménem Alain Krystaszek), opata francouzského zenového kláštera Pic Lumineux a pokračovatele snah svého mistra Taisena Dešimaru přizpůsobit japonský zen evropské kultuře. Skupina Zendo Česko-japonské společnosti se zaměřuje kromě samotného zenu i na studium japonštiny a japonské kultury. Zájemce o japonské i čínské formy zenu sdružuje v Praze působící zenová studijní a meditační skupina Daruma pořádající svoje setkání v meditačním centru Lotus. Skupina Kwan Um (zkrácené Kwan Seum Bosal Um – vnímej zvuk tohoto světa) s meditačními centry v Praze, Brně, Kladně, Olomouci, Děčíně, Zlíně a v Českých Budějovicích zastupuje v tomto výčtu korejskou školu zenu.

VÝZVY A VÝHLED DO BUDOUCNA

Přestože se buddhismus v České republice rozvíjí za posledních sto let, a především v polistopadovém období, vcelku úspěšně, stále čelí některým zásadním výzvám. Mezi ty hlavní patří jazykové a kulturní bariéry. Mnoho literatury, učení a praktik k nám proniká bez znalosti kontextu a v cizích jazycích. Dříve hlavně v němčině, dnes především v angličtině či orientálních jazycích. I tyto texty jsou ovšem často už překlady ze sanskrtu a pálí a čeští buddhisté zde čelí podobným potížím, jako mají třeba křesťané s převodem původně

hebrejských a aramejských textů do řečtiny a latiny a posléze do češtiny. Ovšem bez staletí zkušeností a bez zázemí, včetně akademického, které pro toto úsilí čeští křesťané mají a měli.

Navzdory tomu se budoucnost buddhismu v České republice zdá být příznivá. Rostoucí zájem o (často necírkevní) spiritualitu, mindfulness a východní filozofie vytváří úrodnou půdu pro buddhistické učení v různých formách, intenzitě i hloubce. Lze doufat, že buddhismus může přispět jak k rozšíření obecné spirituality v české společnosti, tak i k prohloubení jejích vlastních domácích forem, ze kterých vyrůstá i české unitářství.

POUŽITÁ LITERATURA:

- BAUMANN, Martin, *Der Buddhismus im Abendland: Historische Entwicklung und gegenwärtige Präsenz*. In: *Religio*, 1995, sv. 3, č. 1, s. [17]–42.
- ČIHÁK, Matěj, *Sto let od narození Míly Tomášové, Tvůrčí život*, roč. 9, č. 4–5, s. 71–72. Praha: NSČU 2020.
- FIŠER, Zbyněk, *Buddha*. Praha: Orbis 1968.
- HOLBA Jiří, *Buddhismus a jeho reflexe v českých zemích mezi první světovou válkou a sametovou revolucí v roce 1989*. In: HONZÍK, Jan (ed.), *Jednota v rozmanitosti: Buddhismus v České republice*, s. 32–35. Praha: DharmaGaia 2010.
- HONZÍK, Jan (ed.), *Jednota v rozmanitosti: Buddhismus v České republice*. Praha: DharmaGaia 2010.
- HONZÍK, Jan, *Buddhismus v české společnosti, Dingir*, roč. 15, č. 1, s. 10–11. Praha: Dingir 2012.
- JIRKOVÁ, Barbora, *Spiritualita Vietnamců*

- u nás, *Dingir*, roč. 15, č. 1, s. 19–21. Praha: Dingir 2012.
- KOLMAŠ, Josef, Buddhist Studies in Czechoslovakia, *Bulletin of Tibetology*, sv. 11, č. 1, s. 5–10. Gangtok: Namgyal Institute of Tibetology 1974.
 - KOMRSKA, Jan, Undergroundové kořeny buddhismu v Čechách. In: *Jednota v rozmanitosti: Buddhismus v České republice*, s. 43–48. Praha: DharmaGaia 2010.
 - KOSOVÁ, Iva, *Konverze od křesťanství k buddhismu*. České Budějovice: 2010. Diplomová práce obhájená na TF JČU. Vedoucí práce doc. Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D.
 - LÍPA, Jan, Počátky a šíření buddhismu v Československu. In: *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, sv. 63, č. 1, s. 31–67. Bratislava: GS PF KU 2019.
 - MADARÁSZOVÁ, Eva, Ngöndro a česká vadžrajána, *Dingir*, roč. 15, č. 1, s. 17–18. Praha: Dingir 2012.
 - MALOŇOVÁ, Věra, *Obraz Buddhy v české odborné a popularizační literatuře (1918–1948)*. Brno: 2016. Bakalářská práce obhájená na FF MU. Vedoucí práce Mgr. Jana Valtrová, Ph.D.
 - SOGJAL, HARVEY, Andrew (ed.) a GAFFNEY, Patrick (ed.), *Tibetská kniha o životě a smrti*. Překlad Dušan Zbavitel. Praha: Pragma 1996.
 - ŠTAMPACH, Ivan, Další podrobnosti o náboženství v loňském sčítání lidu. In: *Náboženský infoservis*, 2022. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2022/01/dalši-podrobnosti-o-nabozenstvi-v-lonskem-scitani-lidu/>
 - TRNĚNÁ, Karolína, *Zenový buddhismus v Olomouci*. Olomouc: 2014. Bakalářská práce obhájená na FF UP. Vedoucí práce Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.
 - VOJTÍŠEK, Zdeněk, Profesionální buddhista, *Dingir*, roč. 5, č. 3, s. 12–13. Praha: Dingir 2002.
 - VOJTÍŠEK, Zdeněk, Různé podoby českého buddhismu, *Dingir*, roč. 15, č. 1, s. 1. Praha: Dingir 2012a.
 - VOJTÍŠEK, Zdeněk, Umění se nenarodit: Rozhovor s théravádovým mnichem Ashinem Ottamou, *Dingir*, roč. 15, č. 1, s. 22–23. Praha: Dingir 2012b.
 - VOJTÍŠEK, Zdeněk, „Souhvězdí Buddhy“ poskytuje dobrý obrázek o buddhismu v české společnosti. In: *Náboženský infoservis*, 2022. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2022/05/souhvezdi-buddhy/>
 - VOJTÍŠEK, Zdeněk, Před 80 lety zemřel „první český buddhista“. In: *Náboženský infoservis*, 2024. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2024/03/pred-80-lety-zemrel-prvni-cesky-buddhista/>
 - WEISS, Aleš, Sogjal rinpoče: Konec jedné iluze? In: *Náboženský infoservis*, 2017. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2017/08/sogjal-rinpoche-konec-jedne-iluze/>

INTERNETOVÉ ZDROJE A ODKAZY:

- <https://www.centrumlotus.cz/>
- <https://www.dibbavana.cz/>
- <https://gemini.google.com/app>
- <https://mk.gov.cz/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-cs-408?lang=cs>
- <https://www.rabten.cz/>

Spolek Permakultura CS – Konference Žitá permakultura

Praha, listopad 2024

Jitka Nováková

Ráda bych vám představila spolek Permakultura CS. Posláním našeho spolku je uvádět v život permakulturu, tj. systém navrhování a realizace trvale udržitelných lidských sídel, jak v krajině, tak ve městě, a to na základě myšlenek Billa Mollisona a Davida Holmgrena. Máme dlouhou tradici, u nás již od roku 1996, a jsme součástí širokého mezinárodního permakulturního hnutí. Chceme propojovat lidi mezi sebou, vzdělávat a zprostředkovávat informace i praktické postupy – provozujeme mapu ukázkových permakulturních projektů, které můžete navštívit a inspirovat se. Dále pořádáme kurzy permakulturního designu, od úvodní až po pokročilou nebo učitelskou úroveň. Také vydáváme vlastní vzdělávací materiály, které spolu s dalšími publikacemi najdete v našem e-shopu. Nově máme sedm regionálních vzdělávacích center, kde se konají zajímavé akce a kde můžete zažít permakulturu na vlastní kůži. Také udržujeme virtuální studovnu se spoustou volného vzdělávacího materiálu pro všechny, na webu akademiepermakultury.cz, a v neposlední řadě máme studovnu a knihovnu plnou knih v Lexově kavárně přímo v Komunitním centru Unitaria v Praze.

Herbarium Šejby. „Chceme propojovat lidi mezi sebou, vzdělávat a zprostředkovávat informace i praktické postupy – provozujeme mapu ukázkových permakulturních projektů, které můžete navštívit a inspirovat se.“ (Všechny fotografie z archivu autorky.)

V listopadu 2024 jsme pořádali ve středisku ekologické výchovy v Toulcově dvoře v Praze pravidelnou permakulturní konferenci,

tentokrát na téma Žitá permakultura. Jednalo se již o jubilejní, 10. ročník. A protože byla nabitá spoustou zajímavých informací

„Další skvělý tip, pro milovníky zvířat a rodiny s dětmi, je Komunitní zahrada Pastvina v pražské Víně.“

a přednášejících, ráda bych vám o ní napsala pár slov.

Začali jsme v Novohradských horách, odlehlém koutě na jihu Čech, kde nám byl představen jeden z našich ukázkových projektů, relaxační zahrada Herbarium Šejby, plná bylin a květin. Můžete se tady netradičně ubytovat, odložit stres a vnímat léčivou sílu přírody nebo ochutnat čaje, zavařeniny a sirupy.

Pak jsme se přesunuli do středních Čech, kde se nachází jedno z našich regionálních vzdělávacích center, Zahradní lázně Hasina. Celostní terapie přírodou s prvky fytotherapie a aromaterapie a terapeutickým přístupem je lékem pro všechny, kdo mají „poruchu příjmu přírody“. Doufám, že si brzy najdu čas se vypravit přímo na místo. Zatím jsem využila masáž šíje aromatickými oleji pro uvolnění z dlouhého sezení u počítače.

Další skvělý tip, pro milovníky zvířat a rodiny s dětmi, je Komunitní zahrada Pastvina v pražské Víně. Azyl pro opuštěná a nechtěná zvířata, od koňů a kraviček přes prasátka, slepice, králíky až po pštrosa, můžete navštívit nebo rovnou nějaké zvíře adoptovat. Na Past-

vině probíhají celoroční programy pro děti, tábory, koncerty, táboračky. Každou sobotu uvítají dobrovolníci, kteří se nebojí při práci se umazat. Zároveň zde pěstují i zeleninu a nabízejí možnost adopce vlastního záhonu. Společně jsme probírali těžký život slepic ve velkých chovech a „cenu“ vajec a snažili se přijít na nejlepší soužití drůbeže a člověka.

Pokračovali jsme praktickými informacemi o ovocných stromech, jejich výběru a výsadbě. Zároveň jsme měli možnost ochutnat staré odrůdy jablek, vybrat si mezi vystavenými jablky favorita pro svou zahradu a taky získat od ovocnářů Dominika Grohmana a Radima Peška odpovědi na všechny zvědavé otázky.

Projekt Živá krajina nám představil Jiří Malík. Jedná se o komplexní přístup k nápravě krajiny zadržováním vody, obnovou biodiverzity, snížením eroze, rušením melioračních systémů ideálně od pramene, ve větší oblasti povodí, minimálně na ploše 10 km². Představuje řešení akutních problémů české krajiny, jako jsou sucho, bleskové povodně, vodní i větrná eroze, a také nutnost adaptace na klimatickou změnu. První funkční projekt, z okolí Adršpachu (model

„Někteří účastníci přivezli i svoje výrobky – od kosmetiky, pleteného zboží, zeleniny, marmelád a čajů, biouhlu, hnojiva v podobě ovčích peletků až po vlastní semínka zeleniny, bylin a květin.“

Zdoňov), se dostal mezi šest nejlepších světových projektů. Hledají se další koordinátoři, kteří budou moci získané know-how aplikovat ve svém okolí, a to nejen z našeho středu.

Pak nás čekal krátký film o tom, jak permakulturní design pomáhá v Keni. Projekt ShineBean učí děti ekologicky pěstovat potraviny na třech školních farmách a ukázkové farmě Sivetio. Školní farmy vaří obědy z vypěstovaných plodin a část prodají. Znalosti děti zúročí na domácích políčkách a z prvních již vyrostli mladí farmáři, kterým pěstování poskytuje obživu nebo prostředky k dalšímu studiu.

Inspirace z pracovního pobytu v mexické indiánské kooperativě vedly k realizaci kooperativy v evropském prostředí – Ekocentru Divočina poblíž Kutné Hory. Členové mají možnost výdělků a bydlení typu cohousing a zároveň jsou spolutvůrci vzdělávacího projektu „Akademie udržitelného života a podnikání“. Děje se tady toho spousta zajímavého – od dětských táborů s anglickými dobrovolníky přes šicí projekty udržitelné módy, kurzy permakultury v praxi až po pečení ve venkovní peci a nedělní zahradní kavárnu. U nás nemají družstva díky

létům v komunismu dobré jméno, ale první družstva vznikala už na konci 19. století jako nástroj k řešení sociálních a hospodářských problémů vzniklých s nástupem kapitalismu, a proto mají myslím budoucnost.

Spolu se Slováky a Moraváky jsme tvořili jeden stát, i naše fungování bylo v rámci celého Československa, a proto jsme byli rádi, že jsme mohli přivítat pamětníky úplných začátků permakultury u nás – manžele Suchánkovy, Marcela Antala, Danu Kellnerovou, Danu Křivánkovou a Lenku Hřibovou. Přišla režisérka Helena Třeštíková a debatovali jsme nad časosběrným dokumentem *Určitý způsob štěstí, zachycujícím, jak kdo v letech 1996–1999 vnímal svoje místo ve společnosti*. Díky dokumentu jsme zavzpomínali i na průkopníka permakultury u nás, Karola Končka. Večer jsme oslavili živou hudbou folklórního dua Hmlisto.

Neděle se nesla ve znamení praktických přednášek. V té první nám Václav Smolík z Oceterie přiblížil svět Japonska a kultury Koji. Ušlechtilé plísňe rostoucí na obilninách a tvořící základ východního jídelníčku – produktu miso a sojové omáčky. Také s sebou přivezl bednu

Divočina Malešov. „Děje se tady toho spousta zajímavého – od dětských táborů s anglickými dobrovolníky přes šicí projekty udržitelné módy, kurzy permakultury v praxi až po pečení ve venkovní peci a nedělní zahradní kavárnu.“

produktů na ochutnání, takže jsme se mohli zásobit i pro domácí použití. Těšíme se na jaro, kdy se plánuje workshop, kde bychom si mohli práci s kropidlákem rýžovým (jak se česky ona ušlechtilá plíseň jmenuje) vyzkoušet.

Dalším důležitým tématem byly záchody. Ve světě není běžné mít splachovací záchody a ještě v nich používat pitnou vodu. Příspěvkem k řešení jsou moderní kompostovací záchody, kde dochází k separaci materiálu v kombinaci s uživatelským komfortem, správnou technologií a taky designem. Více k tématu najdete na www.biobobo.cz.

Poslední téma se týká nás všech a posledních věcí člověka. O nových metodách v pohřebnictví jsme debatovali s Adamem Vokáčem, který působí jako hrobník a správce Lučního hřbitova v pražských Ďáblicích. Spolek Poslední stopa se věnuje osvětové činnosti a snaží se o možnost rozšíření šetrnějších metod pohřbívání.

Kromě přednášek bylo dost prostoru pro společnou meditaci nebo povídání. Někteří účastníci přivezli i svoje výrobky – od kosmetiky, pleteného zboží, zeleniny, marmelád a čajů, biouhlu, hnojiva v podobě ovčích peletek až po vlastní semínka zeleniny, bylin a květin. Na místě byl i náš obchod, který nabízí skoro dvě stě titulů a taky čerstvé číslo Klíče k soběstačnosti na téma *Kompostování*, které dorazilo rovnou z tiskárny.

Celou dobu byla hojnost občerstvení, ať dodaného samotnými účastníky, nebo od skvělého týmu z berounské kavárny Šťastná koza.

Konference se určitě povedla a budeme rádi, jestli se příští rok objevíte mezi návštěvníky; termín je 15.–16. 11. 2025. Pokud vás nějaké téma zaujalo a litujete, že jste tam nebyli, příspěvky se postupně objeví na našem kanále YouTube.

Jadýrka aneb Dokážeme vypěstovat dětskou skupinu?

Kristýna Ledererová Kolajová

Jadýrka říkáme společnému programu Pražské obce a KC Unitaria, který je zaměřen na práci s dětmi ve věkových skupinách pět až osm a devět až třináct let. Prvotní impuls k něčemu takovému vzešel na jaře roku 2024 od duchovního POU Petra Samojského, který se již nechtěl ohledně unitářských programů pro rozvoj nejmladší generace spoléhat na to, že děti do Unitarie přirozeně přijdou se svými unitářskými rodiči. Už proto, že unitářských rodičů je v pražské obci hodně málo. Rozhodl se vyzkoušet obrácený postup. Totiž nejprve vytvořit program potenciálním dětem na míru a snažit se jím oslovit a zaujmout tuhle cílovou skupinu veřejnosti. Tedy zkusit, zda může zafungovat opačný scénář, zda do Unitarie může přivést rodiny s dětmi kvalitní dětský program.

Znamená to soustředit se na velmi obtížně měřitelnou sféru růstu a rozvoje dětské osobnosti, vyrovnávat se s ostražitostí veřejnosti vůči církevním programům a přesvědčit rodiče, že náš program je přínosný. (Všechny fotografie z archivu KC Unitaria.)

V této fázi Petr oslovil vedení komunitního centra, v němž programy pro dětské skupiny i děti a rodiče již nějaký čas zkoušíme dělat, s dotazem, zda bychom dokázali pomoci vybrat vhodné lektory a dát tomuto záměru tvář: Tedy obsahovou náplň, která by vycházela z unitářství a v oblasti zábavného vzdělávání a volnočasových aktivit cílila na segment, který standardní kroužky nepokrývají, totiž práci s dětskou spiritualitou.

To nebyl a není lehký úkol. Znamená to soustředit se na velmi obtížně měřitelnou sféru růstu a rozvoje dětské osobnosti, vyrovnávat se s ostražitostí veřejnosti vůči církevním programům a přesvědčit rodiče, že náš program je tak přínosný a lektori tak skvělí, že má smysl

k nám své děti přivést v neděli dopoledne, kdy rodiny spíše chtějí odpočívat a být po pracovním/školním týdnu spolu.

Protože však sdílím Petrovo přesvědčení, že bez nejmladších generací se unitářství do budoucna neobejde, že je to jedna z klíčových oblastí, na níž závisí naše budoucnost, a zároveň oblast, kde toho zatím děláme a nabízíme zoufale málo, na tuhle výzvu jsem kývla.

Prvním úkolem bylo vymyslet a správně zvolit základní programovou náplň. Rozhodla jsem se vyjít ze svých předchozích několikaletých zkušeností s vedením unitářské dětské skupiny a zároveň ze čtyř rozvojových programů, které v komunitním centru nabízíme jednotlivým

JADÝRKA
cyklus programů
pro děti

SÍŤ ŽIVOTA

„Program mají Jadýrka tematicky přesně rozplánovaný na celý unitářský rok, od září do června.“

třídám základních a středních škol. Shodli jsme se, že hlavním smyslem má být vědomé rozvíjení dětské spirituality, kterému v běžném životě školních dětí nebývá věnováno příliš času ani pozornosti.

Proč by z našeho pohledu mělo být? Máme za to, že pokud se u dítěte od raného období jeho vnímání vyváženě rozvíjí nejen tělesná, ale i duševní a spirituální stránka, může snáze růst do spokojené osobnosti, vědomé si toho, kde jsou její zdravé základy a zdroje, o něž se může v životě opřít: fyzické a materiální, ale i v oblasti duše a ducha.

Doufáme, že tím lze včas (to znamená průběžně od předškolních let) podpořit zvědavost, tvořivost, kritické přemýšlení, sebepřijetí a v neposlední řadě přirozené přejímání zodpovědnosti za život: vlastní, ale i v širším světě.

Spiritualita má mnoho definic. V našem programu vycházíme z předpokladu, že je to vnímání toho, co nás přesahuje, a práce s tím: tedy jednak náš vnitřní (niterný) život, a jednak svým způsobem i život vnější (oblasti tradice, kultury, neviditelných vazeb lidských společenství, ale i začlenění nás lidí ve více než lidském světě: ve světě přírody, vesmíru).

Přesně na to se v programech Jadýrek zaměřujeme: vedeme děti podle jejich stupně vnímání, schopností a dovedností k hlubšímu poznávání sebe samých, tedy emocí, citů, prožitků, ale i k objevování vnitřní síly a nadání, k přemýšlení o hodnotách a vztazích, a díky tomu pak dále k postupnému nalézání svého jedinečného místa na světě, radosti ze spole-

čenství a pocitu, že dokážu zdravě pomáhat i si nechat pomoci, umět darovat i přijmout.

To vše se během programů snažíme otvírat a prohlubovat rozmanitými prostředky, nikoli jednou cestou. V každé devadesátiminutové části cyklu Jadýrek se tak děti setkají s dialogem, příběhem, tvorbou, hrou, ale i lehkou formou (pokaždé trochu jinak pojaté) meditace a ztišením, a rovněž s vědomým otevřením a vědomým zakončením celého programu prostřednictvím úvodního naladění se na to, co nás čeká (říkejme tomu třeba rituál), a závěrečnou reflexí, na níž se děti samozřejmě podílejí.

Témata programů jsou během roku rozvrstvena tak, aby rovnoměrně pokrývala čtyři sféry lidského života: rozvoj osobnosti; kulturu, tvorbu, umění; péči o životní prostředí; mezilidské vztahy. Není nijak nutné na program chodit pravidelně, každý ze čtyřiceti dílů během roku je samonosný. Nicméně při častější návštěvnosti můžeme s dítětem pracovat mnohem efektivněji.

Dnešní doba je zaměřena na výkon a tomu odpovídá často jak školský systém, tak volnočasové vzdělávací aktivity. Ve společnosti se obecně cení schopnost v něčem vynikat: umět dobře cizí jazyk, být úspěšný v nějaké sportovní disciplíně, ovládat hru na hudební nástroj... Jsou to bezesporu dobré a ušlechtilé cíle. Jen jejich důsledkem může být i vytváření negativního tlaku ve smyslu „pokud to neumíš, nejsi dost dobrá/dobrá“, a zároveň to podporuje spíš soutěživost oproti spolupráci a schopnosti být platným členem kolektivu.

Myslím, že s tímto programem tedy můžeme brzy usilovat o akreditaci ministerstva školství jako vzdělávací akce.

My jdeme v tomto s Jadýrky trochu proti proudu. Snažíme se vést děti k chápání a docenění rozmanitosti, k týmové práci i k radosti ze samotného procesu bytí, tvoření, komunikace, společného objevování, nikoli pouze z výsledku těchto procesů. Myslíme, že pak budou mnohem lépe připravené nalézat smysl svého života a žít ho s úctou a radostí.

To by nebylo možné bez dobrých a schopných lektorů. Měli jsme štěstí, že jsme ve veřejném výběrovém řízení narazili na nadšené studenty, z nichž bylo z mého pohledu až neuvěřitelně snadné sestavit dvě dvojice, které se ve vedení Jadýrek neděli co neděli střídají. Luci s Meggie a Ema se Šimonem jsou od počátku velkou oporou programu, který se stále rodí a stále si vybojovává své místo na světě. Myslím, že do sebe vše krásně zapadlo už při dni otevřených dveří pro rodiče a děti, který jsme s novými lektory společně zorganizovali na sklonku prázdnin, těsně před začátkem Jadýrek. Jen doufám, že je kolísavá úspěšnost Jadýrek neodradí – zatím se stále stává, že občas bývá neděle bez dětí, někdy přijde jedno dítě, jindy tři. Zatím největším úspěchem bylo sedm dětí v veřejnosti (neděle, kdy Jadýrka posílí Unitaria Team, naše mládež, nepočítám).

Program mají Jadýrka tematicky přesně rozplánovaný na celý unitářský rok, od září do června. Je to přes čtyřicet nedělí, jimž jsem hlavní témata určila já ještě před výběrem lektorů, a pak jsem trochu s obavami sledovala, jak si čerstvé lektorské páry poradí s jejich naplňováním konkrétním programem. Ujali

se toho naprosto bravurně. Myslím, že s tímto programem tedy můžeme brzy (letos nebo příští rok) usilovat o akreditaci ministerstva školství jako vzdělávací akce. To by Jadýrkům zase o něco zvýšilo kredibilitu.

Vůbec nemáme vyhráno, ale na to jsme byli od počátku připravení. Po zkušenostech s pěti lety intenzivní práce s Unitaria Teamem a třech letech snahy rozjet dětské a rodičovské programy v KC jsem od počátku brzdila očekávání POU i mladých lektorů. Z mé zkušenosti první rok přináší minimální úspěchy (úspěchem je ho přežít, nepodlehout skepsi, beznaději, vážit si každého, kdo přijde, dělat vše, jak dokážeme nejlépe, bez ohledu na to, že někdy jen pro jednoho klienta). Teprve druhý a třetí rok mohou lépe ukázat, jaké šance program reálně má. Nyní jsme v období, kdy jsou za námi fáze příprav a první čtyři měsíce konání Jadýrek. Za mne to byl úspěšný půlrok, byť zatím, pravda, dost „neviditelně“ úspěšný. A neměřitelný tím, kolik času a energie věnovali programu tvůrci a kolik prostředků do programu investovala POU. Za to téhle obci patří můj osobní obrovský dík. Upřímně smekám před tím, že se její vedení na sebe jednomyslně rozhodlo vzít po několika budoucích let tento závazek bez jakékoli záruky úspěchu, nekumulovat peníze na investice do majetku a zázemí, ale namísto toho zvolit tuhle velmi těžkou, zdoluhavou, drahou, náročnou a naprosto nejistou cestu k lepší budoucnosti – investici do příští potenciální generace unitářů. Pevně věřím, že už třeba za dva tři roky bude možné konstatovat, že se jí to bohatě vrátí!

Unitářská akademie

Výukové soustředění 9.–10. listopadu

Stanislav Drda a Marie Kapalová

Druhá část podzimního výukového soustředění Unitářské akademie se konala ve dnech 9.–10. listopadu. Přednášky a workshopy probíhaly v prostorách pražské Unitarie. Sérii vzdělávacích bloků započal v dopoledních hodinách František Štěch z Evangelické teologické fakulty prezentací s názvem AI v kontextu náboženství. Posluchačům byly představeny příklady různých náboženských skupin z celého světa využívajících umělou inteligenci. Poutavé byly videoukázky z rozličných míst. Bylo možné vidět kázání v kostele vedené umělou inteligencí, robota buddhistického mnicha nebo celou bohoslužbu odehrávající se ve virtuální realitě. Významným tématem přednášky byla dynamika společenství – jaký mají digitální technologie vliv na vztahy mezi lidmi.

Celý dvoudenní blok nabízel řadu podnětných přednášek a workshopů.
(Obě fotografie z archivu Unitářské akademie.)

Následovala obědová pauza a hned po ní první část odpoledního programu. Pokračovalo se pod vedením reverendky Paige Getty. Paige je duchovní unitářské kongregace v Columbi v Marylandu. Během celého víkendu měla Paige celkem tři přednášky workshopového charakteru. Součástí každé z nich totiž bylo významné využití debaty a postřehů všech zúčastněných. Vznikala tak sdílná atmosféra a zároveň probíhalo praktické zapojení studentů do tvorby programu.

Ve své sobotní přednášce Utváření prostředí unitářských společenství se Paige zaměřila na široké spektrum prvků, které ovlivňují to, jak se jednotliví lidé cítí v unitářských prostorech. Probíral se význam samotného prostoru, například jakým způsobem je uspořádáno vybavení a zda vhodně slouží shromáždění. Také jaký

vliv má na přítomné výzdoba a symbolika v ní využita. Postupně jsme se dostali k všeobecně završující atmosféře a mezilidským vztahům, které v důsledku tvoří samotné jádro fungování každého společenství.

Následovala krátká pauza, načež se slova ujala Kristýna Ledererová Kolajová se svým přípraveným workshopem Smysl společenství a s následnou debatou. Stěžejní byly, po teoretickém úvodu, zkušenosti účastníků a osobní, inspirativní příběhy. Všichni se sami sebe ptali a posléze sdíleli, v čem je pro ně unitářské společenství přínosné a jak osobně přispívají k naplňování jeho smyslu. Společně jsme pak hledali přirozené cesty k aktivnějšímu zapojení členské základny a zároveň možnosti podpory ze strany NSČU.

Touto debatou jsme zároveň v půl šesté zakončili sobotní výuku. Následovala však spo-

Přednášky a workshopy probíhaly v prostorách pražské Unitarie.

lečná večere, iniciovaná a skvěle zorganizovaná také Kristýnou. Všichni jsme se totiž podíleli na její přípravě. Manuální činnost, vůně zeleniny a koření nám pomohly se uvolnit po hodinách strávených úvahami a vstřebáváním informací. Zároveň to byla báječná příležitost pokračovat přirozeně v rozhovorech, které se v průběhu dne mezi všemi rozvíjely. A navíc skvělý závěr vzhledem k předmětům, kterými jsme se zabývali, jako například dynamika společenství, mezilidské vztahy a nakonec samotný smysl společného úsilí. Na vlastní kůži jsme si vyzkoušeli to, čemu jsme se celý den věnovali teoreticky. Atmosféra kolem stolu byla uvolněná, ale zároveň živá, a jídlo bylo vynikající. Na noc jsme tak odcházeli naplnění nejen vědomostmi, ale také zážitky a sdílenými příběhy.

V neděli ráno probíhal první výukový blok opět především formou diskuse, pod vedením Paige, tentokrát na téma Tvůrčí práce s tradičním shromážděním. Probíranými tématy byly především způsoby a možnosti, jak vést shromáždění. Padaly zde otázky na formu i náplň. Co očekávají pravidelní návštěvníci a jak zaujmout a vtáhnout do děje nově příchozí. Jakou roli hraje liturgie a možnosti její variability. Nakonec se hovořilo také o roli rituálů a zvyklostí v unitářském duchovním shromáždění. Cílem debaty přitom nebylo najít jednotné řešení, ale spíše zapojit kreativitu, představivost a otevřít se novým nápadům.

Následovalo nedělní shromáždění, jež proběhlo částečně v netradičním stylu. Na jeho

přípravě se podílela Jana Rašková a Paige, která také pronesla promluvu. Paige poté začala i předposlední přednášku Alternativní formy shromáždění. V tomto bloku jsme se jako celá skupina zaměřili na významná tematická shromáždění, jakými jsou Květinová slavnost, Žehnání vodám, období konce roku a další. Opět probíhala debata o tom, jakými způsoby lze tato sváteční shromáždění vést. Druhým velkým tématem pak byla otázka možnosti zapojení dětí do shromáždění, jaké komplikace, a naopak výhody z takových typů shromáždění plynou.

Celé dva dny zakončil přednáškou a zároveň workshopem Petr Samojský, a to na téma Široké možnosti práce s hudbou při duchovním shromáždění. Součástí byl poslech příkladů, jak se hudba a chanty objevují v různých náboženských tradicích světa. Vyzkoušeli jsme si podívat se na shromáždění zcela novou optikou, a sice jak by mohlo vypadat, kdyby v liturgickém obsahu tvořila hudba ústřední, nikoliv vedlejší nebo doplňkovou roli. V závěrečné fázi přednášky jsme si sami pod vedením Petra Samojského zkusili společně takové malé shromáždění zažít. Díky využití hudby a prostoru vznikla hluboká atmosféra, ve které bylo místo pro pohroužení se do sebe i vnímání svého okolí.

Celý dvoudenní blok nabízel řadu podnětných přednášek a workshopů a představoval inspirační setkání studentů a lektorů v duchu unitářství nejen tuzemského, ale i mezinárodního.

Only English?

Roman Figura

Přiznejme si, že naše školství je přes mnoho problémů na výborné světové úrovni. Gramotnost je stoprocentní, všeobecná vzdělanost velmi dobrá. Obecný lid si vědy a školství váží a nic nenamítá proti jejich podpoře. Navíc jsou naše školy opravdu inkluzivní a meritokratické. I velmi chudý adept může se slušnou pravděpodobností vystudovat vysokoškolský obor podle svého výběru a schopností. Akademická sféra je navíc dost svobodná a nepodléhá aktuálním politickým náladám ani tlakům.

„Některé vědecké instituce se snaží nedostatky domácích adeptů doplňovat zahraničními studenty a pracovníky.“

(Foto

© pixabay.com.)

Je tedy zajímavé, že místo hrdosti převažuje obvykle sklíčená nálada. Obecně je velmi rozšířený názor, že jsme beznadějně zaostalí, ne-reformovatelní, zkažení apod. Samozřejmě je u nás mnoho prostoru pro zlepšování. Pokud ale strávíte část studia v zahraničí, takto ostré odsudky a hlasy domácí beznaděje vás přece jenom překvapí. V anglosaském světě jsem byl například překvapen, jak je univerzitní nálada přepolitizovaná. Speciálně ve Spojených státech je navíc kvalitní vzdělání velmi drahým artiklem. A jak jsem se sám přesvědčil, ani vysoké školné nemusí znamenat dobrou výuku.

Z hlediska výsledků v nejvyšších vědeckých soutěžích mají naše univerzity i akademické ústavy postavení odpovídající velikosti a prosperitě naší země. Jistě je pořád co zlepšovat, na druhou stranu je ale představa o národě složeném ze samých „Einsteinů“ zcela iluzorní. Některé vědecké instituce se snaží nedostatky domácích adeptů doplňovat zahraničními studenty a pracovníky.

Přiznejme si ale, že kromě zajímavého výzkumu naše sličná země nemusí pro nově příchozí skýtat mnoho lákadel, a tak je i počet těchto lidí limitován. I růst akademické sféry má zkrátka své logické meze.

Často se ozývají hlasy, a to dokonce vážně míněné, po plné anglizaci vysokého školství a akademické sféry. A to důsledně, pro všechny obory. Pouze angličtina by měla znít i při běžné komunikaci mezi žáky a studenty, a to i u piva. Obávám se, že tato cesta by nepřinesla žádané výsledky.

Národ či kulturní společenství, které rezignuje na jednu z nejvyšších forem svého jazyka (odbornou), tím svoje komunikační médium od-suzuje k roli regionálního dialektu. Nemusíme být nekritickými fanoušky národního obrození, ale z češtiny se přece jen podařilo vybudovat vyspělý moderní jazyk, schopný formulovat složité myšlenky, který by bylo škoda opouštět. Obecně česká vzdělanost koření ve středoevropském

V době šíření divokých konspirací se nám hodí věda, která srozumitelně a důvěryhodně kultivuje veřejnou debatu.

(Foto
© pixabay.com.)

latinsko-německém prostoru. Přestože byla latina pohřbena zapomenuta a němčina odsunuta, je možnost na tyto starší vrstvy znovu navázat právě přes české texty. Jsem přesvědčen, že leccos je v naší kontinentální intelektuální latinsko-německo-české tradici mnohem zajímavější, než najdeme v běžné anglosaské vědě. Nic proti ní, ale kulturní dědictví lidstva se přece jenom skládá z mnoha hlasů a mnoha jazyků a je to tak dobře. Jak píše Hérakleitos: „Z neshodných věcí je nejkrásnější harmonie.“

Dalším úskalím snahy po anglizaci akademického života je podle mě důležitost provázání vědy s kulturním životem celé země. Pokud celá vzdělaná obec odstoupí od mateřského jazyka, stane se pro obecný lid nesrozumitelnou a odcizenou. V současné době, kdy je společnost rozdělena do vzájemně nevraživých informačních subkultur a „bublin“, mi to určitě nepřipadá jako vhodná vize budoucnosti. V době šíření divokých konspirací se nám naopak hodí věda, která srozumitelně a důvěryhodně kultivuje veřejnou debatu.

Moje další námitka je psychologická a epistemologická. Věřím, že dobrá věda souvisí s dobrou imaginací a tato je zase intimně provázána s bohatým jazykem. Pokud bychom v akademické sféře úplně odsekli náš mateřský jazyk, staneme se snad výkonnějšími z hlediska určitých úkonů, v žádném případě se to ale nemusí projevit na hlubší kvalitě vědecké práce. Plná integrace do anglosaského světa rozhodně

nemusí znamenat lepší kvalitu výuky a výzkumu. Současná globální angličtina, téměř „Basic English“, je jednoduchý jazyk vhodný k obchodu, sdělování jednoznačných informací a ke snadné komunikaci. Obávám se, že její totální zavedení by mohlo vést spíše k vědecké fachiocii.

Pokud se někdo stane plnou a nerozeznatelnou součástí většího celku, nemusí to vůbec znamenat, že bude automaticky úspěšný. Pravděpodobně bude spíše průměrný. Z vysněného globálního světoobčanství se snadno vyvine globální bezdomovecství. Varovný je příklad lotyšského školství. Precizní výuka angličtiny na středních školách vede k tomu, že velká část šikovných mladých lidí odchází do západnější Evropy. Tím se ovšem mění složení všeho obyvatelstva ve prospěch ruské menšiny (poloviny?). To je v dnešní době bohužel skutečně nebezpečná situace.

Domnívám se, že cestou ke skutečně hlubokému vzdělání je kulturní polyglotie. Jen tak může zaznít vícehlas různých tradic a zkušeností. Těžká a pomalá cesta, která snad přinese hojné ovoce.

Autor žije v Praze a působí v sociálních službách. Studia religionistiky a teologie nedokončil, věnuje se však literární tvorbě. V nakladatelství Triton vydal sbírky *Granátový sad* (2014) a *Velkokněžna Olga sbírá květy* (2016), zatímco v nakladatelství Pavel Mervart vyšly jeho sbírky *Ínó Leukothea* (2018) a *Byzantská modř* (2020).

Kouzelná LOUka

Jana A. Rašková

Milí přátelé a milovníci přírody, naše Unitaria si může připsat zase jedno čestné prvenství. V druhé polovině minulého roku se totiž libereckým unitářům podařilo zakoupit do majetku obce pozemek. Možnost vyjet z města a pobýt v lůně přírody, ochota společně pečovat o kousek zeleně či smysluplně uložit ušetřené finance... Tyto potřeby v naší obci rostly několik dlouhých let, někteří už snad ani nedoufali...

„Spousta peněz
a investic vlastního
času a energie.“

(Všechny fotografie
Eva Nejedlová.)

Ale intenzivní hledání naší tajemnice přineslo ovoce jakoby mávnutím kouzelného proutku, a ještě přinese. A to doslova. Štěstí nám přálo, pět kilometrů za městem Liberec, v obci Vesec, se „objevila“ krásná parcela, bez vody a elektřiny (hurá!). Návrat k přírodě a k přirozenosti – jak unitářské.

Je to krásný pocit uskutečnit společný cíl a kromě naší unitářské víry moci předat budoucím generacím i něco hmotného. „Kruppáče“ a kousek Země.

Ještě ve fázi podepisování smluv si naše louka „vybrala“ svůj vlastní originální název: LOUka. Rovný plácek, potom svah, hned si k němu tvořím vztah. Pěkně podle učení feng-šuej, jež jsme v obci pobírali vloni. Světe div se, vzrostlé stromy! Všichni, kdo místo navštívili, cítili se skutečně neskutečně.

A už tady máme další poprvé. Píše se 3. září 2024. První ročník UniFestu, první poprázdňové setkání našich členů – kde jinde než na pozemku. Kde bude pravidelně nutné „máknout“ a zušlechťovat, nejen tělo a duši. Nejen sebe sama, ale i Toho i to, co jsme k sobě připoutali. Za což dobrovolně a vědomě přebíráme plnou zodpovědnost.

Co si budeme povídat, program toho dne se zdál být na festival „festovně“ pracovní. Snad ty příští budou lehčí. Na začátku celé akce pronesla předsdkyně krátkou řeč o tom, jaké může pozemek přinést příležitosti pro další růst Unitarie a její propojení s potřebami moderní civilizace. (Spiritualita na čerstvém vzduchu.) Také však věcně zmínila, jak velký je to úkol – nový začátek plný změn a očekávání. Spousta peněz a investic vlastního času a energie.

„Není pochyb o tom, že vykonaná fyzická dřina a povznášející zážitky letošního babího léta se navždy zapsaly do našich srdcí.“

Pojďme se porozhlédnout kolem sebe, vždy je ten pravý čas pustit se do zušlechťování, ne? Ihned po krátkém úvodu jsme tak učinili. Nedalo se déle otálet. Pozemek neposekaný, zarostlý vším možným a vlastně tak trochu zpustlý, toužící po obrození. Jako v životě, občas musí vše nefunkční a nadbytečné pryč! Během sekání trávy a zapáleného prořezávání padaly nejen větve, ale i nápady, co všechno zde lze vypěstovat, vybudovat a vůbec podnikat ve vzájemné spolupráci; pevný základ pro komunitu, pro svět. Sytila nás čistá radost ze smysluplně odvedené práce, navíc v partě přátel a na pozemku, z něhož „Duch přírody“ přímo vystupuje, vyzařuje libé vlny, atmosféru klidu a pohody. Jinak to přece není možné, kde by se bral náš neutuchající entuziasmus? Makáme, co nám síly stačí, přemýšlíme, plánujeme, co bude tady, a co bude tam. Kaskádovité posezení, místo pro ohniště a co ještě? Živá brána, nebo raději ne. Domeček na nářadí, záhony na byliny, ovocné stromky, ozdobné keře. A co tamhle, a co ještě? Samotné nás překvapilo, co se to tu děje, takové nabití přírodou jsme snad ještě nezažili! Jenom to nepřehnat, najít zdroj a zdrojem se stát. Nevěříte?

Těšte se spolu s námi na letos chystané programy: mimořádná shromáždění vztahující se k různým přechodovým obdobím v průběhu roku, slavnosti slunovratu, příměstské tábory pro děti, setkávání u společné meditace, Žehnání vodám a mnoho dalších příležitostí, jak souznít s Jednotou. Žitá lidská přirozenost nade vše. Máte-li v okolí Liberce nějaké známé, pozvěte je! Nalákejte. My jsme na sebe jistě právem hrdí. Rekapitulujeme-li, koupě pozemku se skutečně povedla. První krok na „dLOUhé“ cestě. Není pochyb o tom, že vykonaná fyzická dřina a povznášející zážitky loňského babího léta se navždy zapsaly do našich srdcí. Příjemné s užitečným. Jak v životě, tak v obci. Uvnitř nebo venku jsou a budou vaše návštěvy vždy vítané.

Například na letošním sněmu NSČU.

Tak ať nám štěstí přeje všem, příští roky, každý den! To naše štěstíčko má letos barvu zelenou, vlastně v zimě bílou a na podzim – však vy víte, jak to myslím.

Je to náš osud, napsán v knize života, tč. v časopise *Tvůrčí život*, černé na bílém. Přírodo, děkujeme!

Prozatím se LOUčí členové a příznivci LOU a zároveň čerství a hrdí majitelé LOUky. Na shledanou.

Slunovrat, Dny pohostinnosti a meditační spirála s Unitaria Teamem

Kristýna Ledererová Kolajová

S některými členy naší mládeže jsme se již v září rozhodli strávit předvánoční dny v pražské Unitarii a dát části svátečního času trochu jinou náplň než uklízení domovů, sledování pohádek, těšení se na ježíška a balení dárků. Měli jsme v plánu společně oslavit slunovrat a pak se věnovat i druhým. Konkrétněji řečeno připravit již tradiční meditační zelenou spirálu a dva dny ji provozovat otevřenou pro naše členy a veřejnost. Postupně se nám plán téhle akce rozkošatil do dvou Dnů pohostinnosti – využili jsme příležitost, k níž vybízelo jedno z poselství loňského sněmu!

Postupně se nám plán akce rozkošatil do dvou Dnů pohostinnosti. (Všechny fotografie KLK.)

S Unitaria Teamem jsme se sjížděli do Prahy už v pátek 20. prosince navečer. Ten den jsme ale neměli žádný jiný cíl než se dohodnout na harmonogramu následujících dvou dnů, které už měly být od rána do večera plné aktivit.

V sobotu jsme vstávali brzy, pobalili spoustu potřebných věcí k oslavě slunovratu a oklikou

přes Masarykovo nádraží, kde jsme vyzvedávali ještě jednu členku týmu, jsme dorazili o půl desáté pod petřínskou lanovku. Tam jsme měli sraz s Petrem Samojským, který souhlasil, že pomůže s vedením téhle naší akce, byť měl hned po obědě ještě svatební obřad a navečer slavil své pojetí slunovratu. Prvním úkolem

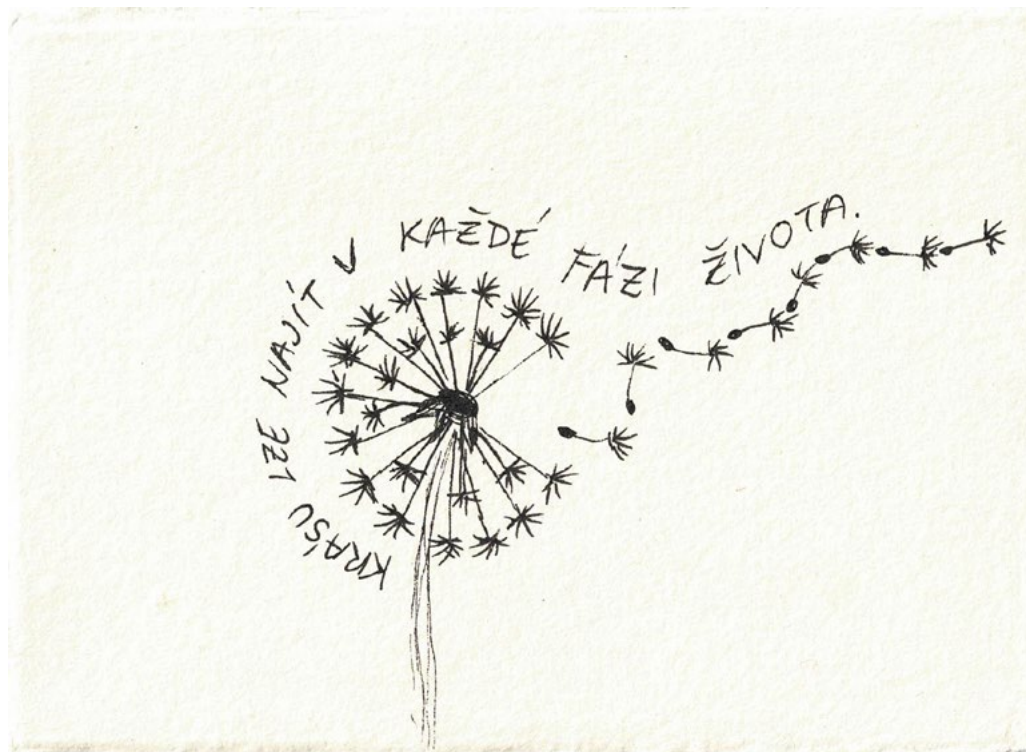

Povídali jsme si o tom, co slunovrat znamenal pro naše dávné předky i co může znamenat pro nás.

bylo najít na nezalesněné části petřínského svahu vhodné místo: vystavené Slunci, které se váhavě šplhalo nevysoko nad obzor; stranou od lidí; rovné, aby nám na něm dobře stála miska s ohněm – a samozřejmě, aby se nám líbilo. Objevili jsme ho těsně pod vrcholovým hřebenem, u malého jezírka. Za zmínku stojí následující příhoda: přesně v kontextu toho, že jsme se tyto dny rozhodli věnovat pohostinnosti a náš slunovrat měl být vyjádřením díky za dary Země, tedy za její pohostinnost vůči nám lidem, jsme během stoupání na Petřín našli krásný velký malovaný kámen s vyobrazením antické mísy plné ovocných plodů. Náhoda? Prozířetelnost? Každopádně jsme ho vzali s sebou a budeme ho o slunovratech používat. Neznámému autorovi děkujeme!

Oheň jsme stihli v železné misce rozdělat těsně předtím, než v 10:19 nastal astronomický slunovrat. Podle tradice mnoha evropských

předkřesťanských kultur měl být živen dvanáct nocí. My jsme to symbolicky naplnili tím, že každý z nás během slavnosti postupně dvanáctkrát přiložil. Jednotlivá přiložení oddělovala ucelené části oslavy, vlastně svého druhu duchovního shromáždění. Zpívali jsme během něj čanty, které jsme se naučili na táboře, i ty, které Petr složil pro letošní grantový projekt OŠS ke všem čtyřem ročním obdobím – a z nich jeden poprvé, protože měl být záměrně premiérově určený právě pro tuto příležitost. Kromě toho jsme vytvořili symbol slunce ze stálezelených rostlin a vrátili mu alespoň náznakově část úrody, jež nás živí a udržuje zdravé – klásky, šípky, kdoule, jeřabinky, jako vyjádření vděčnosti za neutu-
chající pohostinnost Země. Povídali jsme si o tom, co slunovrat znamenal pro naše dávné předky i co může znamenat pro nás, očistili svou mysl kouřem ze snopku *Salvia apiana* (bílý šalvěj, která vyrostla nedaleko odsud), věnovali

Stoly se v průběhu duchovní pomluvy zaplňovaly dary: ručně kreslenými kartičkami s vepsaným laskavým přáním pro každého, kdo ten den přišel.

ohni vše, s čím jsme se chtěli před příchodem nového roku rozloučit, a pojmenovali a ponechali si to, za co my sami cítíme vděčnost. Prožili jsme zde i deset minut tiché meditace, každý o samotě, a těsně předtím, než oheň dohořel, věnoval každý z nás vzpomínku někomu nebo něčemu, kdo/co už není s námi. Kdo chtěl, mohl příběh sdílet. Celkem nám obřad zabral více než hodinu, a i když nás po celou dobu slunce zvědavě sledovalo, potvrdilo se, že jeho síla v tento den opravdu velká není. Na konci jsme byli už všichni docela prochladlí.

Dalším bodem programu byla návštěva výstavy *Neklidná duše* japonské umělkyně Chiharu Shiotové v Kunsthalle na Klárově. Mezi vlákny jejích nádherných velkoformátových instalací děl prožitkového umění, které zaplňovaly celé sály křehkými podněty pro vzpomínky, fantazii i emoce, jsme si krásně oslavu slunovratu uzavřeli.

Pak jsme ale museli výrazně zrychlit tempo. Část týmu v KC dělala palačinky k obědu, druhá

část zároveň začala pracovat na meditační spirále v Čapkově sále. Trvalo nám to nakonec plné tři hodiny společného snažení. Svíčky v lampičkách jsme zapalovali těsně ke čtvrté hodině, kdy už jsme měli otvírat pro veřejnost. Kromě toho jsme připravovali i pohoštění. Ujali jsme se přece v souběhu se spirálou také pořádání Dnů pohostinnosti! Pekli jsme sýrové tyčinky, obalovali plátky jablek a hrušek v těstíčku, nabízeli jsme návštěvníkům svařené víno a anglické čaje. Kulturní centrum a spirálu jsme měli podle programu zavírat v sedm večer, ale nakonec se sešlo hodně milých hostů, takže jsme svíčky sfoukávali a sklízeli až po osmé. To nás ještě čekalo tvoření vzpomínkových kartiček pro všechny, kdo se chystali přijít následující den na kavárenské duchovní shromáždění.

V neděli jsme už před půl devátou byli zase zpátky v KC, abychom stihli pomoci přestavět kavárnu na prostor pro shromáždění, zase zprovoznit spirálu, znovu otevřít Ametystovou

„Kulturní centrum a spirálu jsme měli podle programu zavírat v sedm večer, ale nakonec se sešlo hodně milých hostů, takže jsme svíčky sfoukávali a sklízeli až po osmé.“

kavárnu s občerstvením a ještě si projít role dětí a mládeže v rámci shromáždění. Přišlo zhruba čtyřicet lidí, což je myslím dobrá návštěvnost na dny před Štědrým dnem. I téma promluvy bylo vázáno k pohostinnosti. Děti a mládež, od nejmenších po velké, doprovázely průběh shromáždění alegorickým příběhem: přípravou stolů, postupně symbolicky prostíraných bílými ubrusy, doplněných voňavým adventním věncem ozdobeným dětmi v programu Jadýrka. A stoly se v průběhu duchovní pomluvy zaplňovaly dary: ručně kreslenými kartičkami s vepsaným laskavým přáním pro každého, kdo ten den přišel.

Z mého pohledu se tohle netradiční shromáždění moc podařilo. Potvrdilo se, že i kavárna může být velmi zajímavý prostor pro duchovní věci. A jako přidaná hodnota celé akce díky tomu zůstala pro návštěvníky otevřena možnost užít si ještě až do odpoledne chvíli ztišení v zelené meditační spirále v hlavním sále. Myslím, že mohu mluvit jménem všech zapojených členů z Unitaria Teamu, když napíšu, že i oni si tento víkend skvěle užili, a doufám, že se nám společně s vedením OŠS a POU podařilo po oba dny Unitarii zaplnit vřelou sváteční atmosférou, kvůli níž lidem stojí za to přijít. Berte to prosím i jako pozvánku na příští rok, ve stejnou dobu!

Ordinace Jany A. Raškové na unitářskou duchovní

Kristýna Ledererová Kolajová

V adventní době, vlastně záhy po Sdílení světla, jsme v NSČU měli ještě jednu příležitost k oslavě. Byla jí ordinace Jany Raškové na duchovní. Svým způsobem se tak uzavřel rok, který uplynul od doby, kdy Jana právě na Sdílení světla přebírala diplom potvrzující absolvování Unitářské akademie v duchovenském programu a začala působit v liberecké obci. Nyní jí naše vnitřní předpisy dovolily stát se unitářskou duchovní i formálně.

Ordinace
Jany Raškové
na duchovní.
(Fotografie
Eva Nejedlová.)

Janu přijela do Liberce podpořit i pětičlenná výprava z její domovské teplické obce.
(Fotografie Zdeněk Rychlík.)

A to je rozhodně důvod ke sdílené radosti napříč naším společenstvím i důvod k obřadu. Jana se rozhodla tuto svou významnou profesní událost prožít v obci, kde slouží, mezi svými. S Petrem Samojským, tajemníkem oddělení duchovní správy, se dohodli, že ordinaci provede ona a že proběhne v rámci běžného, Janou vedeného shromáždění, nazvaného příznačně „Co přináší život?“.

Stalo se tak v úterý 10. prosince. Janu přijela do Liberce podpořit i pětičlenná výprava z její domovské teplické obce včetně tamního duchovního Vlastíka Krejčího, což bylo krásné gesto, které navíc dodalo celé události i jeden nečekaný rozměr: Poprvé jsem zažila, že jsme se do libereckého Přístavu v podstatě nemohli vejít, nebylo

kam dát židle; tak nebývale vysoký počet účastníků se sešel. Jana byla už v průběhu své promluvy maličko pohnutá, a když pak předala slovo Petrovi, který svým projevem vytvořil velice důstojnou atmosféru, bylo nás myslím v sále víc, kdo jsme byli upřímně dojatí. Zvláště v takových momentech, jako když se ptal, zda obec Janu přijímá – a sálem zarezovalo: „Přijímáme!“

A tak máme novou duchovní! Korunovanou, abych to na závěr trochu odlehčila. Mladší z Janiných dcer totiž nedokázala plně porozumět tomu prazvláštnímu slovu: ordinace. A připomnělo jí to něco, co ze světa příběhů malé dívky zná – korunovaci. Ostatně, má to něco společného, slavnostní ceremoniál to rozhodně byl. Sice

S Petrem Samojským, tajemníkem oddělení duchovní správy, se dohodli, že ordinaci provede on a že proběhne v rámci běžného shromáždění. (Fotografie Zdeněk Rychlík.)

liberecké obci nebude Jana vládnout, ale bude se jí i nadále snažit inspirovat, tmelit a dodávat jí naději pro další cestu. Byť jako symbol svého úkolu nepřevzala žezlo, ale velkou pestrobarevnou kytici. Klidně bychom mohli říct – ve stylu unitářské tradice připomínající naši jednotu v rozmanitosti,

náš princip, že přijímáme každého, kdo v dobrém přichází.

Byl to zážitek, jakých v NSČU nemíváme mnoho. Tak si přejme, aby se to změnilo, abychom měli do budoucna stále více příležitostí vítat mezi námi s hrдостí, radostí a vděčností další nové duchovní.

O pražské cestě

Mark Shiels o duchovenské službě, inspiraci a jednotě

Mark Shiels působil mezi českými unitáři více než dvacet let. V roce 2005 pomohl založit anglicky mluvící unitářskou skupinu v Praze, která se později stala samostatnou obcí IUCP. Kromě pravidelných bohoslužeb a rituálů se Mark angažuje v projektech sociální spravedlnosti, ekospirituality a umělecké tvorby. Jeho schopnost reagovat na nové výzvy, jako například během pandemie, kdy zavedl online setkávání, je obdivuhodná. Mark je zároveň mentorem budoucích duchovních a významně přispívá k šíření povědomí o českých unitářích na mezinárodní úrovni. Na konci roku 2024 se se svým působením v IUCP rozloučil a nadále se věnuje svým aktivitám v Londýně. O své dlouholeté cestě, práci a vizích do budoucna se podělil v rozhovoru.

Anglicky mluvící unitářská skupina v Praze, kterou pomohl založit Rev. Mark Shiels. (Všechny fotografie převzaty z FB IUCP.)

Jak se přihodilo, že jste se coby duchovní ocitnul v Praze? A jaké bylo první setkání s místní unitářskou komunitou?

Když jsem ukončil svou službu v kensingtonském unitářském sboru v Londýně, získal jsem v té době také akreditaci a licenci k výkonu práce psychoterapeuta ve Velké Británii. Rozhodl jsem se, že se sice chci soustředit na svou práci psychoterapeuta, ale také bych se rád nadále částečně angažoval ve službě unitářství. S Rev. Petrem Samojským jsme byli dobří přátelé, kteří se často

navštěvovali, a společně jsme vedli bohoslužby v Londýně i v Praze. Po mém odchodu ze služby v Kensingtonu přišel Petr s nápadem, že bych se mohl věnovat službě v anglicky mluvící komunitě v Praze. A tak jsme založili společenství, které se scházelo vždy ve čtvrtek večer. První dojem ze setkání s pražským česky mluvícím sborem byl velice příjemný a zanedlouho jsem se tady cítil opravdu jako doma. V místnosti, kde jsme se setkávali, v Karlově ulici 8, byly všude slunečnice. A já jsem slunečnice vždycky miloval.

„Doufám, že se mi jako unitářskému duchovnímu podařilo povzbudit naše členy, aby si také našli svou vlastní „střední cestu“ a aby v tomto způsobu života našli klid a radost.“

Jak byste popsal vývoj anglicky mluvící unitářské komunity v Praze během let, kdy jste zde působil?

Počáteční rozvoj anglicky mluvícího unitářského společenství (jak se tehdy říkalo) trval řadu let. Zpočátku jsme se zaměřovali na skupinu anglicky mluvících lidí přistěhovaných do Prahy, ale zjistili jsme, že řada z těch, kteří na bohoslužby přicházeli, žila a pracovala v Praze jen několik let. Tak jsme se rozhodli pracovat na tom, aby v Praze vznikla pevná základna, a snažili jsme se přitom navázat kontakty a spojení také s expaty, kteří v Praze žili trvale, a současně i s anglicky mluvícími Čechy žijícími v Praze. Můj partner/manžel Simon a já jsme se zajímali o Fringe Theatre a zapojili jsme se také do pražského Fringe Festivalu, který se koná každoročně na konci května po dobu sedmi až deseti dní. Do festivalu se každoročně zapojuje mnoho anglicky mluvících expatů, kteří v Praze žijí trvale. A právě díky tomuto propojení si mnoho z nich našlo cestu i do našeho sboru.

Co vás nejvíce obohatilo nebo inspirovalo při práci s pražskou unitářskou obcí?

Vždy jsem byl rád součástí pražské unitářské obce a širší české unitářské obce v České republice. Vždy jsem se cítil plně přijímán jako unitářský bratr. Nikdy jsem nepocítil jakoukoli diskriminaci coby anglicky mluvící duchovní.

Simon, můj manžel a partner, má stejně pozitivní zkušenosti jako já. České unitářství má co nabídnout nejen české obci, ale i širší evropské unitářské komunitě. Češi mají láskyplný vztah k přírodě a moje zkušenost je taková, že čeští unitáři chápou svět/duchovnost a propojení s Bohem stejně jako američtí transcendentalisté.

Vaše práce kombinuje unitářskou spiritualitu, buddhistické principy a psychoterapii. Jak se tyto tři oblasti vzájemně doplňují?

Jsem praktikující buddhista, což znamená, že buddhistická meditace je mou duchovní praxí. Buddhistické učení ovlivňuje nejen můj duchovní život, ale i to, jak žiji svůj život ve světě. Buddhistické jméno „Obnovení otevřenosti srdce“ mi dal zesnulý zenový mistr Thich Nhat Hanh. Snažím se žít podle buddhistických přikázání a podle toho, čemu se v buddhismu říká „střední cesta“. Ve svém životě nepraktikuji extrémní odříkání ani žádnou formu extrémního požitkářství. Doufám, že se mi jako unitářskému duchovnímu podařilo povzbudit naše členy, aby si také našli svou vlastní „střední cestu“ a aby v tomto způsobu života našli klid a radost. Doufám také, že jsem ve své službě dokázal naše členy přesvědčit, aby důvěřovali moudrosti, která sídlí v každém z nás. Někteří lidé tuto moudrost nazývají vědomím Boha, jiní ji mohou nazývat bdělostí, zatímco

Mark Shiels se na konci roku 2024 se svým působením v IUCP rozloučil a nadále se věnuje svým aktivitám v Londýně.

další ji mohou nazývat zářivým zdravím. Ať už tuto vnitřní moudrost nazýváme jakkoli, můj názor je, že každý z nás má v sobě kousek Boha, tak na tom všichni pracujme! Moje práce psychoterapeuta je vedle západních teorií psychologie a jejich poznatků hluboce založena také na poznatcích buddhismu. Přesto však své dvě samostatné profesní role přísně odděluji.

Myslíte, že je možné nějaké propojení například buddhistické meditace s vaší duchovenskou službou?

Vyučuji buddhistickou meditační praxi a formu tibetské duchovní praxe Tělo/Mysl zvané Kum Nye. Sám pravidelně medituji a myslím, že meditační praxe je skvělým nástrojem pro život. Pomáhá mi prožívat život s větší jasností a uvědoměním si sebe sama. Myslím, že mi také pomáhá jasněji vidět lidi a situace. Doufám, že mi to v mé službě umožňuje moudře a soucitně jednat se členy sboru. V neposlední řadě mi také umožňuje být soucitný a empatický, a doufám, že jsem některé z těchto vlastností vnesl i do své služby.

Co vás vedlo k rozhodnutí ukončit své pražské působení?

Členové našeho místního správního sboru, Zuzana Dusselová (předsedkyně), Lena Jurgensová (místopředsedkyně), Simon O'Neill (pokladník), a já jsme usilovně pracovali na tom, abychom udrželi sbor pohromadě během let a výzev pandemie, kdy jsme se scházeli většinou online a méně osobně. Všichni jsme se cítili trochu unavení a cítili jsme, že náš sbor potřebuje nové osobnosti, které by se po tomto období přihlásily do vedení sboru. Někteří naši členové vyjadřovali touhu mít více osobních bohoslužeb. A s tím přišla také otázka toho, zda bych mohl být v Praze trvaleji. K tomu jsem se ovšem nemohl zavázat, protože mám zároveň svou psychoterapeutickou praxi v Londýně. Po pandemii se u mě také objevily přetrvávající zdravotní problémy, které vyžadovaly léčbu. Myslím si tedy, že rozhodnutí ukončit službu v Praze bylo do určité míry ovlivněno všemi těmito okolnostmi.

„České unitářství má co nabídnout nejen české obci, ale i širší evropské unitářské komunitě.“

Jaké máte plány do budoucna, ať už v oblasti psychoterapie, duchovní praxe nebo jiných aktivit?

No, budu nadále pracovat na plný úvazek jako psychoterapeut v Londýně a také hodlám více vyučovat buddhistickou meditační praxi. V krátkodobém horizontu bych chtěl trávit více času s rodinou, zejména s rodiči, kteří už mají trvalé zdravotní problémy.

Hodláte zůstat v kontaktu s českou unitářskou obcí?

Ano, nejen já, ale i další bývalí členové IUCP si chceme stále zachovávat do nějaké míry domovskou základnu v Praze a hodláme být i členy pražského česky mluvícího sboru. Společně chceme české unitářské obci věnovat co nejvíce energie.

Které momenty z vašeho pobytu v Praze vám nejvíce utkvěly v paměti?

Na pobyt v Praze mám tolik krásných vzpomínek. Je jich opravdu hodně na to, abych tady všechny vyjmenovával. A už se těším na další prožitky, které si v příštích letech v Praze určitě opět vytvořím.

Jak byste charakterizoval české unitáře ve srovnání s těmi, které jste potkal v jiných městech nebo zemích?

Obecně vzato jsou unitáři všude v podstatě stejní. A to ať už přijedete do kterékoli části světa. Čeští unitáři jsou stejně jako ostatní unitáři srdeční a vstřícní lidé.

Kdybyste mohl předat jedno poselství ze své duchovní cesty, jaké by to bylo?

Mysleme na to, že všichni jsme sestry a bratři. Přátelé, kteří si navzájem pomáhají najít cestu domů.

Co byste popřál nejen pražskému, ale celému českému unitářství?

Přeji si, aby unitářství v Praze a v České republice vzkvétalo. Také doufám, že naše unitářská víra bude i nadále vírou Srdce a Mysli.

Kdybyste měl něco vzkázat anglicky mluvící komunitě v Praze, co by to bylo?

Vzkázal bych, že doufám, že jsem se vůči nim choval upřímně a laskavě. Doufám, že minulí i současní členové vzpomínají na to, jak jsme se společně smáli, sdíleli radosti i starosti a inspirovali se společným sdílením!

Rozhovor vedla Kateřina Höferová.

Unitářská pomocná služba pro dnešní svět

Rozhovor s Mary Katherine Morn, prezidentkou UUSC

V roce 2024 získal cenu ČAPKA v kategorii osobnost se zásluhami o rozvoj českého unitářství, kterou NSČU každoročně uděluje, Rev. Waitstill Hastings Sharp. Muž, jehož v mládí osudově ovlivnilo setkání s duchovním druhého unitářského sboru v Bostonu. Na jeho základě se rozhodl spojit s unitářstvím svůj život. Po studiích byl v roce 1933 ordinován na duchovního, ovšem poklidné služby si dlouho neužil. V roce 1939 se se svou ženou Marthou dobrovolně vydali zachraňovat lidské životy do nacisty okupovaného Československa.

V češtině vyšla kniha vzpomínek na Marthu a Waitstillu z pera jejich vnuka Artemise Joukowského pod názvem *Vzdorovali nacistům*. (Fotografie převzata z www.unitaria.cz.)

i po válce, dokud nebyla střední a východní Evropa od západního světa oddělena železnou oponou. Neúnavně sháněl materiální i finanční pomoc pro potřebné a jeho přičiněním se českým unitářům povedlo v roce 1939 získat také významnou část peněz na splacení hypotéky váznoucí na domě v Anenské. Po druhé světové válce zase v úzké spolupráci s unitáři organizoval pravidelné dodávky humanitární pomoci a rovněž zajistil americkou lékařskou misii v Čechách a na Slovensku.

Humanitární činnosti se Waitstill věnoval i po druhé světové válce. Zemřel v roce 1983. V češtině vyšla kniha vzpomínek na tento manželský pár z pera jejich vnuka Artemise Joukowského pod názvem *Vzdorovali nacistům*.¹

Udělením ceny jsme chtěli jeho činy vydvihnout jako úžasný příklad naprosto nezištné pomoci neznámým lidem v nouzi a také poukázat na jeho obrovskou odvahu. Jsou to vlastnosti, které je v dnešní době obzvlášť nutné připomínat.

Je ovšem dobré připomínat také organizaci, která vznikla, aby ve válečných časech evropskou misi Sharpových zaštitila: Unitarian Services Committee – Unitářskou pomocnou

Unitářská pomocná služba (Unitarian Universalist Service Committee), která vznikla k podpoře mise manželů Sharpových dnes působí jako humanitární organizace po celém světě. (Foto © uusc.org.)

Během dvou nebezpečných misí v Evropě se jim podařilo dostat do bezpečí několik set ohrožených umělců, politiků, intelektuálů i běžných lidí. Za všechny lze jmenovat například spisovatele Feuchtwangera nebo českého filozofa Jana Blahoslava Kozáka. Konkrétně českým unitářům Sharp s nasazením vlastního života pomáhal během nacistické okupace, ale

¹ Artemis Joukowski, *Vzdorovali nacistům: Sharpovi a jejich válka*, Praha: Unitaria 2019.

„Naše humanitární pomoc v době katastrof podporuje lidi s odlišnou barvou pleti, se zdravotním postižením, osoby LGBTQI+ a komunity, které jsou vládou a tradičními humanitárními organizacemi přehlíženy.“
(Foto © uusc.org.)

službu,² která v USA dodnes působí a rozrostla se do humanitární organizace pomáhající takřka po celém světě. U příležitosti ocenění W. H. Sharpa vznikl následující rozhovor s její současnou prezidentkou.

Unitářská (od roku 1961 unitářská a univerzalistická) pomocná služba má téměř devadesátiletou historii. Lze v ní při zpětném pohledu podle vás vysledovat nějaké důležité milníky?

Během těchto let Unitářská a univerzalistická pomocná služba (UUSC) podporovala lidi z nejchudších vrstev. Velmi často komunity, které byly nuceně nebo násilně vysídleny nebo u nich docházelo ke kriminalizaci identity (ať už z důvodu náboženství, rasy, pohlaví, migračního statusu nebo z důvodů dalších), případně se dostaly do ekonomických potíží vlivem klimatických změn či katastrof. Kromě toho se v rámci naší strategie reakcí na krizi snažíme pomáhat tam, kde hlavní proud humanitární podpory při katastrofách často neúmyslně vytváří další nerovnosti a nespravedlnosti. Naše humanitární pomoc v době katastrof podporuje lidi s odlišnou barvou pleti, se zdravotním postižením, osoby LGBTQI+ a komunity, které

jsou vládou a tradičními humanitárními organizacemi přehlíženy.

V 90. letech 20. století vedl prezident Richard Scobie UUSC k tomu, aby se naše práce posunula od modelu charity k vizi lidských práv pro všechny lidi. Posun tímto směrem, neustálé učení se a reflexe jsou způsobem, jakým se snažíme ctít důstojnost a sílu všech lidí a podílet se na vytváření spravedlivějšího a rovnějšího světa. Systémy, v nichž žijeme, bohužel vytvářejí dramatické nerovnosti mezi lidmi. A tak se snažíme využívat část zdrojů, které tyto systémy generují, právě na odstranění těchto nerovností. Na naši práci stále víc nahlížíme i jako na určité odškodňování za újmy, které způsobil kolonialismus, patriarchát, kapitalismus a rasismus mnoha lidem v našem světě.

Velká část naší práce je založena na přímém vztahu s partnery ze zasažených oblastí, což nám umožňuje přirozeně se vyvíjet podle jejich potřeb. S blížícím se koncem první čtvrtiny jednadvacátého století zjišťujeme, že stále větší část naší práce se týká komunit zasažených klimatickou krizí.

Od roku 2018 působíte jako prezidentka této organizace. Co vás vedlo k rozhodnutí ucházet se o tuto pozici?

Po téměř třiceti letech duchovenské práce jsem měla zájem zkusit něco nového. Nejprve jsem

2 O historii Unitářské pomocné služby více viz: Ghan-da Di Figlia (ed.), *Root and Visions: The First Fifty Years of Unitarian Universalist Service Committee*, Boston: UUSC 1990.

„Na naši práci stále víc nahlížíme i jako na určité odškodňování za újmy, které způsobil kolonialismus, patriarchát, kapitalismus a rasismus mnoha lidem v našem světě.“

(Foto © uusc.org.)

přijala post ředitelky pro správu a rozvoj UUA (americké unitářské a univerzalistické asociace). Bylo to o poznávání mnoha nových věcí! Byla jsem ráda, že se mohu učit a také něco vracet denominaci, která mě a sbory, jimž jsem celá ta léta sloužila, podporovala. A ve chvíli, kdy jsem uvažovala, že se vrátím zpět k duchovenenské službě, jsem se dozvěděla, že UUSC hledá nového vedoucího.

Jsem velmi vděčná výboru a radě UUSC, že mi daly možnost, abych se ujala této role, a jsem nadšená z příležitosti pomáhat unitářům a univerzalistům pochopit význam téhle organizace a podporovat její práci. Ačkoli já osobně jsem vždy pomocnou službu podporovala a povzbuzovala jsem sbory, kde jsem působila, aby to dělaly také, nechápala jsem plně historický a současný význam práce UUSC v oblasti lidských práv. Je pro mě neuvěřitelnou ctí pracovat se zaměstnanci i partnery a klienty UUSC, ale také sdílet jejich příběhy a jejich práci pro spravedlnost v unitářských sborech i mimo ně.

Myslím, že jen málokterý český unitář zná z historie Unitářské pomocné služby víc osobností než Waitstill a Sharpa anebo Lottu Hitschmanovou, unitářku s českými kořeny, která pracovala pro kanadskou organizaci. Které osobnosti byste k těmto dvěma doplnila vy, třeba i z novodobější historie?

Než se dostanu k novější době, chci ještě vydvihnout Marthu Sharpovou. Ta se do Prahy

v roce 1939 vypravila s Waitstillem; své dvě malé děti nechali u přátel v Massachusetts. Waitstill i Martha byli za svou hrdinskou službu společně oceněni v památníku United States Holocaust Memorial Museum i v památníku obětí a hrdinů holokaustu Jad Vašem (tentoto jim udělil titul Spravedlivý mezi národy). Martha zůstala v Praze ještě několik měsíců poté, co se Waitstill vrátil do Spojených států, aby získal další podporu. Spolu s dalšími kolegy se jí podařilo uprchnout, když byla kancelář, kterou Sharpovi založili, obsazena nacisty. Martha se také významně podílela na prvních transportech ohrožených dětí. Svou odvahou a odhodláním tyto manželé zachraňovali životy a připravovali půdu pro další práci pomocné služby společně.

Kdybych měla vybrat osobnosti ze současné doby, rozhodně bych se v odpovědi na tuto otázku zaměřila na vedoucí občanských iniciativ, jejichž víze a odhodlání sice UUSC podporuje, ale oni sami jsou skutečně vůdčími osobnostmi. Například aktivistka Ineza Umuhoza Grace ze Rwandy,³ jedna ze zaklatatelek mezinárodní Koalice mládeže pro ztráty a škody (The Loss and Damage Youth Coalition).⁴ Chtěla bych také ocenit práci Juana Lópeze z Hondurasu.⁵ Juan se snažil

3 Více např.: www.uusc.org/youth-movement-building-for-action-on-climate-justice

4 Více viz: Idyouth.org

5 Více např.: www.ohchr.org/en/press-releases/2024/09/honduras-murder-environmentalist-juan-lopez-criminalisation

Waitstill i Martha byli za svou hrdinskou službu společně oceněni v památníku United States Holocaust Memorial Museum i v památníku obětí a hrdinů holokaustu Jad Vašem.

(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

chránit komunitní zdroje vody před nelegální těžbou. Také upozorňoval na korupci ve vládě, která komunitě působí potíže. Loni na podzim byl zavražděn, když na motorce odjížděl z bohoslužby. Svou rodinu a společenství zanechal v hrozném zármutku, ale zároveň s pocitem hluboké vděčnosti za jeho odvahu a svědectví.

Máte vy sama nějaké osobní vzory v oblasti charitativní práce nebo humanitární pomoci, a to i mimo UUSC?

Mezi mé vzory patří lidé, kteří vaří obědy pro demonstranty, vedou účetnictví, žádají o finanční prostředky, a kteří se znovu a znovu angažují, aby se zasadili o lidská práva rovná pro všechny. Zmínit chci také ženy tmavé pleti ve Spojených státech, které vedly tolik hnutí za změnu, včetně Kamaly Harrisové.

Přesuneme-li pozornost k současné UUSC: v jakých geografických oblastech působí a v jaké sféře se v současnosti nejvíce angažuje?

Zabýváme se spravedlností v oblasti migrace, klimatu a katastrof v Tichomoří, ve východní Evropě, v Myanmaru, Střední Americe a Kari-biku, v Súdánu a ve Spojených státech.

Dovedu si představit, že míst, lidí a skupin, kterým je třeba pomoci, je

neuvěřitelné množství. Podle jakých kritérií vybíráte, kam vaše pomoc poputuje?

Protože jsme malí, snažíme se promyšleně a plánovitě podporovat malé, nové organizace s kreativními řešeními. Pracujeme také v oblastech, kde je možná synergie, a často také poskytujeme své zdroje dalším organizacím, aby mohly spolupracovat a spojit své síly. Novou oblast činnosti zahájíme pouze tehdy, pokud zde máme existující funkční vztahy s partnery z řad občanů, kteří nás mohou vést, a pokud jsou naši podporovatelé připraveni nám pomoci s financováním těchto práce.

Jak UUSC získává pro svou práci zdroje? Finanční, ale i lidské (předpokládám, že spolupracujete i s mnoha dobrovolníky).

Většina našich finančních prostředků pochází z darů jednotlivců, lidí svobodomyšlné víry, většinou unitářů a univerzalistů ve Spojených státech. A dobrovolnický pomáhá každý, kdo vypráví příběhy našich partnerů, příjemců pomoci, ve svém sboru i mimo něj. Právě pomoc při sdílení těchto příběhů inspiruje lidi k tomu, aby se k nám připojili a společně s námi přesouvali zdroje do komunit, které čelí mnohdy i násobnému útlaku, a podíleli se tak na práci vedoucí k lidským právům pro všechny.

Mary Katherine Morn, prezidentka UUSC, sloužila jako unitářská duchovní téměř třicet let.
(Foto © uusc.org.)

Kolik lidí je ve vaší organizaci zaměstnáno?

V současné době máme čtyřicet sedm zaměstnanců.

Je UUSC stále nějak spojena s americkou Unitářskou a univerzalistickou asociací?

Ano, s UUA úzce spolupracujeme na vzdělávání v oblasti spravedlnosti pro naše členy a při obhajobě lidských práv ve Spojených státech a v OSN. Zejména s ohledem na práci, která nás čeká v reakci na politiku a zneužívání ze strany nové administrativy, budeme nadále společně soustředit sílu unitářství na odpor proti změnám, jež se nyní dějí ve Spojených státech a kriminalizují nevinné, omezují práva žen i mužů a (prakticky) eliminují podporu migrantů a uprchlíků.

Spolupracujete ještě s nějakými podobnými organizacemi unitářů nebo UU v zahraničí, jako je například SeedChange v Kanadě, která vyrostla z kanadské pomocné služby?

V současné době nemáme formální spolupráci s žádnými unitářskými organizacemi v zahraničí, ale doufáme, že v příštích letech budeme prostřednictvím naší globální advokační práce rozvíjet s unitáři víc kontaktů.

Co je z vašeho pohledu největší výzvou pro UUSC v blízké budoucnosti?

Před šesti měsíci by pro mě tohle byla hodně náročná otázka a hledání odpovědi by bylo složité. Nyní ale bohužel není pochyb o tom, že největší výzvou, které čelíme, jsou snahy nové federální americké administrativy o zrušení zahraniční pomoci (to se dramaticky negativně dotkne mnoha našich partnerů), kriminalizace lidí na základě jejich identity (zejména s ohledem na pohlaví, ale také občanství, rasu a náboženství) a její odhodlání zničit občanskou společnost, včetně organizací, jako je ta naše.

Předpokládám, že ve své funkci prezidentky UUSC hodně cestujete. Jaké místo na světě vás zaujalo a je vám nějakým způsobem blízké?

Určitě byste se zasmála, kdybych řekla Praha! Byla jsem však opravdu velmi vděčná za možnost navštívit v loňském roce vaši pražskou obec a dozvědět se díky vám víc o české unitářské historii. (Děkuji!) Ostatně UUSC by bez pražských unitářů neexistovala. Velmi mě také dojalo, když jsem měla možnost několikrát včetně loňského prosince navštívit Myanmar.

Inspirativní jsou pro mě ale vždy i návštěvy jednotlivých unitářských a univerzalistických obcí ve Spojených státech. Je to dar, ocitnout

se ve městě, které je mi geograficky i kulturně vzdálené, a zjistit, že tu mám díky našim společným hodnotám a aspiracím blízké společenství!

Původně jste dlouhá léta působila jako duchovní – dostanete se ještě někdy k této práci?

Jako duchovní jsem ráda sloužila našim obcím. Dělal jsem to téměř třicet let. Ale i práce pro pomocnou službu mi dává mnoho příležitostí vést shromáždění a spolupracovat s dalšími unitářskými duchovními i laiky a také s profesionály z jiných denominací. Určitě si dovedu představit, že bych v důchodu sloužila v nějakém sboru na částečný úvazek.

Máte nějaký oblíbený unitářský text? Píseň, báseň, modlitbu, meditaci, esej...? Něco, k čemu se ráda vracíte nebo co třeba znáte nazpaměť a občas cítíte potřebu si to připomenout?

Zrovna minulou neděli, když jsem kráčela do kostela, který navštěvuji v Bostonu, a doléhala na mě úzkost ze světa, jsem se přistihla, že si zpívám dvě písně, které jsou pro mě vždy útěchou: „Open My Heart“ a „Duchu živý“. Zbožňuji také text písně „Barvy a vůně“ od Norberta Čapka.

Co dává unitářství vašemu životu?

Když jsem na vysoké škole unitářství objevila, našla jsem víru i životní poslání. Věděla jsem, že jsem povolána ke službě a učení (se). A v unitářství je to ostatně povolání pro každého z nás. To znamená skutečně pro každého. Nedostatek inkluзивity, univerzálnosti byl tím, co mě odrazovalo od jiných náboženských tradic, které jsem poznala. Nyní mě má zvolená víra vyživuje a podrží mě, když ztratím odvahu, je pro mě výzvou k růstu a angažovanosti ve prospěch spravedlnosti a nápravy našeho zraněného světa.

Dovolte mi poslední otázku: Je něco jedinečného, co podle vás můžeme (nebo bychom měli) jako unitáři nabídnout dnešnímu světu?

Doufám, že můžeme být silným hlasem zvoucím ke spolupráci a volajícím po soucitu napříč všemi rozdíly, co mezi námi jsou. Hlasem, který bude hájit lidská práva pro všechny lidi, a to i v situacích, kdy se ocitneme tváří v tvář útlaču a násilí. Stejně jako to dělali Martha a Waitstill Sharpovi a jejich příznivci.

Rozhovor vedla a přeložila KLK.

Návštěva nového partnera – Rohingya Women Development Network, komunitního centra pro rohingské uprchlíky, které nabízí kurzy vzdělávací gramotnosti, pomoc pro mikropodniky a ekonomický rozvoj.
(Foto © uusc.org.)

Zprávy z unitářské knihovny v Praze

Dvacátý pátý díl

**Bohdan Chlíbec, Kristýna Ledererová Kolajová,
Bára Procházková**

Rasismus, unitáři a umění, komunikace a dialog:

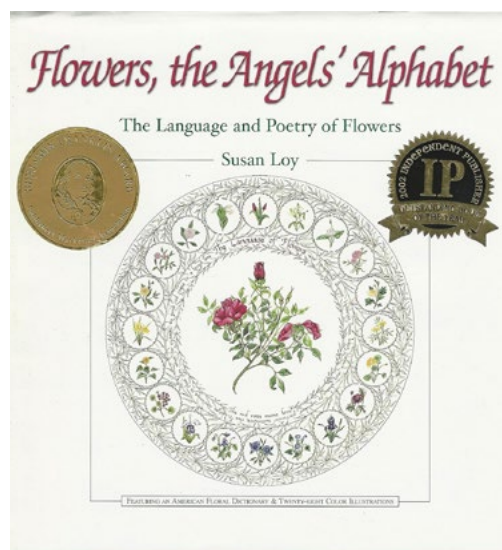
„Celý můj život byl putováním a neměl jsem vlasti. Ustavičně jsem měnil místo pobytu; nikdy a nikde jsem neměl stálého domova.“

(J. A. Komenský)¹

¹ Emil Jan Havlíček (ed.), *Muž bolesti a naděje: Sborník prací k 400. výročí narození Jana Amose Komenského*, Praha: Blahoslav 1992.

K ústředním tématům přítomného čísla *Tvůrčího života*, kterými jsou rasismus, umění a dialog, si dovoluujeme doporučit následující četbu z naší knihovny:

Susan Loy, *Flowers, the Angels' Alphabet: The Language and Poetry of Flowers*, with an American floral dictionary and twenty-eight literary calligraphy illustrations. Moneta, VA, USA: CSL Press 2001. 211 s.

Susan Loy ve své knize pomocí akvarelů a kaligraficky zaznamenaných básní zachycuje skrytou komunikaci prostřednictvím květin, jazyk či řeč jejich tvarů a barev. Své citové, ale do značné míry i systematické zkoumání doprovází citacemi děl významných básníků a mystiků (například Christophera Marlowa, Williama Blakea, Františka z Assisi či Jakoba Boehmeho). Kniha se tak stává pozoruhodnou syntézou historie, intuice a řádu. O vztahu Susan Loy k českým unitářům a o tvorbě „české květinové abecedy“ si můžete přečíst v jejím článku Květinová slavnost (*Tvůrčí život*, roč. 8, č. 1, s. 54–55. Praha: NSČU 2019).

Jaroslav Šárka (vl. jm. Otakar Mikeš) *Labyrintem světů k ráji srdce: (Pokus o duchovní epos)*.

Ilustroval Vít Lukeš, předmluvu napsal Josef Musil Elnorsen. Praha: Unitaria 2012. 103 s.

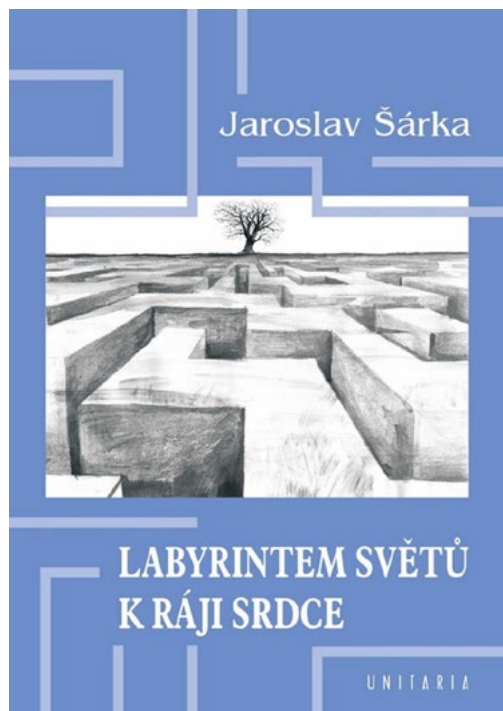
Otakar Mikeš se celý život profesně zabýval chemií; pracoval v Akademii věd. To mu ale nebránilo živě se zajímat také o oblast lidské spirituality. V roce 1985 se stal unitářem a v našich kruzích je známý jako nadšený a systematický propagátor cesty, které v rámci unitářství říkal náboženství moudrosti.

Zda tento „příspěvek k univerzálnímu náboženství budoucna“, jak jej sám označoval, může ještě dnes zaujmout, nebo zda patřil prostě ke koloritu raných 90. let, to nechám na posouzení každého z vás. Vaší pozornosti naopak vřele doporučuji mnohem drobnější Mikešovu knížku, kterou napsal – ve verších!

Epos *Labyrintem světů k ráji srdce* je kombinací pocty Komenskému, osobního vyznání a unitářského pohledu na svět, u něhož se budete náramně bavit, až se občas bezděky zasmějete nahlas, leckdy se velmi vážně zamyslíte a u některých pasáží budete mít neodbytný pocit, že vám pár veršů právě vrůstá do duše a tahle rostlinka nepůjde jen tak lehce vyškubnout.

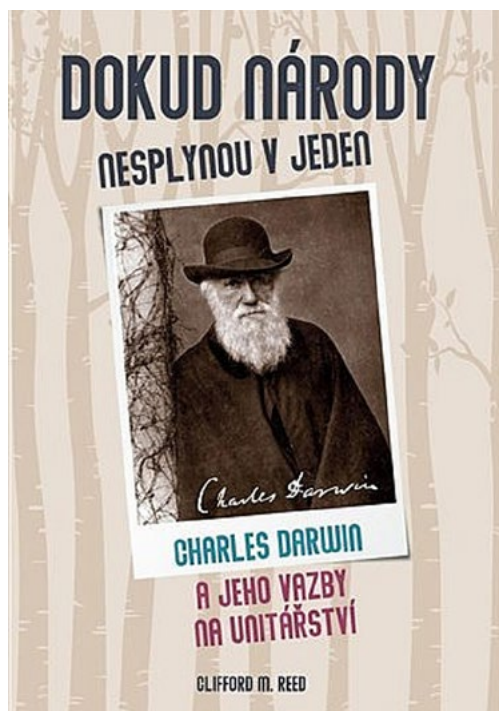
Je to reminiscence na barokní (Komenským a Bunyanem proslavené) téma poutníka světem a životem, nicméně prokládaná humorem směřovaným dnešní době, trefným, ale laskavým. Navíc se celý děj točí kolem stále vysoce aktuálních otázek důvěry, víry, duše a naší vlastní zodpovědnosti za cestu, kterou se vydáme, nebo po níž se občas necháme někým (něčím?) vést.

A pro ty z vás, které kromě obsahu zajímá i forma a zasazení do širšího kontextu literatury,

vřele doporučuji pozorně přečíst a vychutnat si i brilantní předmluvu J. Musila.

Clifford M. Reed *Dokud národy nesplynou v jeden: Charles Darwin a jeho vazby na unitářství*. Z anglického originálu přeložil Tomáš Martíšek, předmluvu k českému vydání napsal Roman Figura. Praha: Obec širšího společenství českých unitářů 2021. 91 s.

Kdo by neznal Charlese Darwina! Vždyť jeho teorie, že organismy mají společný původ a pozvolna se vyvíjejí a diverzifikují v nikdy nekončícím procesu, způsobila revoluci lidského přemýšlení o světě včetně oblasti náboženství. Většina unitářů jeho výzkum a knihy nadšeně přijímala od prvních zveřejnění v druhé polovině 19. století a dnes se o jeho přelomové roli učíme již na prvním stupni základních škol.

Jaký ovšem byl Charles Darwin jako člověk? Jaké měl zázemí? Jak se on sám stavěl k otázce Boha? To už tak dobře známo není a je to minimálně pro unitáře škoda, protože Darwin s naším hnutím velmi sympatizoval, pocházel z unitářské rodiny, vzal si unitářku, své ženy si velmi cenil i pro strážce intelekt-

tuální, a měl mezi unitáři mnoho blízkých přátel.

Kniha významného anglického unitářského duchovního všechny výše uvedené otázky do velké míry zodpovídá. Nabízí tak nesmírně zajímavý pohled do soukromí velkého vědce a zároveň vykresluje velmi živě společenský i kulturní obraz Anglie té doby. Dozvíme se hodně o tom, jak se mezi liberálními vzdělanými Angličany šířila například myšlenka rovnosti lidí, spojená s odmítáním otroctví, zjistíme, jaké bylo postavení a možnosti nadaných žen, jak probíhalo sbližování vědy a víry a třeba i to, jak které společenské kruhy reagovaly na převratné objevy přírodních věd a jak se šířilo povědomí o nich.

Cliffordova kniha je velice čtivě psaná; není třeba se obávat složitého teoretizování ani suchého výčtu faktů, byť je za ní obrovský objem profesionální historiografické práce. Možná i proto, že autor je významným unitářským duchovním a při psaní bezpochyby dobře zúročil své zkušenosti s tím, jak posluchače (v tomto případě čtenáře) zaujmout, jak klást důraz na přitažlivé detaily a postřehy z běžného

života, jak důležité je otevírat mnohost pohledů a ponechat konečný úsudek na každém z nás.

Jana Nováčková a Dobromila Nevolová, *Respektovat a být respektován: Cesta k sebeúctě a zodpovědnosti*, Praha: PeopleComm 2020. 367 s.

Najednou jste se ocitli v cizí zemi, tamní jazyk neznáte, nemáte u sebe žádné peníze a netušíte, jak funguje tamní společnost... Jakou podporu byste potřebovali od člověka, který by vás místem měl provázet? Jakým způsobem by vás měl třeba upozorňovat na vaše chyby, kterých jste se v cestě po nové zemi dopustili? No a v reálném životě jsou přesně takovými cizinci naše děti a my jsme jejich průvodci.

Tato situace je jednou z těch, které kniha používá pro lepší představu, jak by se rodiče nebo třeba pedagogové mohli lépe dostat do perspektivy dětí. Čtenář se také naučí, jak řešit situace, kdy dítě hystericky křičí, nebo se dozví, jak funguje empatie. Mimochodem – použitelné pro komunikaci s dětmi i dospělými.

(Fotografie převzaty z www.unitaria.cz.)

Solidarita jako jedna ze základních hodnot

Rozhovor s Lukášem Talpou, manažerem programu Patron Ligy otevřených mužů

Lukáš Talpa se dlouhodobě angažuje v oblasti ochrany ohrožených dětí a vede semináře pro otce. (Všechny fotografie převzaty z FB Liga otevřených mužů a z FB Program patron.)

Lukáši, kdy vznikl LOM, Liga otevřených mužů?

Vznikla z mužských rozvojových skupin. Tři kamarádi se dali dohromady a zjistili, že v zahraničí (tuším že v Holandsku nebo v Belgii) existují mužské skupiny. Protože je to téma zajímavé, tak se tam byli o nich dozvědět něco víc. Zažili si to všichni tři. Sami pak jsou buď psychologové, nebo terapeuti a kolem tématu podpory mužů se pohybovali i profesně. To bylo někdy okolo roku devadesát sedm. Nadchlo

je to a začali u nás pořádat večery i víkendové pobyty pro chlapy. Prostě setkání, kde mluvili o nějakém předem daném tématu. Po nějaké době si říkali, že by to bylo dobré nějak institucionalizovat, dát tomu hlavičku a založit organizaci. Proto v roce 2006 vznikla Liga otevřených mužů. Pořád to bylo vlastně malinké sdružení, které primárně stále pořádalo ony rozvojové skupiny a také různé workshopy. Ovšem s postupem času se začala intenzivněji vynořovat zhruba tři velká témata, kterým se chtěli věnovat více.

Prvním bylo téma aktivní otcovství, tedy abychom se jako muži více zapojovali do péče o děti, a to ideálně i s větší podporou státu. Druhým velkým tématem pro nás chlapy se ukázala práce se silou a s problematikou násilí. Ze začátku to spíš bylo o tom, jak kultivovat sílu, kterou máme, abychom ji uměli překlápět z nezdravé do zdravé podoby. No a mezitím se postupně v mužských skupinách rodila i třetí oblast, když chlapi stále častěji říkali, že by chtěli také něco předávat dál do světa, zapojit se na poli charity, ale že nechťejí dávat peníze, spíš něco, co umějí: nějaké své dovednosti. To byl základ programu Patron.

Tohle mne zajímá. Vnímám tu poslední aktivitu správně jako určitou nadstavbu vyplývající z hodnot, na které cílíte v těch prvních dvou oblastech?

Ano, my vlastně v LOMu prosazujeme hodnoty. Neříkáme, jaký má chlap být, ale mluvíme o hodnotách, které bychom měli ctít. Jedna z těch důležitých je solidarita. Díky ní o tom vlastně chlapi začali takhle přemýšlet. Jen jsme nějaký čas nevěděli, co přesně v téhle sféře dělat, až se jeden kolega potkal se svým kamarádem, který se pohyboval kolem dětských domovů, a povídal mu o tom, jak je to pro kluky v nich náročné. Už proto, že je to přece jen školské zařízení a školství u nás je hodně feminizované. Takže ti kluci jen zcela výjimečně narazí na chlapa, který

Liga otevřených mužů vznikla v roce 2006.

by byl, v uvozovkách řečeno, nezatížený nějakou pomáhající profesí, učitelstvím, terapií a podobně. Navíc jejich vlastní tátové většinou nefungovali, nebo je ani neznali. Takže úplně normální pozitivní mužský vzor je jedna z věcí, která těm klukům citelně chybí. A druhá věc, říkal, že pro ty kluky je to hrozně těžké, když odcházejí z dětského domova pryč, najednou jsou na všechno sami a nemají se o koho opřít. Jejich vlastní rodina většinou nefunguje, prostě v té chvíli nemají nikoho. V hlavě mého kolegy se v tu chvíli zrodil nápad propojit tenhle typ aktivity s LOMem, využít model, v němž se zralý chlap stává jakýmsi vzorem a průvodcem toho kluka v samostatném životě.

Prvním tématem bylo aktivní otcovství.

PATRON

PATRONKA

KLUCI A HOLKY Z DĚCÁKŮ NEPOTŘEBUJÍ HRAČKY, ALE VZTAHY

„Říkávám: ‚Prosím vás, nepoužívejte slovo klienti, jsou to kluci, holky.‘“

Jak dlouho od založení přidali v uskupení LOM tuhle třetí část?

Program Patron funguje od roku 2013, takže 1. ledna to bylo dvanáct let. První myšlenka se však zrodila někdy v roce 2011, pět let po vzniku LOMu. Nějakou dobu ovšem trvalo, než na to LOM získal peníze a mohl díky Evropskému sociálnímu fondu vlastně celý ten program postavit, napsat metodiky a vyzkoušet si, jestli o to vůbec bude zájem. K našemu překvapení o to ti kluci měli od začátku velký zájem.

Vy sám jste otec?

Jsem táta dvou dcer.

A jak jste se dostal k problematice ohrožených dětí?

S církví, které jsem byl součástí. Chodili jsme dobrovolničit do dětského domova na Zbraslavi, já konkrétně od roku 1996. Dělali jsme pro tamní děti nějaké aktivity a díky tomu mě to téma začalo víc zajímat. Měl jsem možnost vyjet i na stáž do zahraničí. Jako dobrovolník

jsem nějaký čas pracoval v dětském domově v Moskvě.

Ovšem do Ligy otevřených mužů jsem se dostal kvůli otcovství, to je další moje velké téma. LOM tehdy dostal peníze na dva velké projekty a vypsal výběrové řízení na projektového manažera. Kolegyně, která mě sem doporučila, později říkala, že když přede mnou při pohovoru zmínili, že mají ještě projekt pro kluky z dětských domovů, že mně údajně tak zasvítily oči, že prý věděli, že mají manažera i pro ten druhý projekt.

Ted' se tedy programu Patron profesně věnuji dvanáct let a vlastně se mi to stává mnohem bližším tématem než otcovství.

A máte na starosti pořád obojí?

Ano, dělám pořád obojí, ale velmi upřímně, otcovství chci pomalu předat někomu jinému. Jednak už jsem, řekněme, zralým otcem, tak si říkám, že to chce někoho, kdo bude víc rozumět problematice mladých otců, a jednak se chci mnohem víc věnovat právě oblasti ohrožených dětí. Myslím si, že program Patron, má-li se rozvíjet, potřebuje plnou pozornost.

„Program Patron funguje od roku 2013, takže 1. ledna to bylo dvanáct let.“

PŘEHOĎME VÝHYBKU NA SPRÁVNOU CESTU

Kolik je vás v týmu?

Když vezmu Ligu otevřených mužů, pak zaměstnanců nebo lidí, kteří s ní externě úzce spolupracují, je zhruba padesát. Ale vesměs mají jen malé úvazky. Přepočteno na celá pracovní místa to dělá asi osm lidí. My, co tu jsme na plný úvazek, jsme asi čtyři, nebo je nás pět. Takové jádro týmu, které řeší, kam se vydáme dál, jak získat peníze, a zároveň vede hlavní tři programy.

Ono asi není špatné mít k takové práci ještě jinou. Dovedu si představit, že tahle činnost může být pro člověka hodně zátěžová a vyčerpávající, hlavně psychicky.

To ano, a zároveň je v neziskovém sektoru bohužel velká nestabilita financování. Takže když je člověk rozkročený mezi více zdrojů příjmů, pomáhá to nejen psychohygieně v tom, že dělá pestré věci, ale zároveň to vede i řekneme k větší finanční stabilitě.

Další otázka je možná malinko provokativní, nicméně myslím ji

naprosto seriózně: Máte v Lize otevřených mužů v pracovním týmu také ženy? Zajímá mne třeba, jestli hraje nějakou roli, když o určité problematice přednáší či s klienty hovoří muž s přímou zkušeností, nebo naopak žena, která to může pojmout zase z úplně jiné pozice, a podobně.

Liga otevřených mužů měla donedávna dokonce ředitelku. Teď jsme v procesu hledání nového ředitele či ředitelky. A v nejužším managementu jsem vlastně jediný chlap. Pravda je, že v Radě LOMu to je obráceně. Tam jsou dva zakladatelé, bývalý ředitel a externí členka.

Ale ano, je to jiné, když někde mluvím a můžu říct „my tátové“, což žena nemůže. Má to jinou váhu. Ale na druhou stranu my dost pracujeme i s expertízami, analýzami a výzkumy, a potom když někde jde některá z kolegyň, má možnost se o tato data možná lépe, neosobně opírat. V určité situaci vyzní věta „tátové to mají takhle, protože nám to ukazují data“ mnohem účinněji než „my tátové to máme takhle“.

400

MLADÝCH LIDÍ ROČNĚ
ODCHÁZÍ Z DĚTSKÝCH
DOMOVŮ

62 %

Z NICH SE POTÝKÁ S
OSAMOSTATNĚNÍM

33 %

Z NICH MÁ PO ODCHODU
FINANČNÍ PROBLÉMY

50 %

Z NICH SE POTÝKÁ S
BEZDOMOVECTVÍM

„Tím, jak je Patron specifický, se nevejdeme do mnoha grantových výzev, protože sice zčásti pracujeme s dětmi, ale více spíš s mladými dospělými.“

Se ženami máme dobrou zkušenost i z našich skupin, třeba program zvládání vztuku vede kolegyně, terapeutka. Tedy bych to asi shrnul, že oba pohledy se samozřejmě vzájemně doplňují a je to díky tomu pestřejší.

Co je náplní konkrétně vaší práce? Zajímá mě třeba, jak moc se dostanete do terénu, nebo jestli už je to pro vás jen administrativa: papírování, shánění grantů...

Před nějakými třemi lety jsem se dostal do bodu, kdy jsem si řekl, že prostě potřebuji část své agendy předat někomu jinému. Tehdy jsme najali projektovou manažerku, aniž bychom na ni měli peníze. Šli jsme do toho rizika, protože já jsem to už kapacitně „nedával“ a rozvoj toho programu potřeboval víc pozornosti i finančních zdrojů. Jejich průběžné zajišťování je časově hodně náročné a vůbec, udržet to všechno pohromadě, abychom na něco nezapomněli, si prostě po čase vyžádalo dalšího člověka. Ze začátku to byla práce na pár hodin a teď kolega dělá Patrona jako projektový manažer na víc než půlúvazek.

Já ovšem ve fundraisingu pořád zčásti pomáhám, i když se snažím být mnohem víc v terénu. To obnáší mít na starosti metodické vedení celého programu, jezdit do dětských domovů, školit dobrovolníky, ale být i součás-

tí nějaké řekněme advokacie, tedy získávat program Patron kredibilitu v odborné sféře. Nemohu tedy pracovat jen zavřený v kanceláři. A ani by mě to nebavilo.

Jak vlastně sháníte peníze? A můžete třeba procentuálně uvést, jak velký podíl z financování Patrona představují „velké“ zdroje, tedy větší dary či zásadnější granty nebo dotace, a jakou část třeba tvoří drobní dárci? Máte i nějakou zahraniční finanční podporu?

Na Patrona nemáme zahraniční zdroje, kromě jediné výjimky. Pak záleží na tom, co je z vašeho pohledu malý a velký zdroj. Mezi dárci je hodně fyzických osob a malých organizací. Co se týká grantových žádostí, tak jsme nedávno podali žádost v rámci velkého evropského projektu trvajícího dva a půl roku, tuším. Doufám, že ho dostaneme, protože by nám to pomohlo program Patron rozvíjet v regionech, kde zatím působí jen jednotky dobrovolníků, nebo tam dobrovolníky vůbec nemáme, jako je Ústecko, Moravskoslezský kraj.

Jinak se zatím naše financování skládá ze čtvrtiny z darů individuálních nebo firemních. Kromě toho pravidelně žádáme o roční granty přes krajské úřady, touto cestou získáváme nějakých 30, možná 40 % našich finančních prostředků. Pak to jsou dary různých nadací a podobně, ročně řádově ve stovkách tisíc. To jsou víceméně pravidelné věci, díky kterým je naše působení o dost snazší, protože nám umožňuje dlouhodobě plánovat. Zatímco když jednorázově získáme velký grant, je to samozřejmě skvělé, ale nemůžeme s ním počítat opakovaně. Musím říct, že z některých krajů dostáváme příspěvky třeba už pět let a vlastně se na to můžeme lehce spolehnout. Někdy je to ale bohužel založené i na lobbingu.

Tím, jak je Patron specifický, se nevejdeme do mnoha grantových výzev, protože sice zčásti pracujeme s dětmi, ale více spíš s mladými dospělými. To nás vyřazuje z některých dotačních titulů, navíc nejsme sociální služba, takže nemáme šanci žádat o granty v téhle sféře.

Aha, takže například peníze z Evropských fondů na sociální služby,

kterých je hodně, jsou pro vás takto uzavřené? To jsem netušila.

Je to tak, z Evropských fondů máme šanci získat nějaké finance na sociální začleňování, ovšem už méně na supervizní podporu dobrovolníků. Ale teď jsme poprvé dostali příspěvek z nadace Pomozte dětem, a navíc i příslib pravidelné podpory, za což jsme vdšní. Ovšem i tam je to jenom pro děti do 18 let.

Pravidelní, i malí individuální dárci jsou pro nás klíčoví, protože bez nich se nemůžeme pouštět do střednědobého plánování. Proto jsme se v letech 2023 i 2024 intenzivně pustili do individuálního fundraisingu. O Vánocích jsme například zaměřili kampaň na pravidelné dárce.

V roce 2024 na jaře jsme třeba museli úplně zrušit nábor dobrovolníků, pokračovaly jen patronske dvojice z předchozích let, ale nové nevznikly. Neměli jsme zajištěno financování na první půlrok, museli jsme vlastně úplně zbrzdít rozvoj Patrona. Spousta peněz jde z logiky věci přednostně do podpory stávajících patronske dvojic, protože pro ně to je již třeba osm let patronskeho vztahu. Je to dlouhodobá záležitost, nemůžeme po roce říct „hele, je fajn, že jste začali, ale teď už vás nemůžeme podporovat“. Cítíme za ně zodpovědnost, takže prioritní je vždycky zajištění stávajících dvojic, a pak teprve rozvoj.

Má Patron nějaký předobraz? Dívali jste se, co podobného kde existuje, čím by se dalo inspirovat, nebo je to zcela nový projekt?

Věděli jsme o modelu Big Brother, který funguje jako mentoringový program, ale že by byl nějaký podobný projekt někde v zahraničí, to ne. Nebo respektive my jsme pak zjistili, že existuje, ale nevěděli jsme o něm ve chvíli, kdy vznikal Patron. Zajímavé je, že zároveň s Patronem vznikal ještě jeden takový program v České republice, takže tady těch dvanáct, třináct let fungují dva vedle sebe. A po letech vznikl i třetí podobný. Na Slovensku je také jeden velký, teď slavil osmnáct let, ale o něm jsme se dozvěděli nedávno.

Jak funguje spolupráce s těmi vybranými dětskými domovy? Předpokládám, že se vše musí nejprve připravit

na institucionální úrovni – oslovují domovy vás, nebo si je vybíráte vy?

A jak dochází ke spárování jednotlivých klientů s patrony?

S každým dětským domovem máme uzavřenou rámcovou smlouvu o spolupráci, takže to opravdu začíná v institucionální rovině. Potom ve chvíli, kdy máme proškoleného dobrovolníka, který je připravený vytvořit patronske dvojici, začne kolega z partnerske organizace Múzy dětem oslovovat dětské domovy v nějaké rozumné dojezdové vzdálenosti od toho dobrovolníka nebo dobrovolnice.

Úplně na začátku jsme to dělali obráceně, že jsme nejdřív oslovovali dětské domovy, jestli nemají někoho, kdo by chtěl patrona, a jestli by s námi chtěli spolupracovat, a teprve pak jsme hledali dobrovolníky. Ale bohužel docházelo k tomu, že jsme ty dospívající zklamávali. Slíbili jsme jim partáka, ale nedokázali ho sehnat. Proto nyní jdeme obrácenou cestou, teprve když máme patrona, patronku, nabízíme ho domovům. A dobrovolníkům říkávame: „Hele, je skvělé, že jste ochotní začít pracovat, ale je možné, že nenaskočíte hned. Třeba budete čekat. Ale vy jste dospělí, zralí, vy to musíte ustát. Nechceme zklamat děcka.“ Některé dobrovolníky máme „na čekačce“ občas i tři čtvrtě roku. Ale pro nás je snadnější, když víme, že můžeme dětské domovy

Teprve až když máme patrona, patronku, nabízíme ho dětským domovům.

oslovovat s jistotou. Je velká pravděpodobnost, že do půl roku dobrovolníka spárujeme. Specifické jsou Praha a střední Čechy, protože v těchto lokalitách máme poměrně dost dobrovolníků, za což jsme vděční. Proto s dětskými domovy v Praze a kolem Prahy můžeme mít kontinuální spolupráci. Naopak v regionech Moravskoslezský kraj, Zlínsko nebo Vysočina vždycky reagujeme ad hoc na každého dobrovolníka. Teprve když ho máme, zajdeme se do nejbližšího dětského domova představit, pokud nás neznají, a také představit těm klukům, holčkám, co vlastně patronství je. Pokud vzbudíme zájem, tak vyškoleného patrona či patronku a holku nebo kluka z domova pozveme na víkend, kde mají možnost se v bezpečném prostředí navzájem poznat a říct, jestli chtějí, nebo nechťejí navázat patronský vztah. Dobrovolnost na straně kluků a holek z dětských domovů je pro nás zásadní.

Říkáte jim klienti?

Jenom v metodikách, a vlastně už ani to ne, už to přepisujeme. Bývá vtipné, když pak na škole ní sami dobrovolníci o nich začnou mluvit jako o klientech. Říkávám: „Prosím vás, nepoužívejte slovo klienti, jsou to kluci, holky.“ A oni: „No ale my jsme to četli v metodice.“

Co je na té práci pro vás nejtěžší?

Velmi upřímně, nestabilita financování. Protože zájem ze strany dětských domovů o patronství i ze strany dobrovolníků ochotných dělat patrony a patronky je veliký. Ovšem my často musíme říct, že momentálně nemáme peníze na jejich vyškolení, je to pro nás prostě limitující. A někdy jsou pro mě těžké i osudy některých těch mladých dospělých. Zpravidla nevím, co mají za sebou, a nepotřebuju to vědět, v tomto směru se trochu chráním, ale když pak některé z nich víc poznám třeba v rámci víkendu, kdy jim představujeme patrona, tak mi ti kluci často utkví v hlavě.

Jaké si s nimi vlastně profesně můžete dovolit mít vztahy?

Já s nimi dlouhodobější vztahy nemám. Potkám se většinou tak dvakrát. Snažíme se příliš neposilovat projektovou identitu těch kluků

a holek, jde o to, aby vnímali, že naše role je opravdu jen zprostředkování vztahu s jejich dobrovolníkem. I když nyní se zrovna tohle snažíme maličko pozměnit: aby na počátku měli ještě vztah i s někým od nás, s nějakým koordinátorem, protože občas míváme problém, když se ve vztahu s patronem něco nedaří a kluk nebo holka přestanou komunikovat. Nyní se k nim v takové situaci můžeme dostat zase jenom přes dětský domov. To nebývá vždycky úplně snadná komunikace, a hlavně se mnoho věcí může takzvaně „ztratit v překladu“. Tak bychom rádi vytvořili nějakou pozici koordinátora, aby nám zůstal tento komunikační kanál, hlavně na počátku, v prvním roce, nepřerušeny. Ale to nebudu já.

Navíc se snažíme příběhy těch mladých chránit před médii, zejména elektronickými. Každá, i dobře míněná reportáž s osobním příběhem totiž může pro onoho čerstvě dospělého člověka znamenat stigma. Má to samozřejmě ale i druhou stranu: někdy je důležité, aby veřejnost slyšela příběhy, příběh člověkem pohne, to je jasné.

Neocítáte se někdy kvůli své práci v určité sociální bublině, když se dlouhodobě pohybujete v prostředí rozvrácených rodin a dětí, které jsou tím, předpokládám, dost poznamenané?

To si nemyslím. Jednak mám dvě dcery, které mě udržují v kontaktu s mladými, kteří nejsou zatíženi traumaty ze svých původních rodin, a jednak i díky tomu, že se stále věnuji i tématu otcovství. Navíc jak jsem už říkal, nejsem klukům a holčkám z dětských domovů zas až tolik blízko.

Je něco, co považujete za důležité tyhle velké děti naučit?

Není. Už je nic nenaučíme, pro to už není prostor. Myslím si, že nejdůležitější je, aby věděli, že nejsou sami. Tedy ne naučit, ale pomoci jim získat důvěru, ke světu nebo lidem. Můžeme se pochopitelně bavit o finanční gramotnosti, kariérním poradenství a podobně, ale to jsou dovednosti, které, pokud nemají naplněné nejzákladnější potřeby, jim jsou vlastně k ničemu. Pokud nemají blízký vztah, kde bydlet, je drtivá většina jakýchkoliv vzdělávacích aktivit úplně

„Myslím si, že program Patron, má-li se rozvíjet, potřebuje plnou pozornost.“

ŽÁDNÉ DÍTĚ SI NEZASLOUŽÍ ŽIVOT NA ULICI!

Přidejte se k nám a zajistěte dětem z dětských domovů snazší přechod do dospělosti.

zbytečná. Nejvíc ze všeho potřebují ošetřit trauma, které mají. Protože to se jim v životech projevuje (do osobních vztahů, do sebehodnocení) i třeba dvacet let po odchodu z dětského domova a bohužel se s tím moc nepracuje.

A pak také potřebují zapojit do běžných komunit, do normálního fotbalového oddílu, do skauta a tak.

Mají podle vás v něčem větší potenciál než děti z klasických a pečujících rodin? Jsou třeba odolnější?

To se dá strašně těžko říct obecně, hodně záleží na jejich individuálních zkušenostech. Ale dobrovolníci občas říkají, že jim ti kluci a holky pomáhají netrápit se tím, co bude, ale uvědomit si, že žijeme teď a tady. To myslím může být jejich silná, ale zároveň i slabá stránka, protože nějaké plánování taky není špatné. A hodně z nich má velkou empatii vůči druhým.

V podstatě na závěr se vás chci zeptat na téma spirituality. Dočetla jsem se o

vás, že jste byl pastor. Je spiritualita někde v pozadí těch věcí, které děláte?

Byl jsem dvanáct let pastorem malého evangelikálního společenství – a na té cestě jsem vystudoval Evangelickou teologickou fakultu. Myslím, že tady v České republice je spiritualita velká. Ať ukotvená v nějakých církvích a náboženských společnostech, vázaná k jednomu Pánu Bohu, nebo třeba vztažená k vesmíru či k něčemu jinému. Prostě máme jakési povědomí o tom, že nás něco přesahuje. Řekl bych, že je to vidět i na tom, že se přirozeně, když se něco děje, obracíme „vzhůru“, ať jsme, nebo nejsme věřící. Myslím si, že je důležité dát tomuhle prostor, otevřenost k hledání, mluvit o tom, být tolerantní, respektující.

I ti mladí v domovech jsou hledající. Někteří měli víru už předtím, třeba z rodiny, nebo se k tomu nějak dobírají. Ale vlastně to přesněji nevím. Upřímně, nenapadlo mě se o tom s kýmkoliv bavit.

Ovšem abych odpověděl na vaši otázku, tak je pro mě můj vztah k Bohu často oporou

ve chvílích, kdy věci nejdou snadno či cítím emocionální vyčerpanost. Ale zároveň vím, že je to velký dar, že mohu dělat to, co dělám, že mohu dělat to, co mě baví a naplňuje. A určitě se má spiritualita propisuje i do mých hodnot.

Zmínila jsem to i proto, že myslím, že pro dost lidí, kteří za sebou mají nějaké trauma a jsou ostražití vůči společnosti, může být jakákoliv forma duchovního ukotvení vlastně velká opora v životě. Zajímá mě, jestli se s tím vědomě nějakým způsobem pracuje, anebo vůbec.

V domovech rozhodně nesmějí, i proto, že jsou vlastně školským prostředím.

Ovšem to se týká spíš náboženství. Nebo i spirituality jako takové?

Asi se to vlastně dá vztáhnout i k otázkám identity. A s nimi se bohužel až na výjimky v dětských domovech moc nepracuje. Třeba s kulturní identitou, otázkami etnické příslušnosti, sexuálních menšin, sexualitou samotnou. Jsou samozřejmě dětské domovy, kde jsou otevření se o tom bavit. Když kluk nebo holka třeba přijdou s tím, že by si chtěli přečíst bibli nebo korán a chtěli by si o tom s někým povídat, tak tomu dají prostor, a jsou domovy, kde ne. Na druhou stranu v některých rodinách je to dost podobné.

Samí patroni nesmějí vést kluky a holky k víře, ale nemají zakázáno mluvit o tom, že sami jsou věřící – je to součást jejich osobnosti. Stejně tak je nesmějí vést k nějaké politické příslušnosti.

Ještě by mě zajímalo dozvědět se něco víc o mottu Ligy otevřených mužů, protože se mi líbí: „kvalita života, dobrodružství, solidarita“. Co se pod těmi třemi věcmi skrývá pro vás osobně?

Kvalita života je teď do určité míry moderní téma. Pro mě je to něco, k čemu se vztahujeme, když se díváme zpátky a posuzujeme, jak jsme prožili svůj dosavadní život a jestli jsme s ním spokojeni. K tomu se částečně váže i dobrodružství. Myslím nejen pro chlapy, ale obecně. Ať už dobrodružství znamená, že vylezu na nějakou horu, jdu ven do lesa nebo sportuji, prostě zdolávám nějaké překážky. I v sobě. A mimochodem je to jedno z témat mužských skupin: co pro koho znamená dobrodružství. Solidarita je něco, s čím se v LOMu snažíme pracovat od samotného základu, na co se snažíme poukazovat. Pro mě je vždycky obrovskou radostí vnímat, jak velká solidarita v české společnosti je, i ta dlouhodobá. Každý víkend s dobrovolníky je pro mě na konci vlastně hodně radostný a vyvolávající silné emoce, protože si zase znovu uvědomím, jak skvělí lidé to jsou. To mě naprosto fascinuje. A to je hodnota, kterou chceme předávat, protože si myslím, že jako společnost potřebujeme být solidární.

To zní dobře! Moc vám děkuji za rozhovor.

*Rozhovor vedla Kristýna Ledererová
Kolajová.*

Lukáš Talpa vystudoval ETF UK a specializuje se na pastorační psychologii. Dvanáct let pracuje pro Ligu otevřených mužů, kde se věnuje programu Patron, aktivnímu otcovství a poradně pro otce. Dlouhodobě se angažuje v oblasti ochrany ohrožených dětí a vede semináře pro otce. Je také místopředsedou Výboru pro sladování pracovního a rodinného života při Radě vlády a hrdým otcem dvou dcer.

Mindfulness a spiritualita

Jan Burian

Jan Burian. „Když jsem se ptal, co pro lidi spiritualita znamená a co jim přináší, dostával jsem širokou škálu odpovědí.“ (Foto © rmt.academy.cz.)

CO JE SPIRITUALITA?

Mým záměrem je popsat různé způsoby, jak se ke spiritualitě vztahovat, a nehodnotit, který je lepší. Zároveň chci ukázat, jakým způsobem je díky mindfulness možné libovolný typ spirituality zkoumat a lépe pochopit, co nám přináší, a v čem nás naopak může omezovat.

Když jsem se ptal, co pro lidi spiritualita znamená a co jim přináší, dostával jsem širokou škálu odpovědí. Stejně tak se ani religionistická a antropologická literatura, která spiritualitu zkoumá, neshoduje na její přesné definici. Popisuje řadu významů, jež měla spiritualita v tradičních náboženstvích a později v širokém proudu hnutí New Age, které iniciovalo na západě současnou nepřehlednou a různoro-

dou změť spirituálních proudů. Postupně však vykrystalizovaly podstatné prvky, jež většina typů spirituality sdílí. Následující definice není vyčerpávající, protože spiritualita má prostě příliš mnoho významů, aby se dala jednoduše vystihnout. Přiblížím se k definici z hlediska humanistické psychologie a soustředím se na důležité kvality nebo potřeby, které spiritualita podle mého názoru naplňuje. Jako klíčové (i když ne jediné) zde vidím potřeby smyslu a jistoty.

Spiritualitu budu chápat jako proces hledání napojení na zdroj, který dává životu smysl. Smysl zde chápu v širokém významu jako to, co dává jistotu (například jak se chovat; ale obecně i bezpečí, naději, zážitek domova,

„Impulzem k hledání smyslu bývá často ztráta životních jistot – přestává nás uspokojovat dosavadní způsob života, naruší se vztahy s důležitými lidmi, prožijeme intenzivní stav změněného vědomí, čelíme nemoci, stárnutí a smrti.“

(Foto

© pixabay.com.)

přijetí). Důležité je zde slovo napojení, které zahrnuje nějaký typ vztahu. Zdrojem, ke kterému se vztahujeme, na který se napojujeme, bývá často něco, co přesahuje nejen člověka, ale i běžné pojetí přírody, tak jak ji chápou přírodní vědy. Může to být tradiční představa boha či božstev, andělů, duchů (spirits), univerzálního vědomí, vyššího já nebo nějaké síly či principu, s nímž je možné nějakým způsobem komunikovat. Spiritualita ale není omezena na takový přesahující (transcendentní) zdroj smyslu. Pro řadu lidí je smysl přítomný v našem každodenním životě (imanentní). Může to být lidství (humanita), živá příroda, vnější vesmír (tak jak ho chápe fyzika) nebo vnitřní vesmír lidské mysli, do nějaké míry přístupný psychologickému zkoumání.

Impulzem k hledání smyslu bývá často ztráta životních jistot – přestává nás uspokojovat dosavadní způsob života, naruší se vztahy s důležitými lidmi, prožijeme intenzivní stav změněného vědomí, čelíme nemoci, stárnutí a smrti. Jedním ze způsobů, jak chápat spiritualitu, je proto vnímat ji jako strategii, nebo chcete-li poetičtěji, jako cestu ke zvládnutí nejistoty, která je s životem nevyhnutelně spjatá.

Zážitky, které můžeme označit jako spirituální, jsou spojeny se škálou emocí od velmi nepříjemných k velmi příjemným: bázeň, úcta, úžas, nadšení, vděčnost, radost, spokojenost, klid.

Spirituální zážitky mohou vést k proměně názorů, hodnot i chování. Spiritualita nás proměňuje. Často vede taková proměna ke zvýšení osobní celistvosti, životní pohody i zlepšení vztahů s ostatními lidmi. Nemusí to tak ale být vždy.

Spiritualita není téměř nikdy záležitostí izolovaného jedince. Lidská mysl se snaží spirituální zážitky pojmenovat a zasadit do širšího rámce představ a příběhů, které je možné sdílet s ostatními lidmi. Vnější formy spirituálních cest mohou být různé a tato různorodost nás může mást. Můžete chodit do kostela na mši, číst horoskopy, účastnit se ceremonií s psychedelickými medicínami, cvičit čchi-kung, meditovat nebo si číst vědecké studie o neurálních korelátech soucitného sebepřijetí. To vše je možné chápat jako hledání smyslu v širokém významu, jako to, co dává jistotu, bezpečí, naději, zážitek domova, přijetí.

Vznikají skupiny lidí, které sdílejí specifické spirituální představy. Pokud tyto skupiny rostou, jsou nuceny vytvořit si nástroje k udržení vnitřní integrity skupiny – může a nemusí vznikat mocenská struktura, závazná víra v základní principy, hodnoty a způsoby chování, společné rituály atd. Příkladem takovéto organizované spirituality jsou samozřejmě tradiční náboženství a jejich odnože.

Stále větší množství lidí se ale nehlásí k tradičním náboženstvím nebo nějakému

Stále větší množství lidí se nehlásí k tradičním náboženstvím nebo nějakému konkrétnímu vyznání, a přesto je pro ně spiritualita určitým způsobem důležitá.

(Foto

© pixabay.com.)

konkrétnímu vyznání, a přesto je pro ně spiritualita určitým způsobem důležitá (i když by se sami neoznačili jako věřící a možná ani jako spirituální). I tito lidé mají tendenci se sdružovat do skupin a sociálních bublin větších i menších, formálnějších i volnějších, s lidmi, se kterými sdílí podobnou spirituální cestu.

Příslušníci spirituálního společenství se osobně poznávají, rozumí si, mohou se navzájem podporovat a mají k sobě často blíže než ke svým rodinným příslušníkům, se kterými

svou spiritualitu nesdílí. Ve spirituálním společenství prostě nejsou sami. Sdílení spirituality ve společenství tak posiluje její účinky – dává jistotu, bezpečí, naději, domov, přijetí. To samozřejmě platí jak pro tradiční náboženství, tak pro spiritualitu bez náboženství.

VÍRA A ZKUŠENOST

Tradiční náboženství (ale i většina forem nenáboženské spirituality) jsou založena na víře. Víra je pojem, který má mnoho vý-

„V moderní svobodné společnosti, kde se vliv tradičních náboženství zmenšuje, je však stále častější, že lidé získávají víru na základě nějakého zážitku.“

(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

znamových odstínů, ale vždy je nějak spojen s nejistotou.

Pokud je naopak něco natolik jisté, že je o tom možné dělat předpovědi, které mohou ověřit či vyvrátit ostatní lidé, bez ohledu na to, v co věří, pak není potřeba v to věřit, dá se to dokázat. Je to součástí vědy. Pokud v něco věříme, znamená to, že se to s jistotou zatím dokázat nedá a možná to ani nikdy dokázat nepůjde. Ale přestože se něco nedá dokázat tak, aby to přesvědčilo všechny lidi, je věřící přesvědčen, že to, v co věří, existuje. Víra snižuje subjektivní pocit nejistoty.

Někteří lidé získají víru tím, že ji přejali od rodičů nebo z prostředí, ve kterém byli vychováni. V moderní svobodné společnosti, kde se vliv tradičních náboženství zmenšuje, je však stále častější, že lidé získávají víru na základě nějakého zážitku.

Představte si člověka, který prochází v životě obdobím, kdy má málo přátel, cítí se zoufalý, osamělý, odmítaný, nemilovaný. Sedí sám doma a najednou pocítí, že je bezpodmínečně milován, takový, jaký je, nemusí nikomu nic dokazovat. Prožívá hluboké uvolnění a dojetí, pláče. Samotný tento zážitek nevyžaduje víru, prostě se děje a vy ho prožíváte. Mysl má ale přirozenou tendenci všechny zážitky vysvětlit a odůvodnit. Dejme tomu, že má tento člověk blízko ke křesťanství, i když ještě není věřící. Může ho napadnout, že lásku, kterou zažívá, k němu cítí Ježíš, který se o něj osobně zají-

má a chce mu dát svou lásku najevo. V tuto chvíli má náš člověk možnost tuto myšlenku pustit z hlavy, nebo se jí začít hlouběji zabývat. Pokud mu představa Ježíše bude nadále přinášet podporu, může začít věřit. Představa Ježíše už ale není původní zážitek lásky, je to pojem, který je spojen se jménem, postavou a příběhem. Víra je tedy podmíněna zážitkem a mnoho věřících proto tvrdí, že jejich víra je založena na osobním a nezpochybnitelném zážitku. To je pravda, ke vzniku víry však nestačí samotný zážitek, ale je třeba, aby se vztáhla k nějaké představě. Zde bych chtěl ještě zdůraznit, že jiného člověka by mohly napadnout jiné představy, kterými by tento zážitek vysvětlil. Takových představ, jimž je možno uvěřit, je v zásadě neomezené množství, proto je možná tak obrovská různorodost vnějších podob víry.

Víra v tomto případě snižuje nejistotu, odkud se bere zážitek bezpodmínečné lásky. Pokud dotyčný uvěří, že zdrojem lásky je Ježíš, povede ho to pravděpodobně k přijetí dalších křesťanských názorů a hodnot, možná změní způsob svého chování a začne se zapojovat do života některé křesťanské komunity. Je možné (ale nikoliv zaručené), že se jeho život zásadně změní k lepšímu, právě díky tomu, že uvěřil.

Víra má zjevně velkou a naprosto reálnou moc – díky tomu, že snižuje nejistotu, dává sílu

„Pokud dotyčný uvěří, že zdrojem lásky je Ježíš, povede ho to pravděpodobně k přijetí dalších křesťanských názorů a hodnot, možná změni způsob svého chování a začne se zapojovat do života některé křesťanské komunity.“

(Foto

© pixabay.com.)

a odvahu změnit náš život. A nejen náš osobní život. Víra (ať už náboženská nebo víra v nějakou ideu) pomohla některým lidem k uskutečnění rozsáhlých společenských změn. Dopady a motivace těchto změn však mohou být tak odlišné, jako jsou odlišní například Nelson Mandela a Adolf Hitler.

Dalším, dokonce vědecky ověřeným příkladem síly víry je placebo efekt – když jsme nemocní a věříme, že léčba bude úspěšná, posiluje se tím zcela reálná a přirozená sebeuzdravující schopnost našeho organismu.

DEFENZIVNÍ A EXISTENCIÁLNÍ VÍRA

Psycholog a teolog Richard Beck rozlišuje dva opačné póly, mezi kterými se víra může rozprostírat: víru defenzivní a existenciální. Defenzivní víra nepřipouští žádné pochybnosti, vyžaduje od členů společenství doslovné přijímání víry a nesmlouvavě vyžaduje dodržování pravidel. Brání se nejistotě tím, že ji popře. Defenzivní víra vyhovuje lidem, pro něž je důležitý respekt k tradicím, spolehlivost a pořádek. Uvnitř komunit, které sdílejí defenzivní víru, se jejich členové mo-

hou cítit velmi bezpečně. Odvrácenou stranou defenzivní víry je ovšem nepřátelství k těm, kteří tuto víru nesdílejí, protože už jen samou svojí existencí ji zpochybňují, což je pro vyznavače defenzivní víry ohrožující. Když se střetnou dvě nebo více skupin zastávajících odlišné defenzivní víry, vzniká vážné riziko násilného konfliktu.

Existenciální víra naopak nejistotu přijímá a víra je pak spíše zdrojem naděje (ale nikoliv nezpochybnitelné jistoty), že zvládneme obtížnou situaci, anebo i když ji nezvládneme, že naše snažení není marné a má nějaký hluboký smysl. Jako příklad můžeme uvést Havlův citát: „Naděje není to přesvědčení, že něco dobře dopadne, ale jistota, že má něco smysl – bez ohledu na to, jak to dopadne.“ Existenciální víra je jakýmsi podpůrným průvodcem v nejistotě, na rozdíl od defenzivní víry, která je spíše izolací či obranným valem proti nejistotě. Lidé, kteří zažívají existenciální víru, mohou i uprostřed společenství lidí stejné víry pochybovat a zažívat úzkosti a obavy s nejistotou spojené. Zároveň se však učí s nejistotou žít a přijímat

„Defenzivní víra
vyhovuje lidem,
pro něž je důležitý
respekt k tradicím,
spolehlivost
a pořádek.“

(Foto

© pixabay.com.)

ji se stále větší vyrovnaností a díky tomu mají větší odolnost v případě náhlých a nečekaných životních změn, dokáží se rychle adaptovat, měnit své názory ve světle faktů a lépe přijímají a tolerují lidi vyznávající jinou víru.

V metafoře by se dalo říci, že defenzivní víra je tvrdá, ale pod tlakem může prasknout. Existenciální víru pak vystihuje název jedné z knih katolického kněze Tomáše Halíka: *Co je bez chvění, není pevné*.

Ať už je vám bližší defenzivní nebo existenciální víra, v obou případech vám může všímavost pomoci prozkoumat, co vám víra dává, a co vám bere, a jak svoji víru proměnit tak, aby nejlépe pomohla zvládat nejistotu.

Příklad: Jeden můj přítel dlouho bojoval s rakovinou, stále hledal nové možnosti léčby a nepřipouštěl alternativu, že by se nevyléčil; částečně proto, že se musel starat o rodinu. Jeho víra v uzdravení byla zjevně defenzivní

a je dost možné, že správně odhadl, ať vědomě nebo nevědomě, že nemá kapacitu nejistotu ustát, že připuštění pochybností by mohlo oslabit placebo efekt a vést k horšímu průběhu léčby. Pokud by se však situace zhoršovala, bylo by lepší připustit možnost smrti a udržet si existenciální víru například ve formě naděje, že jeho práce nebyla marná, že z ní jeho rodina bude mít prospěch i po jeho smrti.

SPIRITUALITA BEZ VÍRY

Možná vás překvapím, možná ne, ale tvrdím, že je možná spiritualita bez víry.

Vraťme se na chvíli k člověku, který zažil, že je bezpodmínečně milován. Co kdyby si tento člověk povšiml tendence své mysli hledat vysvětlení svého zážitku a myšlenku, že zdrojem lásky, kterou zažívá, je Ježíš, všímavě rozpoznal prostě jen jako myšlenku. Nic víc a nic méně. Může dokonce tuto myšlenku uznat jako možné vysvětlení, ale nezačít v ni věřit. Může zůstat otevřen nejistotě. Pokud jste se někdy pokusili všímavě sledovat své myšlenky, možná jste zjistili, že pokud se do myšlenek nenecháte vtáhnout, myšlenky po chvíli zmizí a objeví se myšlenky jiné. Mysl nabízí nové a nové možnosti, jak vysvětlit to, co se děje. Může se například objevit myšlenka, že za zážitkem bezpodmínečné lásky není nějaká bytost či síla mimo mysl nebo mimo zkušenost, ale že se prostě ve chvíli zoufalství spustily léčivé zdroje podporující psychické zdraví, které

jsou přirozenou součástí mysli, stejně jako tělo má schopnost léčit svoje rány. Samozřejmě i toto vysvětlení nemusí být správné a není nutné v něj věřit. Navíc se nevylučuje s nějakým typem víry v nadpřirozené – například že bůh nebo jiný benevolentní supersubjekt do lidské mysli léčivé zdroje vložil. Nicméně je to vysvětlení, které lze snadno komunikovat s jakýmkoliv člověkem bez ohledu na to, v co věří. Je to vysvětlení, jež zážitek zpřístupňuje psychologickému zkoumání, a hlavně, je to vysvětlení, které obrací pozornost k zážitku samotnému. A minimálně pro některé lidi se zde otevírá možnost dalšího vnitřního zkoumání, rozvíjení a prohlubování zážitku bez závislosti na víře v naději či „milost“ od vnějších sil.

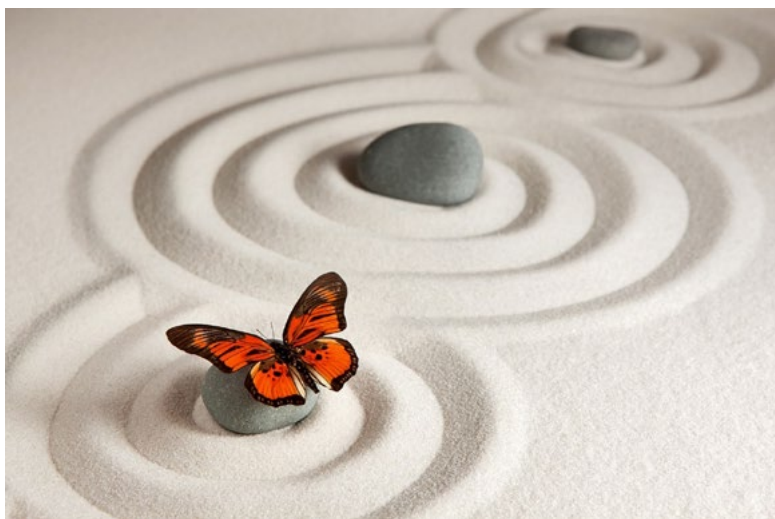
Spiritualita bez víry je spiritualita založená na zkoumání zážitku přítomného okamžiku.

To jsou pouze slova. Ale co to je skutečný zážitek přítomnosti? Právě teď, kdy čtete tato slova, mysl dává význam tvarům, které vnímá zrak, to vše se propojuje s vnímáním ostatních smyslů, tělesných vjemů, nálady, emocí... Právě teď, kdy čtete tato slova, jste živí. Tento okamžik je naprosto jedinečný, už se nikdy nebude opakovat. Všímavě prožívaná přítomnost se podobá neustále se proměňujícímu proudu, ze kterého se rodí nové prožitky a ve kterém zároveň prožitky zanikají. A žádný vědec, filozof ani mystik neví, proč se celý ten děj mění, proč se posouvá v čase. Tuto změnu můžeme nějak popisovat a měřit, vytvářet

„Možná vás překvapím, možná ne, ale tvrdím, že je možná spiritualita bez víry.“

(Foto

© pixabay.com.)

popisy zákonitostí této změny, ale proč se samotná změna děje, opravdu nikdo neví. Pokud existuje něco skutečně zázračného, pak je to právě tento prožitek, že život se neustále děje. V tomto „zázraku“ přítomného prožívání jsme beze zbytku ponořeni a nemůžeme z něj nijak vystoupit. Stejně jako si ryba nevšímá vody, ve které pluje, většina lidí si nevšímá přítomného prožívání a považuje ho za samozřejmé.

Řada spirituálních tradic zážitek přítomného okamžiku akcentuje. Některé z nich ho vysvětlují pomocí víry. Příkladem mohou být některé směry mahájánového buddhismu a advaita-védánta. Tyto směry často používají metaforu vln a oceánu. Obsah individuálního vědomí přirovnávají k vlně, kdežto vědomí samé k oceánu. Vlny se mohou bouřit, ale oceán zůstává v hloubce klidný. Z filozofického hlediska zde vlna představuje formu a voda substanci – podstatu. To, že existuje podstata prožívání, je však představa, nikoliv prožitková skutečnost. V existenci podstaty je nutné věřit, není možné ji prožít. Samozřejmě můžete mít dojem, že prožíváte absolutně klidný a neměnný stav.

Nejpůvodnější buddhistické prameny však tvrdí, že dostatečně rozvinutá všímavost odhalí neustálou, byť extrémně jemnou proměnlivost a pomíjivost jakéhokoliv zážitku. Podobné zkušenosti sdílí i řada lidí, kteří intenzivně rozvíjejí všímavost (včetně autora tohoto eseje). Cokoliv pevného a neměnného je objektem představ a přesahuje prožívanou zkušenost. Není to nic, co bychom mohli prožít, ale je to něco, v co můžeme uvěřit. Víra v nějakou pevnou a neměnnou podstatu pak zjevně může být vydatným zdrojem smyslu a jistoty.

Spiritualita bez víry se oproti tomu nefixuje na žádnou jistotu, tedy ani na představy pevné substance. Uznává pluralitu možných vysvětlení, ale pokud si nějaké vysvětlení vybere a začne se o něj opírat, bere je jako pracovní hypotézu, u které hodnotí, zda je dlouhodobě prospěšná. V tom se podobá vědecké metodě poznání. Spiritualita bez víry tak přijímá nejistotu v plné míře (včetně jejích projevů ve formě strachu, obav, úzkosti). Hledá způsoby, jak se s nejistotou setkat nikoliv jako s nepřítelem, ale jako s přirozeným instinktem,

který nás varuje před nebezpečím. Tento instinkt a emoce s ním spojené je možno nejen respektovat, ale časem se s nimi i „spřátelit“ a harmonicky je propojit s ostatními složkami osobnosti (integrát je).

Klíčovou schopností, která integraci (nejen nejistoty) umožňuje, je všímavost (anglicky mindfulness). Umožňuje s nejistotou pracovat, aniž by ji popírala. Mindfulness je schopnost, která nás udržuje v rovnováze, na střední cestě mezi extrémy. Jistota je důležitá a udržuje se díky stereotypům – opakováním známých a bezpečných situací. Stereotypy se objevují v práci, ve vztazích nebo obecně jako postoje k životu. Pokud ale zůstáváme příliš dlouho ve stereotypech, které nám nevyhovují, důsledkem je dlouhodobý stres, který může vést až k vyhoření či depresi.

Díky všímavosti můžeme obavy, strach a úzkost, které signalizují nejistotu, vzít jako moudré rádce, jak se na změnu a nejistotu co nejlépe připravit. Zároveň je možné využít pocity nespokojenosti, frustrace a hněvu jako energii, která dodá odvalu k uskutečnění změny. Krátkodobý stres, který všechny jmenované emoce přináší, je prospěšný, pomáhá nám najít nové zdroje smyslu, když už ty staré přestávají fungovat.

JAK KONKRÉTNĚ NEJISTOTU ZVLÁDAT

1. Rozumově (kognitivně) – postavíme moudré, podpůrné myšlenky proti těm stresujícím: Je možné, aby všechno bylo jisté? Mohu přijmout, že některé věci jsou nejisté a nemám nad nimi kontrolu? Když jsem nejistý, soustředím se mysl spíš na negativní a nepříjemné možnosti? Může daná situace dopadnout i dobře nebo aspoň neutrálně? A mohu rozvíjet vděčnost a radost tím, že se cíleně soustředím na to, co se v životě daří?

2. Mindfulness – respektujeme objevující se myšlenky, rozlišujeme, které nám jsou prospěšné, a které nikoliv, ale (a toto je naprosto klíčové) nezůstáváme na rovině myšlení – vnímáme v přítomnosti prožívané emoce a to, jak se projevují v těle, ve formě napětí a uvolnění, chvění a klidu, tíhy a lehkosti atd. Vnímáme je s respektem a zájmem jako signály, které nás informují o tom, co je pro nás důležité, co potřebujeme.

„Právě teď, kdy
čtete tato slova,
mysl dává význam
tvarům, které
vnímá zrak, to
vše se propojuje
s vnímáním
ostatních smyslů,
tělesných vjemů,
nálady, emocí...
Právě teď, kdy čtete
tato slova, jste živí.“

(Foto

© pixabay.com.)

Pokud emocím „nasloucháme“, vnímáme je s postojem přátelského, laskavého zájmu, mají tendenci se zklidnit, a to dokonce i v případě, že potřeby, které signalizují, není aktuálně možné naplnit. Laskavý, přátelský zájem věnovaný nejistotě a jejím projevům, zvyšuje schopnost vyrovnaně přijímat i situace, kdy nemůžeme dostat to, po čem toužíme, co je pro nás hodnotné, či naplnit nějaké své potřeby.

Není mým cílem tvrdit, že je lepší nejistotu přijímat, postupně se jí otevírat a prožívat ji čím dál tím plněji a zároveň vyrovnaně. Je to prostě jen možnost. Další z možností, jež mohou být pro některé lidi za některých podmínek vhodnější, je vytvořit vysvětlení, které sice není možné dokázat, ale je možné v něj uvěřit. Víra vytváří subjektivně vnímaný a mezilidsky sdílitelný smysl, který efektivně nejistotu tlumí.

Přijetí nejistoty (nebo obecně přijetí, že situace je právě taková, jaká je), to není pasivita nebo fatalismus, je to naopak vysoce aktivní postoj. Je to podobné, jako když malé dítě chce něco, co nemůže dostat, a je velice nešťastné, zklamané či rozhněvané, zdá se mu, že ho celý svět zradil. Jeho rodič (pokud je moudrý a milující) zůstává v takové situaci v dosahu, i když dítě svůj hněv obrací na něj, stále zůstává, dokud hněv neustoupí a neobjeví se zklamání a smutek, většinou

projevené pláčem. Pak je rodič nablízku, může dítě pohlídat a obejmout, aby vědělo, že ať se děje cokoli, není samo a je milováno. My všichni máme v sobě složku dětskou a nejistou, a složku dospělou, která zvládá nejistotu lépe, i když nikoliv dokonale.

Přijetí nejistoty a její integrace je samozřejmě postupný proces, krok za krokem se učíme přijímat stále větší díl nejistoty vyrovnaně a v klidu. Velká část psychologů se přitom shoduje, že čím více nejistoty dokážeme vyrovnaně přijmout, tím méně prožíváme chronického stresu, dokážeme zůstat delší dobu spokojení v přítomném okamžiku a tím lepší je kvalita našeho života.

Nejistota samotná se může dokonce stát nadějí: tváří v tvář zdánlivě neodvratné pohromě mohu doufat, že skutečnost je natolik složitá, že se vždy může stát něco nečekaného. Je možné prožívat život jako dobrodružství, které mě může stále něčím novým překvapit. Chyby, které udělám, je možné chápat nikoliv jako selhání, ale jako zdroj poučení. A ztráty, jakkoliv tragické, mi mohou přinést příležitost k novému začátku. Tváří v tvář nejistotě není smysl předem dán, ale tvoří se stále znova a znova a tím smyslem je prožít každý nově vznikající okamžik plně, ať už je příjemný, nebo ne.

Spiritualita bez víry se neodkazuje na specifickou představu, ale cílí k nejmen-

šímu společnému průniku zkušenosti všech lidí – k všeobecně lidsky sdílené zkušenosti přítomného prožívání. Její výhodou je, že nevytváří při komunikaci mezi lidmi bariéry. Konkrétní zkušenosti a praktické postupy, které přináší spiritualita bez víry, jsou sdělitelné a využitelné kýmkoliv, ať už věří čemukoliv. V tomto smyslu nezávislost na víře všechny lidi sjednocuje.

PŘÍKLADY

Na závěr chci popsat několik konkrétních spirituálních postojů a ukázat, jak se liší spiritualita s vírou a bez víry.

- Pokud například cvičíte čchi-kung nebo praktikujete podobná cvičení, masáže či terapie, je možné, že při cvičení ucítíte v těle jemné nebo intenzivnější vjemy proudění, brnění, chvění, tepla a chladu apod. Tyto vjemy můžete ve shodě s tradičními i některými novodobými přístupy vykládat jako projevy univerzální základní životní síly. Zážitky v těle jsou danost, univerzální životní síla je představa. Pokud této představě uvěříte, přinese vám to všechny výhody a nevýhody, které víra má a o kterých jsem již psal. Spiritualita bez víry bere tyto zážitky prostě jako přirozené vjemy, které tělo vytváří jako signály o svém stavu. Ať už věříte v univerzální životní sílu nebo ne, je možné vjemy ve vašem těle zažívat s vděčností a laskavostí. Tyto prospěšné postoje umožňují přijímat vaše tělo tak, jak je, s jeho schopnostmi i limity, a tím zároveň inspirovat k péči o něj.
- Oblíbená modlitba, která se dotýká základních psychologických potřeb lidí čelících nejistotě, zní: „Pane Bože, dej mi odvahu změnit, co se změnit dá, vyrovnanost přijmout, co změnit nejde, a moudrost to od sebe rozlišit.“

Věřící oslovuje Boha, s pokorou ho prosí o podporu. Spiritualita bez víry může s pokorou tuto modlitbu proměnit. Místo boha může oslovit zdroje a schopnosti těla a mysli, méně se spoléhá na vnější podporu, ale díky cvičení všímavosti se může aktivně podílet na rozvíjení odvahy, vyrovnanosti i moudrého rozlišení.

Výzkum naznačuje, že tyto schopnosti se rozvíjejí spolu se schopnostmi, které souvisí s etickou motivací.

Laskavý zájem o naplnění potřeb vlastních i cizích, soucitná ochota pomoci trpícím, vděčnost a radost z vlastního úspěchu i ze štěstí druhých – to vše jsou schopnosti, které jsou nejen pozitivně korelované s psychickým zdravím a obecně kvalitou života, ale tvoří pevný základ etických kvalit či motivačních postojů. Navíc je možné tyto schopnosti rozvíjet pomocí konkrétních instrukcí. Například meditace přátelství (nebo též meditace laskavosti, mettá bhávaná) rozvíjí nejprve laskavost k blízkým lidem, k sobě, k neutrálním lidem a pak i k nepříjemným lidem. Věřící může o etické kvality žádat boha či jinou nadpřirozenou entitu, ke které se skrze představy vztahuje. Může si představovat, že za etické chování bude touto entitou odměněn. Konečně může věřit, že zážitek například laskavého zájmu o druhé, spojený s přáním dobra a štěstí, bude díky vnější entitě „doručen“ k druhému člověku. Spiritualita bez víry vnímá rozvíjení etických kvalit jako praktický způsob, kterým je možné nezávisle na vnější podpoře zvyšovat kvalitu svého života. Díky tomu, že se zlepší kvalita mého života (sníží se stres, zvýší se odolnost, empatie a zájem o druhé), bude se přirozeně zvyšovat i šance, že se zvýší kvalita života lidí, se kterými se setkám.

Při tom je důležitá pokora – nevytvářet si představu, že já jsem se nějak zasloužil o to, že mám větší odvahu, sílu, klid, vyrovnanost, ale brát to s vděčností k obecným přirozeným schopnostem této živé bytosti uzdravovat se a vyvíjet.

- S tím souvisí prožívání Já. Je možné věřit v nesmrtelnou duši nebo nějaké pevné nesmrtelné Já, které se propojí s nějakým vyšším a univerzálním kosmickým Já nebo vědomím. Taková víra je pro mnoho lidí opravdu základním zdrojem smyslu a jistoty. Vzpomínám, že když mi bylo něco přes dvacet let, potkal jsem jednoho zhruba stejně starého křesťana, který mi řekl, že kdyby nevěřil v Ježíše, nic by nemělo smysl, protože by nebyla naděje, že budeme po smrti spaseni.

„V existenci podstaty je nutné věřit, není možné ji prožít.“ (Foto © pixabay.com.)

Spiritualita bez víry (ale patrně i některé typy existenciální víry) chápe představu pevného Já prostě jen jako představu. Jako nepochybný však přijímá zážitek Já – jako sjednocení přítomného vnímání různých smyslových vjemů, do minulosti odkazujícího osobního příběhu uloženého v paměti (tzv. narativní já) a představ o budoucnosti spojených s rozhodováním.

Co se stane, pokud použijeme rozvinutou všímavost a začneme do hloubky tuto představu zkoumat? Jedním z výsledků takového zkoumání, jenž odhaluje mnoho lidí, kteří nevěří či věří existenciálně, je podmíněnost, proměnlivost, nepevnost, bezednost, neexistence pevné podstaty Já.

Tento zážitek postrádá jistoty a záruky; vlastností skutečnosti je, že se může změnit nepředvídatelně. K tomu, abychom takový zážitek „ustáli“, je třeba rozvinout kromě všímavosti i výše zmíněnou vyrovnanost. Ve chvíli, kdy je představa trvalého Já ohrožena a nejistota se naplno projeví, vzniká obrovská úzkost, frustrace a stres. Snaha eliminovat nejistotu pomocí defenzivní víry v pevné Já vytváří riziko ulpění na Já ve formě obranných mechanismů, jako je například pýcha a potřeba kontroly.

Bez lpění na kontrole je možné nechat mysl, ať využívá své přirozené schopnosti rozvíjet se a učit se zvládat nejistotu – užít si plně a s vděčností příjemné zážitky, aniž by se je snažila udržet, a laskavě přijímat zážitky nepříjemné, pokud není možné se jim vyhnout.

Místo lpění na pevném Já je možné vnímat mysl jako proud neustále se měnících přirozených přírodních procesů, které se neustále navzájem ovlivňují a sami sebe regulují. Motivace a schopnosti, které tento proud vedou k aktivnímu a zdravému životu, jsou právě výše zmíněné etické kvality laskavosti, soucitu a sdílené radosti.

ZÁVĚR

Nechtěl bych vytvářet dojem, že spiritualita bez víry je lepší než ta s vírou, nebo že defenzivní víra je horší než existenciální. Nechci ulpět na rozdílech mezi různými typy spirituality, ale naopak vyzdvihnout, co mají společné – hledají zdroj smyslu a díky tomu se nějakým způsobem vypořádávají s nejistotou. A pro zkoumání nejistoty není lepší schopnost, než je všímavost.

Lidé, kteří mají sklon nevěřit (agnostici a ateisté), mohou lépe pochopit, co víra věřícím přináší. A naopak někteří věřící mohou zjistit, že je možné se nejistotě postupně otevírat až do té míry, kdy nebudou víru potřebovat.

Až příště půjdete do kostela nebo ke kartáče nebo si doma sednete k meditaci nebo prostě jen na procházce začnete vnímat krásu přírody, všimněte si, jakým způsobem se tyto zážitky vztahují k nejistotě. Jak jste se naučili s nejistotou zacházet? A není čas naučit se nové způsoby, jak se s nejistotou setkávat?

„My všichni máme v sobě složku dětskou a nejistou, a složku dospělou, která zvládá nejistotu lépe, i když nikoliv dokonale.“
(Foto © pixabay.com.)

Tvůrčí život | ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ | Ročník 14, 2025, číslo 1**Vydává:**

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 5x ročně. Nyní i online na www.tvurcizivot.cz.

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Kateřina Höferová

Jazyková korektura:

Jarmila Colombo

Grafická úprava a sazba:

Tomáš Dušek – PunxPress

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2336-1107

Informace o našich autorech najdete na webu NSČU, v sekci Tvůrčí život, podsekcí O autorech: unitaria.cz/tvurci-zivot/autori.

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Jak nás doprovází rasismus © pixabay.com.

Obrázek na třetí straně obálky: Sdílení světla 2024 © K. H.

Obrázek na čtvrté straně obálky: Solidarita © pixabay.com.

